

הלכה
כסדרה
בצה"ל

הלכות
אוהל ומחנה
בשבת ובמועד

הרבנות הצבאית הראשית
בית המדרש להלכה

הרבנות הצבאית הראשית

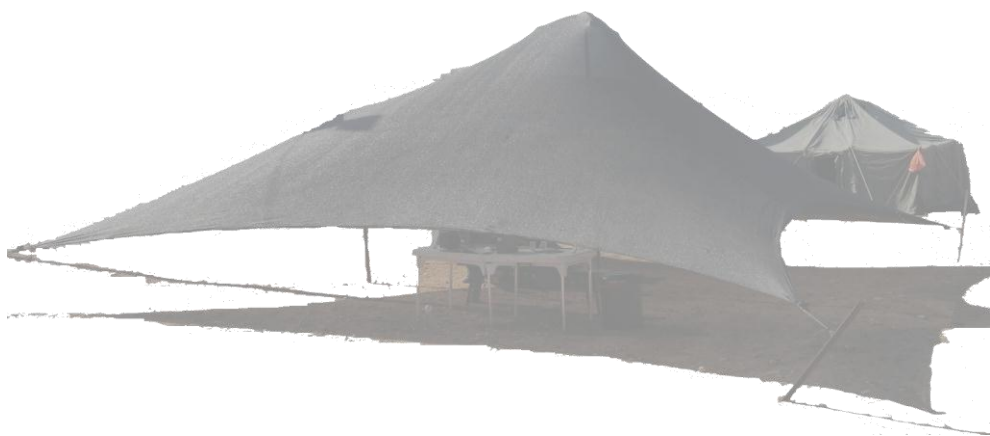
בית המדרש להלכה

הלכה כסדרה בצה"ל

הלכות

אוהל ומחנה

בשבת ובמועד

כתבו וערכו:

גילי אהרון

דביר אטרה

חברי מערכת:

אל"מ, הרב איל קרים

סרן, הרב חנניה שפרן

סרן, הרב שלמה גוגיג

תוכן העניינים

9.....	מכתב ברכה
11.....	פתח דבר
13.....	הקדמה
15.....	קיצור הלכות אוהלים לחייל
22.....	מבוא
28.....	סוגי האוהלים
35.....	פרק א: האיסורים בהקמת אוהל ובסתירתו
35.....	הכנת הקרקע
36.....	טלטול חלקי האוהל
39.....	פריסת יריעת האוהל
44.....	קשירה וחיזוק
52.....	תקיעת עמודים ויתדות
56.....	הגדלת אוהל
60.....	פירוק אוהל
65.....	פרק ב: אוהל בשגרה
65.....	הרמת יריעות והורדתן
67.....	ייצוב ומתיחה
69.....	חדירת רוח וגשם לאוהל

72הרחבת צילייה

72ניקיון

75אוהל שנפל בשבת

79אוהל שהוקם בשבת

85 פרק ג: פעילות מבצעית

85הקמת אוהל לצורך מבצעי

98פריסת אוהל ורשת הסוואה ברכב וברק"מ

102.....הקמת אוהל בתנאי אקלים שונים

114.....העתקת מקום האוהל

121 פרק ד: סביבת המחנה

121.....תיחום ביריעות בד

123.....כיסוי ציוד

124.....שימוש במים בשטח

125.....שימוש בצומח

127.....גנרטור במאהל בשבת

130.....תליית בגדים והורדתם

134.....הרחקת מזיקים מהמאהל

136.....אירוע שריפה

141 פרק ה: הוצאה ועירוב במחנה

141.....הקדמה

141.....אוהל מחוץ לעירוב

146.....שימוש באוהלי מחנה להקמת עירוב

148.....הקפת מאהל בצורת הפתח

מילואים 155

155..... חיוב מזוזה באוהל

156..... דיני בית כנסת באוהל

157..... הדלקת נר חנוכה באוהל

161..... נטילת ידיים שחרית במאהל

162..... כיסויי כלים

165..... כובע בשבת

שאלות ותשובות 169

169..... שאלה 1. הורדת והעלאת יריעות

169..... שאלה 2. קשירת יריעות האוהל

170..... שאלה 3. מתיחת אוהלים

170..... שאלה 4. פריסת סוכך נגד גשם על גבי אוהל קיים

170..... שאלה 5. כיסוי סיר צבאי בנייר כסף

171..... שאלה 6. הנאה ממעשה שבת

171..... שאלה 7. הקמת אוהלים לצורך פיקוח נפש, חולי או צער

173..... שאלה 8. הקמת אוהל או צילייה שהתמוטטו

173..... שאלה 9. כיסוי ציוד מפני הגשם

174..... שאלה 10. רשויות באוהלים

מפתחות 177

מכתב ברכה

'אין לנו שום מצוה שבתורה, שהיא צריכה כל כך למוד, כל כך הקשבה וכל כך שמירה כמו קדושת השבת. כל חרד לדבר ה' יודע, שבלא שימת לב חודרת, בלא לימוד ושינון, של הלכות שבת, ובלא העמקה עליונה, ברוח קדושת השבת אין אנו יוצאים נגדה ידי חובותינו' (מאמרי הרא"ה, חלק א, מתנת השבת).

הצורך ללמוד ולשנן את הלכות שבת על בוריין לפרטיהן ודקדוקיהן, מתעצמת שבעתיים במציאות הצבאית המורכבת. ספר זה, הינו כלי הלכתי חשוב בלימוד הלכות המחנה והאוהלים בצבא, ומהווה נדבך נוסף בסדרה של ספרי הלכה כסדרה.

בואו ונחזיק טובה לתחום הלכה ברבנות הצבאית בכלל, ולחברי בית המדרש להלכה בפרט, על מסירותם להנחיל הלכה פסוקה אחידה וברורה לכלל החיילים, וחפץ ה' בידם יצלח. ובזכות שמירת השבת נזכה להישמר מכל פגע, כפי שייסד ר' אברהם אבן עזרא בפיוטו – 'כי אשמרה שבת, א-ל ישמרני'.

בברכת יישר כח –

הרב רפי פרץ, תא"ל

הרב הראשי לצה"ל

פתח דבר

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כד, ה). מוגש בזה לכם החיילים, המפקדים והרבנים הצבאיים, ספר העוסק בהלכות אוהלים בצבא. בספר זה רוכזו הלכות לחייל, למפקד ולרב הצבאי, הנוגעות לסוגי אוהלים שונים ולמצבים שונים בהם החייל נתקל בשיגרה ובפעילות מבצעית. השימוש היומיומי של חיילי צה"ל באוהלים שאין לו אח ורע במקבילה האזרחית, מחייב לברר ולרכז את כלל השאלות ההלכתיות המתעוררות בנושא זה לכדי חיבור הלכתי מקיף.

בספר זה נעשתה עבודה מקיפה ויסודית על מנת לברר את פרטי ההלכות לאמיתה של תורה. שאלות מורכבות רבות בבירור דעת תורה, נשאלו לגדולי הפוסקים, על מנת להגיש בפניכם חיבור שלם ומתקון ככל שעלה בידינו. כמו כן, רוכזו בסוף הספר שאלות שכיחות ומצויות, ותשובות הלכה למעשה על פי ההלכות שהתבררו בגוף הספר.

תקוותינו שיהיה ספר זה לעזר בקרב החיילים והמפקדים בכלל והרבנים הצבאיים בפרט, למען תרבה קדושת השבת בקרבנו, שהרי היא היא יסוד מיסודי האמונה (משנה ברורה הקדמה לחלק ג).

בברכה -

הרב איל קרים
אל"מ, רמ"ח רבנות

הקדמה

נודה ה' בכל לבב על שזיכנו להסתופף בכתלי בית המדרש להלכה של הרבנות הצבאית, ולעסוק בכתובת דבר ה' זו הלכה (שבת קלח, ב).

'הלכות שבת חגיגות והמעילות - הרי הם כהררים התלויין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות' (חגיגה י, א). בספרי ההלכה כמעט ולא מצויה התייחסות להלכות אוהלים ולמצבים השונים שהחיל נתקל בהם, משום שהלכות אלו אינן שכיחות במערכת החיים מחוץ לצבא. דבר זה גורם שחיילים רבים שאינם בקיאים בפרטי ההלכה המרובים והמורכבים, אינם יודעים את המותר והאסור, ופעמים רבות אינם מעלים כלל על דעתם שיש בדבר מסוים איסור. נקודה זו יצרה את הצורך בכתובת חיבור מקיף, המשלב הלכה, מציאות ופתרונות הלכתיים, ככל שידינו יד כהה מגעת.

כתיבת חיבור זה חייבה מחד, הכרה של האוהלים השונים שבשימוש הצבא, וידיעה מעמיקה של המצבים המורכבים העומדים בפני החיילים, ומאידך בירור הלכתי מקיף ומעמיק של הסוגיות ההלכתיות הרלוונטיות, לצד הפעלת שיקול דעת הלכתי לשם מציאת פתרונות הניתנים ליישום ב'שטח'.

תודתנו נתונה לאל"מ הרב איל קרים, רמ"ח רבנות, על שהקדיש מזמנו העמוס לעבור על חיבור זה, על שעודדנו, המריצנו וסייע בידינו רבות להשלמת חיבור זה. עוד תודתנו

נתונה לרס"ן הרב מנחם פרל, ראש מדור ההלכה, ולסרן הרב איתיאל אריאל על עצתם הנכוחה בכל תחום שהוא, ועל דאגתם הרבה לצרכינו וצרכי בית המדרש, על מנת שיהיה זה מקום נעים ונוח ללימוד, בבחינת 'מקום שליבו חפץ'. תודה מיוחדת שלוחה לסרן הרב חנניה שפרן שעזר לנו ללבן סוגיות רבות ולעורר את תשומת ליבנו לנקודות רבות וחשובות. הדרכתו, עצתו ונוכחותו בבית המדרש, האירה את עינינו, כמאמר הכתוב 'דברי פי חכם חן' (קהלת י, יב). כמו כן עלינו להודות לסרן הרב שלמה גוגיג, קמ"ד שבת ועירובין, על עזרתו בליבון הסוגיות בהלכות עירובין על מנת לכוון לאמיתה של תורה, ועל עצתו הנכוחה ועזרתו הרבה בעריכת הספר למען יוכל הקורא לרוץ בין בתריו ולהתמצא בו ביתר קלות. עוד תודה שלוחה לרב יעקב קליינשפיז על שהסכים להגיה את הספר, להעיר ולהאיר את הערותיו המחכימות, ולרס"ן יוני שטבון, על שהקדיש מזמנו לעבור בין בתרי הספר ולהגיהו על מנת לוודא שיהיה מותאם לצרכי השטח ולשפת החיילים. אנו תפילה, שלא יארע דבר תקלה על ידינו ולא ניכשל בדבר הלכה. ויהי רצון שנזכה לישוב באהלה של תורה 'אהל בל יצען בל יסע יתדתיו לנצח וכל חבליו בל ינתקו' (ישעיה לג, כ), ונזכה לראות בנחמת ציון ובבניין ירושלים עם כל אחינו בית ישראל בכל מקום שהם.

דביר אטרה

גילי אהרון

בית המדרש להלכה

קיצור הלכות אוהלים לחייל

להלן הלכות שכיחות הנוגעות לשימוש באוהל בשבת. גיבשנו מדריך מקוצר לחייל הנתקל בבעיות אלו לראשונה מפני שבתנאים השוררים בשטח לא תמיד ניתן לעיין וליישם מעבר לכך. להשלמת פרטי ההלכות, בירור הדברים ומקורותיהם, יש לעיין בפרקי הספר.

אוהלי מחנה

- א. אוהל מחנה שרגילים להקימו למשך יותר משבוע (כגון אוהל 12 המוקם בבסיס) אסור לבנותו מן התורה¹ או ליישר את עמודיו², אך מותר להרים ולהוריד את יריעותיו ולחברן בקשר המותר בשבת³.
- ב. ייצוב אוהל מחנה עומד ומתיחת יריעותיו שנויים במחלוקת – יש אוסרים זאת ויש מתירים. אמנם לכל השיטות מותר למתוח את יריעותיו של אוהל 12 המוקם בשטח למשך פחות משבוע⁴.

¹ לקמן עמ' 40.

² לקמן עמ' 75.

³ לקמן עמ' 65.

⁴ לקמן עמ' 67.

אוהלי סיירים

ג. אוהלי סיירים שהתמוטטו לגמרי - אסור להעמידם בשבת. אם העמודים נוטים ליפול מותר ליישרם ולהחזירם למקומם, אך יזהר שלא לעשות חריץ באדמה, ויגמור בדעתו לפרק את האוהל בתוך שבוע⁵.

ד. כדין אוהל סיירים, כך דינו של כל אוהל שאין רגילים להשאירו יותר מימים ספורים.

צילייה

ה. אסור לפרוס צילייה בשבת⁶, אך אם היא פרוסה מלפני שבת אלא שהעמוד המרכזי נפל ועדיין יש חלל של 8 ס"מ מתחת היריעה (בדרך כלל נוצר חלל כתוצאה מה'מרצדס' שנעוץ בראש העמוד) - מותר להרימו בשבת, ובתנאי שמתכוון לפרק את הצילייה בתוך שבוע ימים⁷.

קרקע האוהל

ו. אבנים המפריעות למנוחת החייל - אם אינן טבועות בקרקע, מותר לטלטלן באמצעות חפץ (שאינו מוקצה), ויש מתירים לטלטלן ברגל⁸.

⁵ לקמן עמ' 77.

⁶ לקמן עמ' 40.

⁷ לקמן עמ' 76.

⁸ לקמן עמ' 35.

ז. מותר לגרוף חול ברגל, כדי לסתום חלל שנוצר בין דפנות האוהל לבין הקרקע, אם הרוח הנכנסת מטרידה את מנוחת החייל ולא ניתן לסתום את הרווח בהנחת ציוד אישי וכדו'⁹.

פריסת כיסוי נוסף

ח. מותר להניח שמשונית וכדו' למשך פחות משבוע על חור המצוי באוהל, על מנת למנוע חדירת גשם¹⁰.

אוהל מחוץ לעירוב

ט. אוהל 12 ואוהל אמריקאי דינם רשות היחיד גם כאשר יריעותיהם מורמות¹¹; ואילו אוהל סירים וצילייה נחשבים בדרך כלל לכרמלית¹².

הקמת עירוב

י. ניתן להשתמש באוהל כחלק מצורת הפתח ולקשור את חוט העירוב לפינים שבעמודים הפינתיים של האוהל¹³.
יא. רצוי לסמן מערב שבת את חוט העירוב המתוח בין האוהלים בסימון בולט בלילה (סטיקלייט, סרט סימון לבן

⁹ לקמן עמ' 69.

¹⁰ לקמן עמ' 71.

¹¹ אמנם לפוסקים כגר"ע יוסף נראה שאוהל אמריקאי דינו כרמלית.

¹² לקמן עמ' 143.

¹³ לקמן עמ' 147.

וכדו'), על מנת למנוע גרימת נזק ואת קריעת חוט העירוב¹⁴.

יב. במאהל זמני - לכתחילה יש להקים עירוב משתי מחיצות לפחות שיגדרו את רובם של שני צדדים נגדיים, ואילו שאר ההיקף יהיה מבוסס על צורות פתח; אולם בשעת הדחק ניתן להקים עירוב שכולו צורות פתח גם אם שוהים במקום זמן קצר (אלא אם כן החיילים נאלצו להשאר בשטח באורח בלתי צפוי, שבזה לא יועילו צורות הפתח)¹⁵.

יג. בכל אופן של הקפת מאהל על ידי צורת הפתח, אין להשלים את העירוב (דהיינו לקשור את החוט האחרון) עד שיוקם לפחות אוהל אחד, וכן יש להקפיד שלא יהיה בשטח המוקף שטח פנוי ללא שימוש בגודל 1,152 מ"ר¹⁶.

פעילות מבצעית

יד. לכתחילה יש להקים ולחזק את האוהלים מערב שבת, על מנת למנוע חילול שבת¹⁷.

טו. לא הוקמו אוהלים, והפעילות המבצעית מחייבת הקמתם או שחשיפת החיילים לפגעי מזג האוויר מגיעה לכדי סכנה ואין דרך אחרת למנוע זאת – מותר להקים אוהל בשבת, אך יש להשתדל ככל האפשר למעט באיסורים וברמת

¹⁴ לקמן עמ' 148.

¹⁵ לקמן עמ' 148.

¹⁶ לקמן עמ' 148.

¹⁷ לקמן עמ' 85.

חומרם¹⁸. בתנאים אלו מותר באופן חריג ולא כנוהל קבוע, להסיע אוהלים לשטח בשבת. כאשר אין ברירה, מותר לשם כך גם לתקוע בזנטי"ם באדמה. אם ניתן, יתקעו את הזנטי"ם בשינוי או על ידי שניים כאחד¹⁹.

טז. בתנאי שרב או קור בלתי נסבל (אך אין חשש שיגרמו לפגיעה בפעילות המבצעית) יש מקילים להקים אוהל בתנאים הבאים:

1. אסור להסיע רכב במיוחד כדי להוביל את חלקי האוהל, אך בתנאים מסויימים²⁰ ניתן להביאם ברכב הנוסע בהיתר.
2. במקום שאין עירוב יש להשתדל לטלטל את חלקי האוהל פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר).
3. עמוד אוהל סירים המורכב משלושה חלקים, מותר לחבר את חלקיו זה לזה. את חלקי עמוד הצילייה יש לחבר אך ורק על ידי גוי. 'מרצדס' שאינו פתוח, אם יש בראשו הברגה, יש להבריגו בשינוי, אך מותר לחברו כרגיל לעמוד הצילייה.

את עמודי האוהל יש לייצב באמצעות הלחץ שנוצר מן היריעה, אך יזהר שבהזתם לא יצור חריץ באדמה.
4. יריעות אוהל סירים יש לפרוס באופן זה: שני חיילים יחזיקו את היריעה בידיהם כשהיא פרוסה באוויר, באופן

¹⁸ כגון על ידי עשייתם בשינוי או בשניים יחד. ועיין בתדריך המפורט להלן במקום חולי (סעיפים 2-5), הצעה כיצד ניתן למעט באיסורים, אלא שבניגוד לחולי, בפיקוח נפש יש להעדיף לעשות על ידי ישראל ולא על ידי גוי.

¹⁹ לתדריך מפורט יותר עיין לקמן עמ' 87.

²⁰ עיין לקמן עמ' 104 הערה 304.

שהחורים שאליהם מכניסים את העמודים, יהיו פחות או יותר בגובה הרצוי של האוהל.

לאחר מכן יכניסו שני חיילים אחרים את עמודי האוהל לחורים המיועדים לכך ביריעה, כאשר תחתית העמודים תהיה צמודה לקרקע, כך שהיריעה תוכל להישען עליהם. שני החיילים האוחזים ביריעה, ימתחו את קצות היריעה על גבי הקרקע באופן שלא יתבטל חלל טפח מן האוהל, ותהיה דעתם לפרק את האוהל תוך שבוע.

צילייה - אם לא ניתן לפרוס אותה בשינוי כבאוהל סירים, אם אין שם גוי, יש אומרים שמותר לפרוס את היריעה על דעת שיסירו אותה תוך שבוע²¹.

5. את קצות היריעות ניתן לקשור לאבנים או ג'ריקן וכדו'. כשאינ עירוב יש להשתדל לטלטל פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר). כמו כן מותר לומר לגוי לתקוע יתדות באדמה²².

יז. כששוררים חום, קור או יורד גשם קל הגורמים צער וביטול עונג שבת (אך אין חשש שיגרמו לפגיעה בתפקוד המבצעי או לחולי), מותר לומר לגוי להקים צילייה או אוהל סירים, בתנאים הבאים בלבד: 1. שיפרק את האוהל תוך שבוע. 2. יאמר לו לקשור בקשרים שמותר לעשותם בשבת. 3. שלא יתקע בזנטי"ם באדמה, אך מותר לחבר את הצילייה למק. ג'ריקן וכדו'. אמנם אם הם חיילים רבים,

²¹ אמנם לפוסקים כגר"ע יוסף אין להקל בזה אלא על ידי גוי.
²² עיין לקמן בהרחבה עמ' 104 והלאה.

מותר לומר לגוי להקים אוהל, אף אם יצטרך לשם כך לעשות איסורי תורה²³.

אסור לנייד את חלקי האוהל באמצעות רכב, אמנם בתנאים מסויימים²⁴ ניתן לצרפם לנסיעת היתר.

יח. אוהלים שיש צורך לסמנם מחשש דריסה וכדו' מותר לסמנם על ידי סטיקלייט²⁵.

העתקת מקום האוהל

יט. פירוק אוהל – אין בו איסורי תורה, ולכן מותר לעשות זאת כרגיל כאשר יש בכך צורך מבצעי, אך אין להוציא את היתדות אם ניתן לוותר עליהן ואין בהשארתן חשש לפגיעה בטחונות. כמו כן מותר לנייד את חלקי האוהל ברכב אם לא ניתן לקחתם רגלית²⁶.

²³ עיין לקמן עמ' 113.

²⁴ עיין לקמן עמ' 104 הערה 304.

²⁵ לקמן עמ' 112.

²⁶ לקמן עמ' 114.

מבוא

חשיבות רבה נודעת לידיעה מהו יסוד האיסור של פעולה שנאסרה בשבת, האם הוא אב מלאכה או תולדה. אף שגם האב וגם התולדה נאסרו מן התורה, מכל מקום פעמים רבות גדרי האב וגדרי התולדה שונים זה מזו, ויש לכך השלכות הלכתיות שונות. אחת מל"ט אבות מלאכה שנאסרו בשבת היא מלאכת בונה. למלאכה זו ישנן כמה תולדות, שאחת מהן היא איסור עשיית אוהל קבע בשבת.

הבירור הראשוני הנדרש הוא, האם האיסור לפרוס יריעות אוהל צבאי נובע מאב המלאכה 'בונה', או שהוא תולדת בונה, דהיינו משום איסור עשיית 'אוהל' בשבת. נוסף על כך, גם אם תהא המסקנה שהאיסור הינו משום אוהל (תולדה), נדרש לברר האם האוהלים בצבא לסוגיהם השונים הינם 'אוהל קבע' ואיסור הקמתם מן התורה, או שהם בגדר 'אוהל ארעי' ואיסור הקמתם מדרבנן.

בנין או אוהל

לשאלה האם הקמת אוהל צבאי אסורה משום בנין או משום אוהל, ישנן השלכות הלכתיות רבות, שכן גדרי בניין קבע שונים מגדריו של אוהל קבע. בנוסף, יש הבדל רב גם באיסורים הנוספים מדברי חכמים על גבי האב או התולדה, שכן גדרי בניין ארעי שונים מגדרי אוהל ארעי.

ביסוד הדברים עומד הספק, מהו הקו המבדיל בין בניין (האב) לאוהל (התולדה) מבחינה הלכתית. מחד גיסא ניתן לומר שאוהל יציב וקבוע כדוגמת אוהל 12 הינו 'בית מבד' ואיסור הקמתו בשבת הוא משום בונה²⁷. מאידך גיסא, ניתן לומר שהגדרת איסור הקמת אוהל תואמת את הגדרות בני האדם, וכל עוד לא נתפס בעיני בני האדם שנבנה בניין אין בכך משום איסור בונה, אלא משום אוהל.

שיטות האחרונים

האחרונים נחלקו בשאלה הנ"ל וכדלהלן:
 א. בספר אבן האזל (הלכות שבת פ"י הי"ז) כתב שהאב במלאכת בונה מוגדר משני דברים, האחד שעשה אוהל קבע, והשני, שקיבץ חלקים זה לזה. אולם אם אחד מן הדברים חסר, אין זה אב המלאכה אלא תולדתה.
 לפי זה, בהקמת אוהל צבאי גדול שנעשה לקבע, עדיין יש מקום להסתפק, כי מצד אחד ניתן לומר שהחיבור שבין היריעה, החבלים והיתדות הנעוצות בקרקע נחשב כקיבוצ חלקים, והרי זה אסור משום בנין קבע. אך מצד שני ניתן לומר שסוף סוף כל חלק וחלק מחלקי האוהל נפרד ועומד בפני עצמו, ואינו מחובר כדוגמת אבנים המחוברות במלט

²⁷ ואף על פי שנאמר בתורה על אברהם אבינו שהיה 'יושב פתח האוהל', וכן על יעקב אבינו נאמר שהיה 'יושב אוהלים', ומסתבר שישבו באוהלים קבועים ויציבים, מכל מקום ניתן לומר שדברה תורה כלשון בני אדם וקראה למבנים אלו אוהל, אף על פי שמבחינה הלכתית הינם בגדר בנין קבע.

הנתפסים בעיני בני אדם כחטיבה אחת. לפי סברה זו, הקמת אוהל צבאי גדול אסורה משום התולדה, דהיינו איסור 'אוהל'. ב. לעומת זאת, בעל הקהילות יעקב (שבת ס' לו) כתב, שהגדר הקובע הוא החיבור לקרקע. בנין (אב) הוא דבר המחובר לקרקע באופן חזק ואמיץ, ואילו אוהל (תולדה) הוא דבר שאינו מחובר לקרקע כלל, או שמחובר באופן שאם ירצה יכול לשלפו מן הקרקע ולבטלו.

לפי זה משמע, שאוהל המחובר היטב ביתדות לקרקע, הקמתו אסורה משום מלאכת בונה (אב), ולפיכך צילייה (לרוב), אוהל 12, אוהל צוות ואוהל סירים אסור להקימם בשבת משום אב המלאכה ולא משום התולדה²⁸.

ג. מדברי הפני יהושע (סוכה דף טז עמוד ב) עולה, שעיקר החילוק בין בנין לאוהל הוא במשך רגילות זמן קיומו. בנין (אב) הוא מבנה המתקיים לימים רבים, ואילו אוהל (תולדה) הוא מבנה ארעי ביחס לבנין, אלא שבכל זאת אסור להקימו מן התורה כיוון שדרך אוהל בכך. יש לציין שהפני יהושע לא נקט מה נחשב ימים רבים ומה נחשב פחות מכך, ומכל מקום נראה לומר, שעל פי הגדרתו אוהלי הצבא לא נכללים בגדר בנין המתקיים לימים רבים.

²⁸ אמנם מהרה"ג דוד כהן (עטרת כהנים) שמענו שגם לדעת הקהילות יעקב, אוהל המחובר ביתדות לקרקע אינו נחשב מחובר, ואיסורו רק משום אוהל. והביא ראייה מכך שמסתבר שגם בזמן חז"ל היו מקימים אוהלים עם יתדות. ומכך שלא הוזכר בדברי הרמב"ם שאיסור אוהל הוא דוקא כשלא תוקע יתדות, מוכח שגם אוהל עם יתדות אסור משום התולדה ולא משום האב.

דעת פוסקי זמנינו

למעשה, נחלקו פוסקי זמננו בהכרעת שאלה זו. לדעת הגר"י אריאל, אוהל 12, אוהל סיירים וצילייה - יש לדונם כבנין (אב), משום שהם כבית העשוי מבד, וכל מה שהוזכר בגמ' שדינו אוהל (תולדה), היינו בבד הפרוס כגג מאהיל בלבד ואינו מבנה ממשי המשמש למגורים. מעין זה כתב הגר"י נויבירט²⁹ בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שעשיית אוהל ממש אסורה משום איסור בנין אפילו אם הוא עשוי להיסתר ביומו³⁰.

מאיך, רבים מן הפוסקים דנו אוהלים צבאיים המיועדים למגורים, על פי גדרי התולדה (אוהל), ולא על פי גדרי האב (בונה)³¹, וכך דעת הגר"ד ליאור והגר"א נבנצל. לדעת הגר"ד ליאור, לא ניתן להתעלם מאיכותו ומקשיחותו של החומר כאשר באים להגדיר מה בין האב (בונה) לתולדה (אוהל), ומכך שבעיני בני אדם הוא נתפס כ'אוהל'. לפיכך, אוהל 12, אוהל סיירים וצילייה, יש לדונם לעולם כאוהל (תולדה) ולא כבנין (אב) על כל המשתמע מכך.

²⁹ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ה ובהערה כ), וכן מבואר בשלחן שלמה (הלכות שבת סימן שטו אות יג בהערה).

³⁰ אמנם בשלחן שלמה (הלכות שבת סימן שטו אות יג) הביא דברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הנ"ל, ובהערה שם כתב שכאשר עשוי להיסתר ביומו, הרי זה אסור משום בונה מדרבנן. וצ"ע שהרי קי"ל שבנין לשעה הוי בנין, ואם כן לכאורה יש לאסור מן התורה?

³¹ כן נראה מדברי הגר"ש גורן זצ"ל (משיב מלחמה סימן צד), מדברי הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי חלק ג סימן סא) בדברו על אוהל סיירים, מדברי הגרנ"א רבינוביץ (מלומדי מלחמה עמ' 151), וכן כתב לנו הרה"ג דוד כהן.

אוהל ארעי או אוהל קבע

כאמור, גם אם נאמר שאוהלי הצבא נחשבים לאוהל (תולדה) על ההיתרים האמורים בו, עדיין יש לברר האם לעניין פריסת יריעותיהם דינם כאוהל קבע (העומד זמן מרובה³²) האסור מן התורה, או כאוהל ארעי (העומד זמן מועט³²) האסור מדרבנן. אוהל צבאי (כדוגמת צילייה או אוהל סיירים), אף שבפועל עשויים לפרקו בזמן מועט, מצד איכות החומר ואיכות בנייתו יכול לעמוד לזמן מרובה. באוהלים כגון אלו נדרש לברר האם דינם כאוהל קבע או כאוהל ארעי? גם לשאלה זו יש השלכות הלכתיות רבות במהלך חיבור הלכתי זה.

מחלוקת הפוסקים

בדבר זה מצינו מחלוקת נוספת בדברי הפוסקים³³. לדעת חלק מהפוסקים, אוהל העשוי לשעה אינו נחשב אוהל מן התורה, אף אם מצד עצמו הוא יכול לעמוד זמן רב³⁴. ואילו לדעת פוסקים אחרים אם אוהל זה יכול לעמוד זמן רב (מצד איכותו ואיכות הקמתו), יש איסור תורה להקימו אף לזמן מועט³⁵. להלכה, שמענו מהגר"א נבנצל ומהגר"ד ליאור שיש לדון אוהל שדרך העולם לעשותו לזמן מועט כאוהל ארעי, אף אם האוהל יכול לעמוד זמן רב מצד עצמו.

³² בהגדרת משך הזמן, עיין בגוף הספר.

³³ עיין דעות הפוסקים לקמן עמ' 40 הערה 58.

³⁴ ואף על פי שלהלכה לרבים מן הפוסקים בנין לשעה נחשב בנין, מכל מקום אוהל לשעה אינו נחשב אוהל.

³⁵ ולשיטתם נמצא שאין הבדל בין אוהל לבניין מצד זה.

סוף דבר

בכתיבת חיבור זה, נקטנו שיש לדון דיני אוהל באוהלי הצבא ולא דיני בניין, ושאינן איסור תורה בבניית אוהלים לזמן קצר, למעט אוהלים שדרך הקמתם היא לזמן ארוך (כגון אוהלי 12 המוקמים בתוך המחנות), הואיל וכן דעת רבים מן הפוסקים. כמו כן, תנאי הצבא נחשבים פעמים רבות כ'שעת הדחק', בהם יש לנטות אחר צדדי היתר ולסמוך על הפוסקים המקילים.

סוגי האוהלים

ראשית, נתאר בקצרה את המפרט הטכני ואת הייעוד של סוגי האוהלים המצויים ביותר בצה"ל שחלקים רבים מחיבור הלכתי זה נסוב עליהם.

אוהל 12: אוהל שלרוב משמש למגורים ל-12-16 חיילים ולרוב עשוי לזמן ארוך. במקרים רבים מקימים אוהל זה בשטח לזמן קצר (פחות משבוע) לצורך

תדרוכים, חפ"ק, אחסון תחמושת וכדו'. אוהל זה מחוזק על ידי חבלים שקשורים ליתדות הנעוצים בקרקע. האוהל מוחזק על ידי מוטות שאינם נעוצים בקרקע המוחזקים על ידי הלחץ שנוצר מהיריעה מחד, וחבלים הקשורים ליתדות מאידך. מידי פעם מותחים את יריעות האוהל על מנת לשמור על ייצובו. ישנם עוד אוהלי מחנה הדומים בתבניתם לאוהל 12. בחיבור הלכתי זה, אוהל 12 מהווה לרוב בניין אב לכלל אוהלי המחנה המצויים בצבא.

אוהל אמריקאי: אוהל חדש יחסית בצה"ל המשמש למגורי חיילים, כדוגמת אוהל 12. בשונה מאוהל 12, עמודיו עומדים מחוץ לאוהל, והיריעה נתפסת בו על ידי לולאה.

צילייה: לרוב מוקמת בשטח לזמן מועט (7-1 ימים), ויכולים לשבת תחתיה חיילים רבים. יש עמוד במרכזה שעליו פרוסה רשת שקצותיה מחוברות לבזנטי"ם

הנעוצים באדמה. העמוד המרכזי לרוב אינו נעוץ בקרקע אלא עומד על גבי האדמה כתוצאה מהלחץ שנוצר על ידי רשת הפרוסה עליו, ולכן במצבי מזג אויר חורפיים עלול הוא ליפול.

אוהל סיירים: אוהל זה משמש לשני חיילים, ולרוב מוקם לזמן מועט בלבד (7-1 ימים). אוהל זה מורכב משני עמודים מרכזיים נמוכים שאינם נעוצים בקרקע אלא

מוחזקים על ידי לחץ שנוצר עליהם מהיריעה. ייצוב האוהל

נובע מחבלים שקשורים בצד אחד לקצות היריעות, ובצידם השני ליתדות הנעוצים בקרקע. ברוחות חזקות וגשמים, אוהל זה עשוי ליפול. יש אוהלי סיירים שהיריעות אינן סוגרות את פתיחיהם.

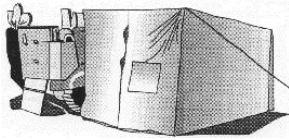

אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי: אוהל פיקוד שכל חלקיו מחוברים דרך קבע זה לזה על ידי צירים, ועל מנת לפותחו יש למשוך את ברזלי האוהל, פעולה שגורמת

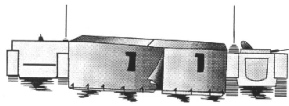
לפתיחתו בבת אחת. עמודי האוהל מוארכים בצורה טלסקופית הנתפסים באמצעות פין לחיץ. הדפנות הצדדיות מתחברות על ידי סקוטשים התפורים בבד היריעות. גג האוהל מחובר מראש אל הברזלים ואין צורך בפעולה מיוחדת על מנת לחברו. באוהל זה אין צורך לתקוע יתדות באדמה על מנת לייצבו.

אוהל איגלו: אוהל המשמש ללינה בשטח, ולרוב מוקם לזמן מועט בלבד. אוהל זה מורכב משני מוטות גמישים המוצבים בצורה מוצלבת על הארץ, ומחמת גמישותם, נמתחת היריעה ונוצר חלל האוהל.

אוהלי צד לנגמ"ש: ישנו אוהל המורכב בצידי הנגמ"ש ונשען עליו. מסגרת האוהל נפתחת ברובה על ידי צירים אל הארץ, ועליה פורסים יריעה המחוברת ומגולגלת על הנגמ"ש.

עוד ישנם אוהלי צד בין שני נגמשי"ם, באופן שמותחים שלושה חוטי ברזל מנגמ"ש אחד למשנהו, ופורסים עליו יריעה שגם היא מחוברת ומגולגלת על הנגמ"ש.

עמדת תצפית: עמדות תצפית לרוב נבנות בצורות מאולתרות על ידי רשת הסוואה, שימוש באבנים, בצמחיה, ברשת לולים, ובעמוד מרכזי ויתדות לפי תנאי השטח ולפי ייעוד התצפית שיש לבצע באותו מקום.

אוהל צוות: אוהל זה משמש לאותה מטרה שבה משתמשים באוהל סיירים, אך מכיל ארבעה חיילים. באוהל זה ישנם עמודים המורכבים משלושה חלקים המתחברים זה לזה.

פרק א

האיסורים בהקמת אוהל ובסתירתו

פרק א

האיסורים בהקמת אוהל ובסתירתו

הכנת הקרקע

א. חילוץ אבנים הטבועות³⁶ בקרקע האוהל או יישור הקרקע בפתח האוהל כדי לאפשר כניסה ויציאה נוחים, אסור מן התורה משום בונה³⁷.

ב. אולם אם האבן רק מונחת על הקרקע ואינה תחובה בה – אין איסור בונה בהזזתה, ולכן אם היא נמצאת מתחת לשק השינה או מתחת למזרון ומפריעה למנוחת החייל,

³⁶ כן שמענו מהגר"א נבנצל שאיסורו משום בונה אם האבן טבועה בקרקע. אך אם האבן רק מונחת על גבי הקרקע, איסורו משום מוקצה בלבד (וע"ע בבנין שבת עמ' טז). בהגדרת אבן הטבועה בקרקע, כתב האגלי טל (מלאכת החורש סעיף ט ס"ק יז) ובשביית השבת (חורש, סעיף י ס"ק טו), שאבן שצריך מעדר או את חפירה כדי להוציאה, הרי זה גילוי מילתא שטבועה בקרקע. מהגר"ד ליאור שמענו שכל אבן שצריך להפעיל לחץ וכוח על מנת להוציאה, נחשבת טבועה בקרקע.

³⁷ על פי משנה ברורה (בהקדמה לסימן שלז סעיף א), וכן כתב במנוחת אהבה (חלק ג פרק כג סעיף א). ועיין בשביית השבת (חורש סעיף י) שאם נוטל את כל האבנים משטח מסויים, הרי זה אסור מן התורה אף אם נוטלן בידו. בסיקול אבנים בידיו הרי זה אסור אף משום טלטול מוקצה. אין חייבים על יישור קרקע פתח האוהל משום חורש אף בשדה הראויה לזריעה (אגלי טל מלאכת החורש ס"ק טז, מנוחת אהבה חלק ג פרק כג סעיף א, וארחות שבת מלאכת חורש עמ' תצב סעיף לה).

מותר לדוחפה באמצעות חפץ כלשהו (טלטול מן הצד)³⁸,
אך לא ביד משום מוקצה³⁹.

ג. אסור לחפור בשבת תעלה לניקוז מי גשמים בצידי
האווהל⁴⁰.

טלטול חלקי האווהל

ד. כל דבר שדרכו להיות מחובר לאדמה, נחשב מוקצה מחמת
גופו. לפיכך, אסור לטלטל יתדות, בזנטי"ם וכדו' בשבת
בידיו⁴¹.

ה. הלמניה, פטיש וחלקי אוהל או צילייה המפורקים מבעוד
יום, נחשבים כלים שמלאכתם לאיסור, ואסור לטלטלם
בידיו אלא אם כן צריך להשתמש בהם שימוש המותר או

³⁸ כמבואר לקמן בסעיף ז. טלטול ברגלו לדעת השמירת שבת כהלכתה
(פרק כב סעיף לד) אינו יכול בכל המצבים להיחשב במקרה זה
כטלטול בגופו, שהרי טלטול האבן ברגלו לפעמים אינו נחשב שינוי
מדוך טלטולו הרגיל, כמבואר לקמן עמ' 37 סעיף ו, אמנם מהגר"ד
ליאור שמענו שאין לאסור טלטול ברגלו גם כאשר דרך הטלטול היא
ברגלו.

³⁹ כדן מוקצה מחמת גופו כמבואר בשולחן ערוך (סימן שח סעיף ז)
שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו כמובא ברמ"א שם.

⁴⁰ משום מלאכת בונה, כדן חופר בור (כן שמענו מהגר"י אריאל).

⁴¹ כדן דלתות הבית שיצאו מצריהם האסורות בטלטול אף אם התפרקו
ביום חול, מכיוון שהן מיועדות לחיבור לבית (כמבואר במשנה ברורה
סימן שח ס"ק לה ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ סעיף מג, שלמי
יהודה פרק ג סעיף ב, ובאריכות בשלמי יהונתן סימן שח ס"ק יח), וכן
יתדות ובזנטיים ששימושם הוא בחיבורם לאדמה, נחשבים מוקצה
מחמת גופו, וכן שמענו מהגר"ד ליאור.

במידה והאווהל התמוטט בשבת, חלקי האווהל אסורים בטלטול גם
מדין מוקצה מחמת איסור, כדן סוכה שנפלה ביום טוב, המבואר
במשנה ברורה (סימן תקיח ס"ק מב) שיש בה משום מוקצה מחמת
איסור סתירה שרביץ עליה בבין השמשות (אף אם היא היתה רעועה).

להשתמש במקום שבו הם מונחים.⁴²

1. **טלטול בגופו:** מותר לטלטל מוקצה בגופו (כגון ברגלו, בגב היד וכדו'), אפילו אם מטלטלו לצורך שמירה על החפץ המוקצה⁴³. (במקום שאין עירוב יטלטל פחות מארבע אמות⁴⁴). אמנם כאשר הדרך לטלטל את המוקצה בגופו

⁴² כן שמענו מהגר"ד ליאור שאין לדמות את חלקי אוהל לדלתות הבית שהתפרקו, הואיל ובניגוד ליתדות, אוהל אינו נחשב מחובר לקרקע, אלא רק מונח על גבה, ולפיכך חלקי האוהל אינם נחשבים מוקצה מחמת גופו, אלא כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלם לצורך גופם או מקומם (כמבואר בשו"ע סימן שח סעיף ג). מהגר"א נבצל שמענו שאפילו חלקי אוהל סיירים וצילייה נחשבים מוקצה מחמת גופו, ולפיכך אסור לטלטלם בשבת אף לצורך גופם או מקומם כדין דלתות הבית שהתפרקו. כעין זה כתב גם הגר"נ קרליץ (חוט שני חלק ג עמ' קי אות יא) שדפנות סוכה וסכך שנפלו הריהם מוקצה מחמת גופו. ומכל מקום שמענו מהגר"א נבצל שעמוד הצילייה המרכזי שנפל בשבת, או אחד מעמודי אוהל סיירים שנפל בשבת, מותר לטלטלו הואיל ויש לדונו כדלת הבית כשהיא על ציריה שמותר לטלטלה, כמבואר לקמן עמ' 68 הערה 196.

יש להעיר שאף אם נדמה את חלקי האוהל לדלתות הבית שהתפרקו, עדיין יש מקום לומר שמותר לטלטלם לצורך הקמת האוהל (באופנים שמותר להקים אוהל בשבת) על פי דברי התהלה לדוד (סימן שיג ס"ק יב) שדלת שהתפרקה מציריה מותר להשתמש בה לאותו ייעוד ששימשה לפני שהתפרקה. ואף על פי שהחזון איש (סימן מו ס"ק ב) חלק על כך, נראה שבצבא יש להקל בזה בצירוף הפוסקים הסוברים שחלקי האוהל נחשבים כלים שמלאכתם לאיסור.

עוד יש להעיר שבאוהל בין שני נגמשי"ם שמבואר לקמן עמ' 100 סעיף יג שמותר להקימו מדין חוט ומשיחה (כמבואר בשולחן ערוך סימן שטו סעיף י), מסתבר שלכל השיטות אין לאסור לטלטל את יריעותיו משום מוקצה, הואיל והנגמ"ש אינו מחובר לקרקע, ואינו דומה לדלתות הבית שיצאו מציריהם.

⁴³ שולחן ערוך (סימן שיא סעיף ח). וע"ע מהרש"ם (דעת תורה סימן שיא סעיף ח), וחזון איש (סימן מז ס"ק יב-יג) שאסרו לטלטל מוקצה בגופו, לצורך החפץ המוקצה.

⁴⁴ שולחן ערוך (סימן שמש סעיף א), ומשנה ברורה (סימן שמש סוף ס"ק טז). במידה ויש צורך לטלטל את האבנים יותר מארבע אמות עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שלכתחילה יש לטלטל את החפץ על ידי הרבה אנשים כל אחד פחות מארבע אמות. בשעת

(כגון כשרוצה לסקל אבנים ברגלו), יש שאסרו⁴⁵ ויש שהתירו⁴⁶.

ז. **טלטול מן הצד:** מותר לטלטל מוקצה באמצעות חפץ אחר מבלי לנגוע במוקצה בידי, בתנאי שאינו מטלטלו לצורך החפץ המוקצה⁴⁷. במקום שאין עירוב יטלטל פחות מארבע אמות⁴⁸.

ח. אוהל איגלו ואוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי⁴⁹ המוקמים מבעוד יום, אסור להזיזם ממקום אחד לשני, אף אם הוא מעבירם בשלמות ללא סתירתם וללא הוצאת יתדות מן האדמה⁵⁰.

הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ורק במקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות מארבע אמות.

על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כב סעיף לד ובהערות שם).

כן שמענו מהגר"ד ליאור שאין איסור לטלטל חפץ בגופו אף אם דרכו בכך, וע"ע שבות יצחק (פרק יג עמ' קסב).

שמירת שבת כהלכתה (פרק כב סעיף לה), ועיי"ש בהערה פד שנחלקו האחרונים האם מותר לטלטל מוקצה מן הצד על מנת להשתמש במוקצה במקום אחר.

שולחן ערוך (סימן שטט סעיף א), ומשנה ברורה (סימן שטט סוף ס"ק טז). במידה ויש צורך לטלטל את האבנים יותר מארבע אמות עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שלכתחילה יש לטלטל את החפץ על ידי הרבה אנשים כל אחד פחות מארבע אמות. בשעת הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ורק במקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות מארבע אמות.

עיין הגדרת אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי לעיל סוגי אוהלים עמ' 30.

כיון שבכך הוא יוצר אוהל במקום החדש (על פי משנה ברורה סימן שטו ס"ק מח, וכן כתב בספר דיני מוקצה (עדס) עמ' מ בשם הגר"נ קרליץ). יש לאסור טלטול זה, אף אם מזיז מעט את האוהל באופן שיישאר תמיד לפחות טפח אחד (8 ס"מ) שימשיך להיות בו אוהל, ועושה כן למשך פחות משבוע, משום שיש לחוש שמא אופן זה נחשב

פריסת יריעת האוהל

ט. סוכך היוצר חלל טפח (8 ס"מ) על טפח בגובה טפח⁵¹, ודעתו או דרך העולם⁵² להעמידו לכמה ימים, הינו אוהל קבע⁵³ ואסור להעמידו מן התורה, משום תולדת בונה⁵⁴. נוסף על כך, תקיעת יתדות וקשירת יריעות אוהל, כרוכים באיסורים נוספים כמבואר לקמן⁵⁵.

י. אוהל שדעתו או שדרך העולם להעמידו ליותר משבוע ימים יש לחוש שנחשב אוהל קבע שאסור להקימו מן התורה. פחות מכן, הרי זה אוהל ארעי ואסור להקימו מדרבנן⁵⁶.

כבניית אוהל מחדש ולא כתוספת על אוהל ארעי (עיין בשמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה קכז). כמו כן, לרוב יש בכך אף משום איסור טלטול מוקצה (כמבואר לקמן עמ' 66 סעיף ג).

פרי מגדים (סימן שטו, משבצות זהב סק"ח).

על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה צב). וכן כתב לנו הגר"ד ליאור שאם דרך העולם לעשותו לקבע, בטלה דעתו, והרי זה אוהל קבע.

ועיין שער הציון (סימן שטו סק"ב) שאף אם לא קשר את היריעה, כל שהוא פורסה לזמן מרובה הרי זה אוהל קבע. אולם בשו"ת עטרת חכמים (אורח חיים סימן ו) חלק על כך וכתב שאוהל שניתן לפרקו במשיכה בלבד, לא עדיף מבנין לבנים שאינו מחוברות בטיט שאין איסור תורה בבנייתו. מהגר"א נבנצל שמענו, שדווקא אם היריעה יכולה לעמוד ברוח מצויה, חייב אף אם לא קשר, ואם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה בלי הקשירה, הרי זה אוהל ארעי.

רמב"ם (הלכות שבת פרק כב הלכה כז).

בעניין קשירה וחיזוק עיין עמ' 44, ובעניין תקיעת עמודים ויתדות עיין עמ' 52 ובעניין מוקצה באוהל עיין עמ' 36.

גזירה משום אוהל קבע (על פי תוס' שבת קלז: ד"ה דרבי אליעזר). וע"ע באבני נזר (סימן רכ), שכתב שהטעם לאיסור מדרבנן הוא משום שעיקר בנין המשכן היה האוהל ולא הקרשים, על כן החמירו באוהל ואסרו אפילו אוהל ארעי.

במספר הימים שעל פיהם מוגדר אוהל קבע ואוהל ארעי נחלקו האחרונים. לדעת הפרי מגדים (סימן שטו, אשל אברהם סק"א) אוהל

יא. אוהל הראוי מצד עצמו להתקיים יותר משבוע ימים, אך דעתו לסותרו בתוך זמן זה, וגם אין דרך העולם להעמידו ליותר משבוע ימים⁵⁷, הרי זה אוהל ארעי ואסור להעמידו מדרבנן⁵⁸. לפיכך צילייה, אוהל סירים ואוהל צוות נחשבים אוהל ארעי אם מתכוונים לפרקם תוך שבוע.

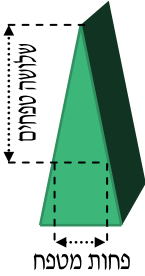
יב. אוהלי מחנה (כגון אוהל 12) המוקמים בתוך הבסיסים, לעולם הם בגדר 'אוהל קבע', הואיל ורגילים להניחם עומדים זמן רב; ואילו בחנייה בשטח, נחשבים אותם

העשוי לשמונה ימים הוא אוהל קבע, ויש שכתבו שרק בעשוי ליותר משמונה ימים הינו אוהל קבע (ראה מנוחת אהבה חלק ג פרק כג הערה 15). מהגר"א נבצל שמענו שאוהל העשוי לשלושים יום ומעלה הינו אוהל קבע (ראה ביאור הלכה סימן שיג סעיף ג), והוסיף שלדברי האבני נזר (סימן קעח סעיף ז) יש לומר שאוהל קבע הינו אוהל העשוי ליותר מחמישים יום.

⁵⁷ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה צב). וכן כתב לנו הגר"ד ליאור שאם דרך העולם לעשותו לקבע, בטלה דעתו, והרי זה אוהל קבע.

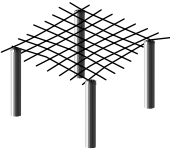
⁵⁸ כן הוא לדעת הרבה פוסקים שאוהל לשעה אינו נחשב אוהל מן התורה [כלכלת שבת (דיני אוהל בהערה מדברי רש"י), שולחן ערוך הרב (סימן שטו סעיף יז, ועיי"ש שמכל מקום אין להוסיף תוספת הראויה להתקיים אף אם דעתו לפרקה, שמא יתחרט שתהיה קבועה שם), פתח הדביר (סימן שטו דף רי ד"ה הנה), שבייתת השבת (מעשה חושב פרק א אות א), פרח שושן (אורח חיים כלל ג סימן ד ד"ה לי הדיוט), שו"ת בנין אב (חלק ג סימן יג), וכן משמע מדברי הפרי מגדים (סימן שטו באשל אברהם סק"א)]. וכן שמענו להלכה מהגר"א נבצל ומהגר"ד ליאור שאף על פי שבנין לשעה נחשב בנין, מכל מקום אוהל לשעה אינו נחשב אוהל, וכן פסק המנוחת אהבה (פרק כג סוף הערה 13). וע"ע בשו"ת נודע ביהודה (תניינא סימן ל) שכתב בדעת הר"ף שאף אוהל לשעה נחשב אוהל קבע, ואסור להעמידו מן התורה. (וע"ע חזון איש אורח חיים סימן נב סק"ו ד"ה דברי שחלק על דברי הנודע ביהודה), וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (חלק א סימן קיט ד"ה וברמב"ם וד"ה וצל"ע ובחלק ג סימן סא) ובשו"ת גינת ורדים (אורח חיים כלל ג סימן כו).

אוהלים ל'אוהל ארעי', אם אמנם מתכוונים לפרקם תוך שבוע.

יג. אוהל שאין בשלושה טפחים (24 ס"מ) מגגו רוחב טפח (8 ס"מ) (ראה איור), הינו אוהל ארעי⁵⁹, אף אם עשאו לקבע להתקיים כמה ימים⁶⁰.

יד. גג של אוהל שמחזיקו בידו, אין בכך משום עשיית אוהל אף אם נעשה על מנת להשתמש באוויר שתחתיו⁶¹. לפיכך מותר להחזיק בידו שמשונית וכדו', על מנת להגן על עצמו מפני הגשם וכדו'.

טו. סוכך שהפרוץ שבו מרובה על העומד (כגון רשת לולים) אין עליו שם אוהל ומותר לפרסו לכתחילה בשבת⁶².

טז. אם עושה אוהל ארעי על מנת להשתמש באויר שתחתיו, אסור לעשות אפילו גג בלי מחיצות⁶³. אמנם מותר להחזיק את הגג בידו ואחר כך להניח דפנות המחזיקות את הגג⁶⁴.

⁵⁹ שולחן ערוך (סימן שטו סעיף ח).

⁶⁰ משנה ברורה (סימן שטו ס"ק לב).

⁶¹ חזון איש (אורח חיים סימן נב סק"ב אות ז), אבני נזר (סימן רכב), שו"ת ציץ אליעזר (חלק י סימן ד וחלק טז סימן ח) וכן שמענו מהגר"א נבנצל. אמנם ע"ע קצות השלחן (סימן קכ בבדי השלחן סק"א) שכתב שבעשוי לשימוש באויר שתחתיו, אסור להחזיק את הגג אפילו בידו.
⁶² שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף יא) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

⁶³ משנה ברורה (סימן שטו סק"כ), וע"ע באבני נזר (סימן רכב).

⁶⁴ חזון איש (סימן נב סק"ב אות ז), אבני נזר (סימן רכב סק"ד), מאמר מרדכי (סימן שיא סק"ט), ושמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה כא), ועיין גם ארחות שבת עמ' שה הערה כ). וע"ע תהלה לדוד (סימן שיא

יז. אוהל ארעי שעיקר מטרת עשייתו היא על מנת להשתמש בגגו, ומכל מקום הוא משתמש גם בחללו, כגון המניח מיטה על מנת לשכב עליה, אלא שבנוסף מניח תחתיה נעליים וכדו', דינו כדלהלן:

1. אם יש למיטה שתי מחיצות המגיעות שלושה טפחים (24 ס"מ) סמוך לארץ⁶⁵, אסור להניח את המחיצות ואחר כך את קרש המיטה עליהם, אלא יש להחזיק את קרש המיטה במקום בו רוצים למקמה ולהניח את רגליה תחת הקרש⁶⁶. אם המחיצות הונחו כבר בערב שבת, מותר להניח את הקרש עליהם⁶⁷.

2. אם אין למיטה מחיצות כלל, אלא רק רגליים, מותר להניח את הרגליים ואחר כך להניח את קרש המיטה⁶⁸.

סק"ז) שהביא שיש ראשונים הסוברים שבדבר שנעשה לצל לא מועיל שינוי הסדר.

עוד נחלקו הפוסקים האם מועיל שינוי הסדר בדבר שדרכו להניח את הגג ואחר כך את המחיצות (כגון מגירה שיש בחללה שיעור טפח שנשמטה ממקומה): לדעת החיי אדם (הביאו המשנה ברורה סימן שטו סוף ס"ק מח) שינוי הסדר אינו מועיל (וממילא אסור להחזיר את המגירה למקומה בשבת), ואילו לדעת קיצור שולחן ערוך (הביאו שער הציון סימן שטו ס"ק נו) שינוי הסדר מועיל (וממילא מותר להחזיר את המגירה למקומה). וע"ע שלחן שלמה (פרק כד סעיף ט).

עיין בביאור הלכה (סימן שטו סעיף ג ד"ה דפין מחוברים), שאף מחיצות פחות מגובה י' טפחים נחשבות מחיצות לעניין אוהל.

משנה ברורה (סימן שטו ס"ק כב).

משנה ברורה (סימן שטו ס"ק יח), ועיי"ש שאם המיטה רחבה ביותר (בברור גדר זה, עיין לקמן בדין כיסויי כלים עמ' 163 הערה 517), אזי לשיטת המגן אברהם (הובא לקמן עמ' 164 הערה 519) אינו מועיל מה שמחיצותיה כבר עשויות מערב שבת, וכן כתב החזון איש (סימן נב סק"י ד"ה ואמנם).

שולחן ערוך (סימן שטו סעיף ג), ומשנה ברורה (שם ס"ק כג). ועיין בביאור הלכה (שם ד"ה מטות שלנו) שלכתחילה טוב לחוש לשיטת

יח. אם עושה אוהל ארעי שלא על מנת להשתמש באויר שתחתיו, וגם אינו צריך לאויר שתחתיו, אזי רק אם עושה ארבע מחיצות שלמות ואחר כך מניח את הקרש עליהן, אסור משום אוהל, כיוון שראוי להשתמש באוירו להצניע בו כל מה שרוצה, אף על פי שאינו צריך לכך⁶⁹. אם ארבעת המחיצות הונחו כבר בערב שבת, מותר להניח את הקרש עליהן⁷⁰.

יט. מותר להוסיף סוכך מחומר ארעי (שמשונית, ניילון, פוליטילן וכדו') על גבי סוכך קיים, גם אם הסוכך הנוסף

הרשב"א שסובר שאם צריך לאוויר שתחתיו אסור אף בלי מחיצות. לפי זה, אף במיטה בלי מחיצות אסור להניח את הרגליים ואחר כך את קרש המיטה. מכל מקום בשער הציון (סימן תקב ס"ק יז) כתב, שאנו נוהגים להקל כפסק השולחן ערוך. ועיין חזון איש (סימן נב סק"ט ד"ה בביאור הלכה שם ד"ה מטות) שכתב שגם לשיטת הרשב"א אם הרגליים או המחיצות מונחים שם מערב שבת, מותר ליתן עליהם את הגג.

⁶⁹ כשיטת הט"ז המובא במשנה ברורה (סימן שטו ס"ק כב). וע"ע כלכלת שבת בדיני אוהל ובמנוחת אהבה (פרק כג הערה 49) שחולקים, ומהגר"ד ליאור שמענו שבצבא ניתן להקל בכך. מכל מקום, לכל השיטות מותר להניח חבית הפוכה על מנת לשבת עליה, משום שבאופן זה החבית שתומה מכל צד, וצריך להרים אותה מן הקרקע על מנת להשתמש בה, ולכן אין זה בגדר עשיית אוהל (שמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה עב, וכעין זה במנוחת אהבה פכ"ג סעיף יח) וע"ע לקמן עמ' 124 בדין כיסוי ציוד סעיף ט.

⁷⁰ משנה ברורה (סימן שטו סוף ס"ק כב וס"ק מח). ועיי"ש שאף אם ארבעת המחיצות מחוברות זו לזו והזיזן למקום אחר, נחשב כעושה את המחיצות, וממילא אסור להניח עליהם קרש כיוון שהמחיצות לא היו שם מערב שבת. וע"ע חזון איש (סימן נב סק"י ד"ה במ"ב ס"ק כב מבואר, ובס"ק יד ד"ה כ' במ"ב) ובקצות השלחן (סימן קכ בבדי השלחן ס"ק יב וסק"כ), שחולקים וסוברים שכיוון שהמחיצות מתוקנות, נחשב שנעשו מערב שבת גם אם הזיזן למקום אחר, ומותר להניח עליהן קרש.

יכול להגן על חלל האוהל בפני דבר שהסוכך הקיים אינו יכול להגן⁷¹.

קשירה וחיזוק

כ. ישנם סוגי קשרים שאסור לקשרם בשבת מן התורה, וישנם שאסור לקשרם מדרבנן, ויש שמותר לקשרם לכתחילה⁷².

⁷¹ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף י). ועיי"ש בהערה לג שאף מותר להסיר את הסוכך הראשון לאחר שפרס את הסוכך השני. במידה ויש חלל טפח בין הסוכך הנוסף לבין הסוכך הקיים, יש לחלק בין שני מצבים. אם הוא מניח את הסוכך הנוסף **מתחת** לסוכך הקיים, הרי זה מותר עד רווח של שלושה טפחים (משנה ברורה סימן תרמ ס"ק כה), כיוון שבאופן זה הסוכך התחתון נעשה לבד עם הסוכך העליון. אולם אם מניח את הסוכך הנוסף **מעל** הסוכך הקיים, אזי יש לאסור אם יש ביניהם חלל טפח והוא צריך לאוויר שתחתיו (אגרות משה חלק ה סימן לט סעיף ד). במידה ולא היה אכפת לו שהחלל יהיה מלא בשקי חול וכדו', נחשב שלא צריך לאוויר שתחתיו (כן שמענו מהגר"ד ליאור), ויש להתיר אף אם יש חלל טפח בין הסוככים. נחלקו הראשונים בדין זה:

⁷² א. לדעת הרי"ף והרמב"ם קשר של קיימא והוא מעשה אומן, חייב מן התורה. קשר שאינו של קיימא או שאינו מעשה אומן, פטור אבל אסור מדרבנן. קשר שאינו של קיימא וגם אינו מעשה אומן, מותר לכתחילה. הגדרת קיימא לשיטה זו, כל שאינו קוצב זמן בדעתו להתיר את הקשר. אך אם קוצב זמן שבו עתיד להתיר את הקשר, אפילו לאחר חצי שנה, אין זה קשר של קיימא (הקדמת המשנה ברורה לסימן שיז, פרי מגדים סימן שיז במשבצות זהב סק"א, ועיין מנוחת אהבה פרק יד הערה 11 שכן הוא דעת רוב הפוסקים). יש אומרים שאף לדעת הרמב"ם קשר העשוי ליותר משבוע, הרי זה קשר שעשוי להתקיים קצת ואסור מדרבנן אף אם אינו מעשה אומן (שלטי הגיבורים מסכת שבת תחילת פרק טו, שולחן ערוך הרב סימן שיז סעיף ב, קצות השלחן סימן ככג בבדי השלחן סק"ג), ויש חולקים (משנה ברורה סימן שיז סק"ה, ועיין ילקוט יוסף סימן שיז הערה יא, ומנוחת אהבה פרק יד הערה 13 שהביאו מקורות נוספים). הגדרת מעשה אומן, היינו כל קשר שמהדקים אותו היטב בקשירתו ונעשה קשר אמיץ (מגן אברהם סימן שיז סק"ד, ומשנה ברורה סימן שיז סק"ד). מהגר"ד ליאור

כא. להלן יפורטו דינם של קשרים שונים:

1. **קשר בודד בשני חוטים:** מותר לקשור שני חוטים בקשר בודד (באופן שאינו כקשר קצה), הואיל ואין זה נקרא קשר, אפילו אם הקשר עומד להתקיים לעולם⁷³. אולם אם קושר קשר בודד בין שני חוטים בדבר

שמענו שמעשה אומן היינו שצריך ללמוד ולהתאמן על מנת לקושר (עיין מנוחת אהבה פרק יד סעיף א וארחות שבת עמ' שכח).

ב. אולם לדעת רש"י והרא"ש, אין הדבר תלוי בשאלה אם הקשר הוא מעשה אומן או לא, אלא אם הוא קשר העשוי להתקיים לזמן ארוך שאז חייב עליו מן התורה. ואם הקשר עשוי להתקיים קצת פטור אבל אסור, ואם אינו עשוי להתקיים כלל מותר לכתחילה. בהגדרת קשר שעשוי להתקיים לשיטה זו, יש אומרים שהוא קשר שאינו קוצב זמן בדעתו להתירו (הקדמת המשנה ברורה לסימן שיז, קצות השלחן סימן כג בבדי השלחן סק"א), ובבית יוסף (סימן שיז) הביא עוד שתי שיטות מרכזיות. ויש אומרים שהוא קשר שנעשה למשך חצי שנה ומעלה, ויש אומרים שהוא קשר שנעשה לחודש ימים ומעלה. בהגדרת קשר העשוי להתקיים קצת לשיטה זו, הביא הבית יוסף שתי שיטות. לשיטה אחת כל שאין דעתו להתירו בתוך עשרים וארבע שעות, ורק פחות מכן אינו של קיימא כלל, ואילו לשיטה השניה כל שאין דעתו להתירו בתוך שבוע, ופחות מכן הרי זה אינו קשר של קיימא כלל.

להלכה, השולחן ערוך (סימן שיז סעיף א) פסק כדברי הר"ף והרמב"ם, ואילו הרמ"א חשש לחומרה של שתי השיטות. לפי זה יש לחלק בין חמשה סוגי קשרים: א. קשר של קיימא והוא גם מעשה אומן, אסור לקשרו מן התורה לכל השיטות. ב. קשר של קיימא שאינו מעשה אומן, לדעת הרמ"א אסור לקשרו מן התורה (כדעת רש"י והרא"ש), ולדעת השולחן ערוך אסור לקשרו מדרבנן. ג. קשר שעשוי להתקיים קצת זמן ואינו מעשה אומן, לדעת הרמ"א אסור לקשרו מדרבנן (כדעת רש"י והרא"ש), ולדעת השולחן ערוך תלוי הדבר במחלוקת הנ"ל. להלכה נקטו הפוסקים שיש להחמיר בקשר שעומד להתקיים יותר משבוע (ילקוט יוסף סימן שיז סעיף ו, מנוחת אהבה פרק יד סעיף ד). ד. קשר שאינו של קיימא והוא מעשה אומן, אסור לקשרו מדרבנן (אף לרמ"א משום שחושש לדעת הר"ף והרמב"ם). ה. קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן, מותר לקשרו לכתחילה.

שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נא והערה קסט), בשם שולחן ערוך הרב (סימן שיז סעיף ג).

שרגילים לקשרו בקשר בודד, כגון חוט ברזל שקשרו
או ליפפו, חייב⁷⁴.

2. **קשר כפול:** למנהג האשכנזים אסור
לקשור בשבת קשר על גבי
קשר, אף אם דעתו להתירו
בתוך עשרים וארבע שעות⁷⁵. אם קשר
זה אינו מהודק, ניתן להקל במקום צורך
אף אם דעתו להתירו תוך שבעה ימים⁷⁶.

במקום צער⁷⁷, כגון שהצורך בקשירה הוא על מנת
שהחיילים לא יהיו חשופים לגשם או לסערת רוחות⁷⁸,

⁷⁴ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו הערה קסו) בשם הגרש"ז אויערבאך
זצ"ל.

⁷⁵ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו הלכה מט) על פי דברי הרמ"א (סימן
שיז סעיף א) ומשנה ברורה (סימן שיז ס"ק יד) שיש לחוש שמא קשר
כפול נחשב מעשה אומן. לפי זה, ולפי המבואר לעיל בהערה 72, יש
להבחין בין שני אופנים: א. קשר כפול שדעתו לעשותו לעולם, או
שדרך העולם לעשותו לעולם, (כגון קשר שנעשה באוהל 12 המוקם
בבסיס על מנת לתפוס את היריעות בקביעות, או קשר הנעשה באוהל
12 המוקם בבסיס על מנת לחברו ליתדות) יש בו חשש איסור תורה.
ב. קשר כפול שאין דרך העולם לעשותו לעולם (כגון קשר שקושרים
על מנת להעלות או להוריד את היריעות באוהל 12, או כל קשר שהוא
באוהל סיירים), יש בו חשש איסור דרבנן. ע"ע בשמירת שבת כהלכתה
(שם הערה קסז) שדעת כמה אחרונים שקשר כפול שעשוי להתירו
בתוך עשרים וארבע שעות אינו נחשב מעשה אומן.

⁷⁶ על פי המשנה ברורה (סימן שיז ס"ק יד) שכתב שיש בקשירת קשר
כפול חשש למעשה אומן כיוון שמתהדק היטב. לפיכך קשר כפול
שאינו מהודק, ודאי שאינו נחשב למעשה אומן (וכן מבואר בשמירת
שבת כהלכתה פרק טו סוף הערה קסז בשם הגרש"ז אויערבאך). וכיוון
שנעשה לפחות משבוע (שהרי במקום צורך ניתן לסמוך על השיטה
המקילה) הרי אינו קשר של קיימא, ומותר לקושרו בשבת.

⁷⁷ שבמקום צער לא גזרו רבנן (כמובא ברמ"א סימן שיז סעיף א), אך
במקום צורך בלבד אסור (בשונה מקשר עניבה על גבי קשר בודד,
ששם מותר לקשרו על מנת שיתקיים עד שבעה ימים במקום צורך,

אם אין אפשרות לקשרו בקשר המותר לכתחילה⁷⁹, יש אומרים שמותר לקשור קשר כפול⁸⁰, ובלבד שתהיה דעתו להתירו בתוך שבוע⁸¹. ויש אומרים שמותר רק להתירו ולא לקשרו⁸².

במקום מצווה, כגון כשהחילים השוהים באוהל רוצים לקשור את היריעות למעלה כדי שלא יתבטלו מעונג

משום שישנן שיטות המקילות בזה לכתחילה). וע"ע ילקוט יוסף (סימן שיז הערה יד) שכתב, שנראה שכל היתר הרמ"א במקום צער הוא דווקא בשני קשרים זה על זה, אך בשאר קשרים האסורים מדרבנן, כגון קשר העשוי להתקיים יותר משבעה ימים יש להחמיר גם במקום צער.

⁷⁸ ובאוהל 12 המוקם בבסיס היינו דווקא באופן שאינו מוסיף יציבות לאוהל אלא רק מונע את קריסתו כמבואר להלן עמ' 68 סעיף ח בשם הגר"ד ליאור.

⁷⁹ על פי משנה ברורה (סימן שיז ס"ק יב).

⁸⁰ עיין רמ"א (סימן שיז סעיף א) שכתב שמותר להתיר קשר כפול במקום צער, וכיוון שמה שמותר להתיר מותר לקשור, יש ללמוד שמותר לקשור קשר כפול במקום צער אם אינו עושהו לעולם, וכן מבואר בילקוט יוסף (סימן שיז סעיף ח), ובמשיב מלחמה (חלק ב עמ' קכא).

⁸¹ משום שבאופן זה לדעת רש"י והרא"ש הדבר מותר לכתחילה מכיוון שאינו לקיימא (לשיטה המקילה), ולדעת הרמב"ם יש כאן ספק דרבנן שמא הקשר נחשב מעשה אומן, ובצירוף הסברה שבמקום צער לא גזרו רבנן, הקל הרמ"א להתיר קשר על גבי קשר שאינו עומד לקיום שבוע ימים (שולחן ערוך הרב סימן שיז סעיף ב, קצות השלחן סימן קכג בבדי השלחן סק"ה, תהלה לדוד סימן שיז סק"ד, מנוחת אהבה פרק יד הערה 23 בשם הגר"ע יוסף). וע"ע קרבן נתנאל (שבת פרק טו אות ז) שסובר, שהרמ"א התיר במקום צער כל קשר שאיסורו מדרבנן, ולפי זה במקום צער מותר לקשור אף קשר כפול שעשוי להתקיים קצת, למרות שהוא אסור מדרבנן לרוב השיטות, וכן פסק במשיב מלחמה (עמ' קיח-קכב).

⁸² בשמירת שבת כהלכתה (פרק טו סוף הערה קסב) כתב בשם ספר מנורה הטהורה, שהרמ"א התיר רק להתיר קשר כפול ולא לקשרו, וכן שמענו מהגר"א נבנצל. וע"ע חוט שני (חלק ב עמ' רכד) שכתב שהרמ"א התיר רק להתיר קשר על גבי קשר במקום צער, ודווקא אם אינו מהודק ועשוי להתירו בתוך עשרים וארבע שעות מותר אף לקשרו במקום צער.

שבת מחמת החום, אם אינם יכולים לקושרו בקשר המותר לכתחילה⁸³, כגון בקשר עניבה (ראה דינו להלן) או בקשר שאינו מהודק היטב, מותר לקשרו בקשר כפול, במקום כזה שאין דרך העולם לקושרו לעולם, אם אין דעתו לקושרו לעולם⁸⁴.

אולם מנהג הספרדים שמותר לקשור קשר כפול אם דעתו להתירו בתוך שבוע⁸⁵, אלא שהמחמיר תבוא עליו ברכה, ובמקום צורך אין להחמיר⁸⁶.

3. קשר קצה: דינו של קשר זה, כדין קשר כפול⁸⁷. למנהג האשכנזים אסור לקשור בשבת קשר בודד כגון זה שקושרים בקצהו של חוט, בין אם קושרו בקצה החוט, ובין אם קושרו באמצעו של החוט. כמו כן, אסור לחבר

⁸³ משנה ברורה (סימן שיז ס"ק יב).

⁸⁴ כיוון שלרוב הפוסקים אינו קשר של קיימא (כמבואר לעיל הערה 72) ובמקום מצווה לא גזרו רבנן (שולחן ערוך סימן שיז סעיף א). אמנם לפוסקים בדעת רש"י והרא"ש שקשר של קיימא הוא קשר העשוי לשלושים יום, אסור מן התורה אם דעתו או דרך העולם לקשרו ליותר משלושים יום, ואסור אף במקום מצווה.

⁸⁵ על פי המבואר לעיל הערה 72, שבפחות משבוע אינו נחשב קיימא אף לדעת רש"י והרא"ש (לשיטה המקילה).

⁸⁶ ילקוט יוסף (סימן שיז סעיף ח).

⁸⁷ על פי השוואת הרמ"א (סימן שיז סוף סעיף א) בין קשר קצה לקשר על גבי קשר שמבואר דינו לעיל סעיף 2.

שני חוטים בקשר זה⁸⁸. אולם למנהג הספרדים מותר לקשור קשר קצה אם דעתו להתירו בתוך שבוע⁸⁹, אלא שהמחמיר תבוא עליו ברכה, ובמקום צורך אין להחמיר⁹⁰.

4. קשר עניבה: מותר

לקשור עניבה באופן

שאין קשר מתחתיה⁹¹

אף על פי שתתקיים זמן

ארוך⁹². וכן מותר לקשור קשר עניבה על גבי קשר

עניבה⁹³, ובלבד שלא יקשור דרך קשירת קשרים, קשר

על גבי קשר⁹⁴.

5. קשר עניבה על גבי קשר בודד: יש אומרים שמותר

לקשור קשר בודד ולקשור על גביו קשר עניבה⁹⁵ אם

⁸⁸ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף מט).

⁸⁹ על פי המבואר לעיל הערה 72, שבפחות משבוע אינו נחשב קיימא אף לדעת רש"י והרא"ש (לשיטה המקילה).

⁹⁰ ילקוט יוסף (סימן שיז סעיף ח).

⁹¹ שולחן ערוך (סימן שיז סעיף ה).

⁹² ביאור הלכה (סימן שיז סעיף ה ד"ה עניבה).

⁹³ משנה ברורה (סימן שיז סוף ס"ק כט).

⁹⁴ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נג), משום שבאופן זה הוא קשר כפול. אמנם לילקוט יוסף שהתיר לקשור קשר כפול, יהיה מותר לקשור קשר עניבה על גבי קשר עניבה אף בדרך קשירת קשרים. אמנם קשירת נעליים צבאיות שיש הנוהגים לעשותן על ידי הרבה קשרי עניבה זה על זה ('צמה נחלאוית'), גם לפוסקים כילקוט יוסף אין ראייה ברורה להתיר, ויש לקשור בקשירה אחרת.

⁹⁵ רמ"א (סימן שיז סעיף ה).

דעתו להתיר את הקשר תוך עשרים וארבע שעות⁹⁶. במקום צורך, במקום מצווה או במקום צער, ניתן להקל אף אם דעתו להתירו תוך שבעה ימים⁹⁷. ויש אומרים⁹⁸ שמעיקר הדין מותר לקשור קשר עניבה על גבי קשר אף על מנת להתקיים, אך טוב להחמיר שתהיה דעתו להתירו תוך שבעה ימים. גם כאשר מותר לקשור עניבה על גבי קשר, אסור לקשור קשר נוסף על גבי העניבה על מנת להדקה⁹⁹.

6. **אזיקון:** אסור להשתמש באזיקון בשבת לצורך הקמת אוהל¹⁰⁰.

⁹⁶ משנה ברורה (סימן שיז ס"ק כט) ושמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נג).

⁹⁷ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו הערה קעו).

⁹⁸ ילקוט יוסף (סימן שיז סעיף יא).

⁹⁹ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נג).

¹⁰⁰ באזיקון יש לדון מכמה צדדים: **א. מלאכת קושר:** מהגר"א נבנצל והגר"י אריאל שמענו שיש לאסור את השימוש באזיקון משום מלאכת קושר. אמנם מהגר"ד ליאור שמענו שעל פי דברי ערוך השלחן (סימן שיז סעיף יח) בחיבור שתי יריעות על ידי אזיקון מתחייב לעולם משום תופר ולא משום קושר, הואיל ובהכרח צריך לקלקל את האזיקון על מנת לפותחו. ועיין בספר חוט שני לגר"נ קרליץ (חלק ב עמ' רלא) שכתב שאין לחוש באזיקון למלאכת קושר. **ב. מלאכת תופר:** אם מחבר שתי יריעות זו לזו שמענו מהגר"א נבנצל, הגר"י אריאל והגר"ד ליאור שיש בזה משום תופר. ועיין בספר תורת המלאכות (עמ' נ סק"ו) בשם הגר"ש וואזנר, שתכיפת קצה האזיקון אל הלולאה שבקצהו, אסורה משום תופר מדרבנן. **ג. מלאכת בונה:** מהגר"י אריאל שמענו שאם מחבר שתי יריעות באוהל בנוי, הריהו עובר אף משום בונה. כמו כן כתב בספר תורת המלאכות (עמ' נ סק"ו) בשם הגר"נ קרליץ שבחיבור אזיקון לכלי כלשהו יש משום בונה מדרבנן, ובחיבורו לדבר המחובר לקרקע ייתכן שיש בכך איסור תורה משום מוסיף על הבניין. ועיין גם בספר לוח המוקצה שכתב שיש בזה איסור של מוסיף על הבנין, ומחמת כן הריהו כלי שמלאכתו לאיסור.

כב. קשר שדרך העולם לקושרו לקיום, אסור לקושרו אף אם דעתו להתירו באותו יום¹⁰¹. כמו כן, קשר שפעמים שהוא נמלך ומבטלו שם לעולם, אסור לקושרו אף אם מכוון להתירו באותו יום¹⁰².

כג. כל קשר שאסור לקשרו אסור להתירו, וכל קשר שמותר לקשרו מותר להתירו¹⁰³.

כד. כל קשר שאסור לקשרו, אסור לקושרו אפילו באופן שאינו מהודק כל כך וניתן להתירו ביד אחת. אולם מותר לקושרו באופן שאינו מהודק עד כדי שיהיה נותר מעצמו¹⁰⁴.

כה. כל קשר שאסור לקשרו, אסור גם להדקו אם נתרפה¹⁰⁵.

כו. קשר בודד העשוי מבעוד יום, אין להוסיף עליו קשר שני בשבת¹⁰⁶.

ובכל זה ע"ע בספר תורת המלאכות (עמוד נ סק"ו) בשם הגרי"ש אלישיב שאין איסור כלל בחיבור על ידי אזיקון, ובספר נשמת אברהם (מהדו"ב או"ח כרך א עמ' תקצא) מובא בשם השש"כ בכת"י (מהדורת תשס"ז פרק מ סעיף לב) שאין איסור בחיבור אזיקון על היד (אך שמא יודו שבנידוננו יכולים להיות בכך איסורים נוספים).

ביאור הלכה (סימן שיז סעיף א ד"ה הקושר), ועיי"ש שאיסורו מן התורה.¹⁰¹

משנה ברורה (סימן שיד ס"ק לד), ילקוט יוסף (סימן שיז סעיף ז), ועיי"ש שאיסורו מדרבנן.¹⁰²

רמ"א (סימן שיז סעיף א). וע"ע לעיל הערה 82, שיש אופנים בהם יש קשר שמותר להתירו ובכל זאת יש אומרים שאסור לקשרו. במשנה ברורה (סימן שיז סק"ז) כתב בשם המהרש"ל בים של שלמה, שקשר שמותר להתירו אך הוא אינו מצליח להתירו [או שצריך לטרוח הרבה להתירו (שו"ת שבט הלוי חלק א סימן קה אות ד)], מותר לנתקו לצורך אך לא יעשה כן בפני עם הארץ.¹⁰³

משנה ברורה (סימן שיז סק"א).¹⁰⁴

שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נ) בשם קצות השלחן (סימן קכג בבדי השלחן סוף סק"ד).¹⁰⁵

כז. עניבה שהסתבכה ונהפכה לקשר, מותר להתירה¹⁰⁷.
 כח. כל קשר שמותר להתירו, מותר לנתקו במקום צורך (כגון שאינו יכול להתירו), אך אין לעשות כן בפני עם הארץ¹⁰⁸.
 אמנם קשר שאסור להתירו, אסור לנתקו אלא אם כן ינתקו בדרך קלקול, כגון שיחתוך את החבל באמצעיתו ולא במקום הקשר¹⁰⁹.

תקיעת עמודים ויתדות

כט. אסור מן התורה לחפור גומה על מנת לתקוע בה עמוד, משום סותר¹¹⁰.

ל. אסור מן התורה לתחוב עמודים ויתדות באדמה¹¹¹, אף אם דעתו להוציאם תוך

¹⁰⁶ שר"ת מהרש"ם (חלק ו סוף סימן לד), ועיי"ש שאם בקשר השני סיים את הקשירה חייב מן התורה, ואם צריך לקשור עוד קשרים, פטור אבל אסור.

¹⁰⁷ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נו).

¹⁰⁸ משנה ברורה (סימן שיז סק"ז). ועיין חזון איש (סימן נב ס"ק יז) שהתרה במקום המותר עדיפה על ניתוק, שהרי ניתוק הותר רק שלא בפני עם הארץ.

¹⁰⁹ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף נד, ועיין פרק ט הערה נה).

¹¹⁰ רמב"ם (הלכות שבת פרק א הלכה יח).

¹¹¹ בירושלמי (מסכת שבת פרק ז דף י טור ד), נלמדו גדרי מלאכת בונה מהכנסת קרשי המשכן לאדנים הנחשבים כקרקע. גמרא זו קיבלה ביטוי הלכתי בדברי הרמב"ם (הלכות שבת פרק י הלכה יב ומגיד משנה שם), וכן שמענו מהגר"י אריאל שיש לחייב על תקיעת יתדות משום בונה. הגר"י נויבירט כתב ב"המעייין" (כרך כג עמ' 26 הערה 65), שבתקיעת יתדות בסוף פריסת רשת הסוואה על טנק יש משום מכה בפטיש (על פי דברי המשנה ברורה בסימן שיד סק"ח) ואולי גם משום בונה כמבואר שם בהערה. כמו כן, לדעת המגן אברהם (סימן תצח ס"ק לב) יש לחייב משום בונה לא רק מצד חיבור היתד לקרקע, אלא אף על הגומה שנוצרת בשעת תחיבת היתדות או העמודים באדמה,

זמן קצר¹¹², וכן אסור לגרור עמוד של אוהל על גבי קרקע באופן שנוצר בהכרח חריץ, אף במקרים שמותר לטלטלו¹¹³.

לא. עמוד אוהל סיירים המורכב

משלושה חלקים ומוטות אוהל

'איגלו' - אין בחיבור חלקיהם זה לזה משום איסור תוקע או תיקון כלי, אך אסור לטלטלם משום מוקצה¹¹⁴.

ופסקו המשנה ברורה (סימן תצח ס"ק צא). וע"ע בשביתת השבת (מלאכת חורש סק"ב) ובחיי אדם (הלכות יו"ט כלל צג סעיף ה ובנשמת אדם סק"ג).

¹¹² אלא שבאופן זה נחלקו האם אסור מן התורה או מדרבנן. לדעת הרשב"א והמאירי בחידושיהם (שבת קב, ב) בנין לשעה נחשב בנין ואסור לבנות מן התורה. וכן פסקו האור שמח (שבת פרק י הלכה יב), החזון איש (סימן נ סק"ט), שו"ת שבט הלוי (חלק א סימן קיט), ספר ארחות שבת (פרק ח עמ' רסד), וספר מנוחת אהבה (פרק כג סעיף ז סוף הערה 13). אולם לדעת שו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן עב) ואחרונים נוספים (עיין שו"ת יביע אומר חלק ז אורח חיים סימן נה סעיף ב) בנין לשעה אינו נחשב בנין, ומכל מקום אסור לבנותו מדרבנן. אמנם יש הסוברים שגם למי שאומר שבנין לשעה נחשב בנין, מכל מקום באופן שבונה על מנת לסתור ביומו, אינו נחשב בנין כלל ומותר לבנותו לכתחילה (עיין פני יהושע שבת צה, א, דעת תורה למהרש"ם סימן תקט ד"ה ואני כתבתי, מנחת שלמה חלק א סימן י ד"ה נראה דאף לדעת החזון איש, ושו"ת הר צבי ט"ל הרים בונה סימן א), ויש חולקים וסוברים שאין לחלק בין בנין לשעה לבנין שסותרו ביומו (עיין חתם סופר אורח חיים סימן עב, וכן שמענו מהגר"א נבנצל).

¹¹³ שהרי ברוב סוגי הקרקע גרירת העמוד יוצרת בוודאות חריץ בקרקע, ומבואר בשולחן ערוך סימן שלז סעיף א שאסור לגרור מיטה כסא וספסל כאשר ודאי ייעשה חריץ. וע"ע בלוית חן (סימן שלז ס"ק קו) ובמנוחת אהבה (חלק ב פרק ב סעיף ט). ומהיות טוב כתבנו שירים את העמוד כולו ובוזה יסתלק מן הספק.

¹¹⁴ אין בזה משום תוקע או תיקון כלי מכיוון שחלקי העמוד מתחברים זה לזה בצורה רפויה, וכמבואר בשולחן ערוך (סימן שיג סעיף ו). ועיין בארחות שבת (פרק ח עמ' רעט סעיף מה) ובחוט שני (שבת חלק ב עמ' רמט) בגדר מה נחשב רפוי. בעניין איסור מוקצה, עיין לעיל עמ' 36 סעיף ה.

לב. אסור לחבר את חלקי עמוד הצילייה זה לזה בשבת¹¹⁵. מותר לפתוח את כנפי ה'מרצדס' ('הליקופטר')¹¹⁶, אולם אם יש הברגה בראשו, ראוי להמנע מלהבריגו על מנת לייצבו¹¹⁷. אין איסור בונה בחיבור ה'מרצדס' לעמוד הצילייה¹¹⁸.

¹¹⁵ הואיל ותקיעתם נעשית בחזקה, יש בכך משום איסור תוקע או תיקון כלי.

¹¹⁶ כדין פתיחת כסא טרסקל המבואר בשולחן ערוך (סימן שטו סעיף ה).
¹¹⁷ בהברגת ראש ה'מרצדס', יש לדון מצד איסור תוקע ומצד איסור עשיית כלי. ראשית נדון באילו כלים יש איסור לפרקם ולהרכיבם, ובאילו כלים הדבר מותר. המשנה ברורה (סימן שיג ס"ק מה) הביא דברי המגן אברהם שאסור לחבר חלקי כלים זה לזה על ידי הברגה (ועיין שם שער הציון ס"ק לב שנחלקו האחרונים האם זהו איסור תורה), אולם כיווני כלים העשויים לפרקם ולהרכיבם, מותר לפתחם ולסגורם בשבת (וכיוצא בזה כתב גם הט"ז סימן שיג סק"ז). החזון איש (סימן נ סעיף ט) סייג היתר זה שאינו שייך אלא בכלים שעצם השימוש בהם הוא על ידי פירוק והרכבה כדוגמת כלי וכיסויו, אך כלים שהפירוק וההרכבה יוצרים את הכלי שיהיה ראוי לשימוש, הרי ההרכבה הופכת את החלקים לגוף אחד והרי זה בונה. לפי זה, אין שום היתר להבריג את ראש ה'מרצדס', הואיל וההברגה הופכת את ה'מרצדס' להיות כלי (ועיין מנחת אהבה פרק כג סעיף לט והערה 102 שלא שייך ב'מרצדס' ההיתר של כסא טרסקל, אף על פי שחלקיו מחוברים זה לזה על ידי ציר). אמנם פוסקים רבים (ערוך השולחן סימן שיג סעיף לא, שו"ת מנחת שלמה עמ' צט, שו"ת יביע אומר חלק ג חאר"ח סימן כא אות ז, שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן קכב אותיות טז-יט, ועוד אחרונים, וכן משמע משולחן ערוך הרב סימן שיג סעיף כא) לא סייגו את היתרו של המגן אברהם, ולשיטתם אף כלים שההברגה יוצרת בהם את הכלי, מותר לחברם בשבת, אם הם עשויים לפירוק והרכבה.

כעת יש לדון מהו שיעור הזמן בו הכלי נחשב עשוי לפירוק והרכבה. לדעת שלחן ערוך הרב (סימן שיג סעיף כא) כלי נחשב עשוי לפירוק והרכבה, רק אם מפרקו באותה שבת (וכיוצא בזה כתב בשו"ת מנחת יצחק חלק ט סימן לח לגבי סטנדר). אולם לדעת פוסקים אחרים (בנין שבת פרק ה אותיות ב-ג, שו"ת אז נדברו חלק יד סימן יא אות א לענין הגבהת סטנדר, וכן משמע בשו"ת מנחת שלמה סימן יג לענין הזזת

לג. עמודים ויתדות התחובים בקרקע, אסור להוציאם¹¹⁹.
 אמנם אם יש חשש שייכשלו רבים ביתד הנעוץ בקרקע
 מותר לפנותו¹²⁰, אך יקפיד שלא לסתום את הגומה.

בורג המותקן בשעון) אף ביותר מכך נחשב עשוי לפירוק והרכבה, וכן שמענו מהגר"י אריאל.

העולה מכל האמור, שלפוסקים שכלים שעשויים לפירוק והרכבה וההרכבה יוצרת בהם את הכלי מותר לחברם בשבת, בצירוף הפוסקים המקילים שגם אם לא מרכיב ומפרק באותו יום הרי זה נחשב עשוי לפירוק והרכבה, אזי יש מקום לומר שגם ה'מרצדס' נחשב עשוי לפירוק והרכבה, הואיל ובניית צליות בשטח נעשית לימים ספורים בלבד. אמנם כיוון שלדעת החזון איש הנ"ל היתר המגן אברהם אינו שייך ב'מרצדס', וכן לדעת שלחן ערוך הרב הנ"ל 'מרצדס' אינו נחשב עשוי לפירוק והרכבה הואיל ומרכיבים אותו ליותר מיום אחד, נמצא שלשיטתם הברגת ה'מרצדס' הריהי חשש איסור תורה, ולפיכך ראוי להמנע מלעשות כן בשבת. מכל מקום, עיין לקמן עמ' 85 ועמ' 102 שיש מקרים שגם האוסרים מתירים לבנות צילייה בשבת באופנים מסויימים.

כמבואר לעיל הערה 114. בעניין איסור מוקצה, עיין לעיל עמ' 36 סעיף ה.

משום שכל דבר שיש בבנייתו משום בונה יש בסתירתו משום סותר. בגדר מלאכת סותר, נחלקו רבותינו הראשונים והאחרונים בשלוש נקודות מרכזיות:

א. האם חיוב מלאכת סותר מן התורה הוא דווקא כאשר מגמתו לבנות, או אף כאשר מגמתו לתקן: לדעת המנחת חינוך (מוסך השבת, סותר) והביאור הלכה (סימן שמ סעיף ג סוד"ה המוחק) בהבנת דברי הרמב"ם, די בכך שמגמתו לתקן, וכן שמענו מהגר"א נבנצל. אולם לדעת הקהילות יעקב (שבת סימן לה) על פי רעק"א, אינו חייב אלא כאשר מגמתו לבנות.

ב. האם חיוב מלאכת סותר מן התורה הוא דווקא כאשר סותר על מנת לבנות במקום שסתר? לדעת המאירי והריטב"א (שבת לא, ב), חייב דווקא אם דעתו לבנות במקום שסתר (ואם לא כן, כתב המאירי שנחשב מקלקל ופטור אבל אסור). אמנם בדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים: יש אומרים שהרמב"ם (על פי דבריו בהלכות שבת פרק א הלכה יח) פוטר אם דעתו לבנות במקום אחר [שו"ת אבני נזר (אורח חיים סימן קד), אור שמח (הלכות שבת פרק י הלכה יב), ביאור הלכה (סימן שמ סעיף ד סוד"ה במשקין)]. ויש אומרים שהרמב"ם (על פי דבריו בהלכות שבת פרק י הלכה טו) מחייב אף אם דעתו לבנות במקום אחר [ראש יוסף (שבת לא, ב ד"ה פסקא), מנחת חינוך (מוסך השבת מלאכת סותר), שו"ת חתם סופר (חלק ז סימן יב ד"ה ובמאי

לד. בעניין יישור והקמת עמודי האוהלים, עיין לקמן עמ' 75.
לה. בעניין טלטול ההלמניה, הפטיש, העמודים והיתדות, עיין לעיל עמ' 36.

הגדלת אוהל

לו. תוספת קבע (שדעתו או דרך העולם לעשותו

דסיים)). אמנם מבואר בדברי החתם סופר (שם) שהרמב"ם מחייב לשיטתו שפוסק כרבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. לפי"ז לידון שפוסקים כרבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, פטור בכל אופן. להלכה, מבואר מדברי הביאור הלכה (סימן שמ סעיף ד סוד"ה במשקין, ובסעיף יג סוד"ה אין שוברין) שחייב דווקא אם דעתו לבנות במקום שסתר, וכן שמענו מהגר"א נבנצל.

ג. האם חיוב מלאכת סותר מן התורה הוא דווקא באופן שסותר על מנת לבנות בנין טוב יותר מן הבנין הראשון: כן היא דעת תוס' (שבת צד, א ד"ה ר"ש). אולם לדעת הלבוש (אורח חיים סימן שמ סעיף ד) חייב מן התורה אף אם הבנין השני אינו טוב יותר מן הראשון. בספר קדושת השבת (חלק ב פרק ה ענף 7 עמ' 221) כתב בשם הגר"מ אליהו, שאין פוסקים כדעת התוס', וכן כתב בשולחן ערוך הרב (אורח חיים סימן שיג סעיף יז) והוסיף שמכל מקום אין למחות במקילים, כיוון שיש להם על מי שיסמוכו. אמנם מהגר"א נבנצל שמענו שאינו חייב אלא בסותר על מנת לבנות במקומו בנין טוב יותר מן הראשון.

כמו כן, נראה שהוצאת עמודים ויתדות אסורה אף משום בונה, משום שיוצר גומה, אלא מכיוון שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, הדבר אסור מדרבנן בלבד. ואף על פי שמובא בגמרא (שבת ק"ג, א) שאין איסור עשיית גומה בהוצאת עמודי אריגה משדה השדה כיוון שהגומות כבר היו עשויות, מכל מקום שמענו מהגר"א אריאל, שעמודי אריגה הם כלי, ומשום כך אינם נחשבים מחוברים לקרקע עד שיבטלם, ולפיכך נחשב שהגומות כבר עשויות. אולם עמודים ויתדות כיוון שאינם כלי אלא חלק מן הבנין, נחשבים מחוברים לקרקע גם אם לא ביטלם (הואיל ובנין לשעה שמיה בנין). וכיוון שהעמודים והיתדות נחשבים מחוברים לקרקע, נמצא שהגומה התבטלה, ולפיכך יש בהוצאתם גם איסור עשיית גומה (עיין אגלי טל חורש סק"ה ד"ה ונראה, ובמרומי שדה שבת ק"ג, א).

על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כה סעיף ח-ט).¹²⁰

לקבע) על אוהל קבע אסורה מן התורה¹²¹.

לז. מותר להוסיף תוספת ארעית הן על אוהל קבע¹²² והן על אוהל ארעי¹²³, ובתנאי שיהיה פרוס שיעור טפח (8 ס"מ) מערב שבת¹²⁴ במה שמוסיף עליו¹²⁵. את התוספת יש להתחיל להוסיף מן הטפח הקיים¹²⁶. לפיכך, מותר להרחיב צילייה קיימת על ידי הוספת צילייה נוספת¹²⁷, בתנאים הבאים: 1. שתהיה דעתו לסותרת תוך שבוע. 2. שיתחיל

¹²¹ שער הציון (סימן שטו סק"ו), בשם פרי מגדים (סימן שטו סק"ח). ושמענו מהגר"ד ליאור שאף הוספת יישוב לאוהל קבע קיים, דינה כתוספת קבע האסורה מן התורה. וע"ע מלומדי מלחמה (עמ' 151) שחולק בזה.

¹²² שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ב). וע"ע נודע ביהודה (מהדורה תנינא אורח חיים סימן ל ד"ה ועבור זה ג"כ ובקושיית המגיה שם), ובשור"ת גינת ורדים (אורח חיים כלל ג סימן כו).

¹²³ אמנם נחלקו האחרונים בזה. יש אומרים שמותר להוסיף רק לכל האורך או לכל הרחב של הטפח (שמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה לז בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, חזון איש סימן נב סק"י ד"ה ומש"כ, חוט שני שבת חלק ב עמ' רנו), ויש אומרים שמותר להוסיף על הטפח לכל כיוון שהוא (כן שמענו להלכה מהגר"א נבנצל ומהגר"י אריאל, וכן כתב לנו הגרנ"א רבינוביץ).

¹²⁴ שולחן ערוך (סימן שטו סעיף ב). וע"ע חזון איש (סימן נב סק"ח) ושור"ת שבט הלוי (חלק ג סימן נד אות א) שטפח שעשאו בשבת בהיתר, נראה שאינו מועיל להוסיף עליו.

¹²⁵ שולחן ערוך (סימן שטו סעיף ב). שמענו מהגר"ד ליאור שהוספת יישוב לאוהל ארעי (למשך פחות משבוע) מותרת כדין תוספת על אוהל ארעי.

¹²⁶ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ו). ועיין ארחות שבת (פרק ט הערה מה) שיכול להתחיל את התוספת אף בתוך שלושה טפחים מן הטפח הקיים.

¹²⁷ ומותר לטלטל את יריעת הצילייה הנוספת, כדין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופן, כמבואר לעיל עמ' 36 סעיף ה. ואף אם נאמר שהצילייה נחשבת למוקצה מחמת גופו כדין דלתות הבית שהתפרקו (עיין לעיל עמ' 37 הערה 42), עדיין יש מקום לומר שמותר לטלטלה לצורך בנייתה מכח דברי התהלה לדוד (סימן שיג ס"ק יב) המובאים בהערה שם.

לפרוס את הצילייה מיריעת הצילייה הקיימת. 3. שיקשור בקשרים המותרים בשבת. 4. שלא יתקע יתדות.

אסור למתוח יריעה מגג הרכב אל הקרקע, משום שאין זה נחשב תוספת על אוהל ארעי

לח. צריך שהתוספת שרוצה להוסיף תונח במקום שנראה המשך של האוהל הקיים. אולם אם בעיני בני אדם נתפס שאין קשר בין הטפח שעליו רוצה להוסיף לבין

התוספת, אין זה נחשב כמוסיף על אוהל ארעי, אלא כבונה אוהל מתחילה¹²⁸. לפיכך, רכב שדלתותיו האחוריות מגיעות עד גגו, אסור לפרוס יריעה מגגו אל הקרקע אף אם דלתותיו פתוחות, ואין זה נחשב מוסיף על אוהל ארעי, שהרי בעיני בני אדם, גג הרכב נתפס כמקום אחר מן השטח שבו רוצה להוסיף¹²⁹.

לט. מותר להוסיף תוספת ארעית על אוהל ארעי, אף אם מושך את הטפח (8 ס"מ) שהונח מבעוד יום, ועל ידי זה נמשכת שאר היריעה, ואין זה נחשב שסותר אוהל ועושה אוהל

¹²⁸ כן שמענו מהגר"א נבנצל.

¹²⁹ לרוב כשיש גג העומד על שלוש דפנות והדופן הרביעית פרוצה (כגון רכב שחלקו האחורי נפתח לרווחה, או מבנה כלשהו בן שלוש דפנות), אזי תפיסת בני אדם היא, שחלל המבנה או הרכב הינו מקום אחר מהשטח שבו רוצה לפרוס יריעה להצל, ובזה נחשב כיוצר אוהל מתחילה. רק במבנה כזה שדרך החיילים לישוב בתוכו ובחצרו כאחד (כדוגמת קיוסק שדופנו הרביעית פרוצה, ורגילים לישוב גם תחת הקירוי וגם בחצר תחת כיפת השמים), אזי חלל המבנה והשטח נתפסים כמקום אחד, ובאופן זה מותר להוסיף תוספת ארעית על המבנה.

חדש¹³⁰. לפיכך, צילייה התפוסה בקצותיה ביתדות ובמרכזה מונח עמוד גבוה היוצר אוהל, אם נפל העמוד בשבת ועדיין נשאר חלל טפח, מותר להקים את העמוד בשבת¹³¹, ובלבד שיסתור את הצילייה תוך שבוע ימים, לא יתקע את העמוד באדמה ויזהר שבגירתו לא ייעשה בוודאות חריץ באדמה¹³².

מ. סתם קורה ברוחב טפח (8 ס"מ) שלא הונחה על מנת לשמש כאוהל, אינה נחשבת אוהל וממילא אסור להוסיף עליה בשבת¹³³.

מא. אוהל שיעור טפח (8 ס"מ) שהונח לשם אוהל אך לא ניכר שהוא אוהל, החמירו חכמים שאסור להוסיף עליו בשבת מפני שנראה

¹³⁰ קצות השולחן (סימן קכ בבדי השולחן סוף סק"ג).

¹³¹ כן שמענו מהגר"א נבנצל ומהגר"ד ליאור. כמו כן, אין לאסור זאת מצד איסור מוקצה, שהרי העמוד המרכזי של הצילייה נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו, כמבואר לעיל עמ' 36 סעיף ה. ואף לפוסקים הסוברים שהעמוד המרכזי של הצילייה נחשב מוקצה מחמת גופו (עיין לעיל עמ' 36 הערה 42), שמענו מהגר"א נבנצל שבאופן זה אינו מוקצה, כיוון שהוא עשוי ליפול מידי פעם ואין איסור להרימו מצד דיני אוהל, לכן לא שייך בו גם איסור מוקצה, משום שניתן לדמות זאת לדלת הבית שמותר לפתחה ולסגרה בשבת בזמן שתלויה על צריה.

כמו כן, אין איסור בונה בהעמדת העמוד המרכזי על ידי הלחץ שנוצר מהצילייה, משום שבניין שאינו מתקיים מאליו אלא זקוק תמיד לדבר אחר שיקיימו אינו נחשב בניין (על פי שו"ת מנחת שלמה סימן יא עמ' ק).

¹³² כמבואר לעיל עמ' 52 סעיף ל.

¹³³ קצות השולחן (סימן קכ בבדי השולחן סוף סק"ח), וכן מבואר בשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן עג), וע"ע שמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה כז).

כעושה אוהל חדש¹³⁴. לפיכך במחצלת מגולגלת, רוחב הגלגול אינו עולה לשיעור טפח¹³⁵, כיוון שאינו ניכר שהונח לשם אוהל¹³⁶, ולכן יש להשאיר טפח פרוס, חוץ מרוחב הגלגול. אולם אם פורס מחצלת אחרת ליד המחצלת המגולגלת, אזי רוחב הגלגול עולה לשיעור טפח, ומותר להוסיף עליה תוספת ארעית, אף אם לא היתה דעתו להוסיף עליה מערב שבת¹³⁷.

פירוק אוהל

מב. כל אוהל שמותר לבנותו בשבת, מותר לסותרו, וכל אוהל שאסור לבנותו בשבת, אסור לסותרו¹³⁸. ישנם מצבים בהם

¹³⁴ חזון איש (אורח חיים סימן נב סק"ח) וקצות השלחן (סימן קכ בבדי השלחן סוף סק"ח).

¹³⁵ שולחן ערוך (סימן שטו סעיף ב), וע"ע שו"ת מים חיים (עמ' קכב) שהביא בשם הברכי יוסף (סימן שטו), שדווקא אם הטפח מגולגל לא ניתן להחשיבו כטפח הפרוס מבעוד יום אך אם הטפח מקומט ניתן להוסיף עליו.

¹³⁶ חזון איש (אורח חיים סימן נב סק"ח) וקצות השלחן (סימן קכ בבדי השלחן סוף סק"ח). ומכל מקום אסור להניח לשם צל מחצלת מגולגלת שאינה פרוסה טפח (8 ס"מ) בשבת, באופן היוצר אוהל (משנה ברורה סימן שטו ס"ק טז, שמירת שבת כהלכתה פרק כד סעיף ז, וע"ע שער הציון סק"כ וחזון איש סימן נב ד"ה אסור).

¹³⁷ חזון איש (סימן נב סק"ח). והיינו מפני שבאופן זה מתקיימים שני תנאים: א. המחצלת מונחת שם לשם אוהל (ואינה כסתם קורה הנזכרת בדברינו לעיל בסעיף מ). ב. כאשר מניח מחצלת אחרת, אינו נראה כעושה אוהל חדש אלא כמוסיף (בניגוד למחצלת מגולגלת שפורס אותה עצמה שבזה נראה כעושה אוהל חדש), ולכן מותר לעשות כן בדרך ארעי.

¹³⁸ על פי שולחן ערוך (סימן שטו סעיף ד), מנחת חינוך (מוסך השבת מלאכת סותר), שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ד). ועיין לעיל עמ' 55 בהערה 119 שיטות הראשונים והאחרונים מתי חיוב מלאכת סותר הינו מן התורה ומתי מדרבנן.

מותר להקים ולסתור אוהל בשבת, כמו שיבואר בהרחבה לקמן (עמ' 85 והלאה).

מג. אוהל ארעי שמותר היה לפרוס את גגו בשבת¹³⁹, אלא שנעשה כולו בערב שבת, יש אומרים¹⁴⁰ שמותר לסתור את גגו בשבת, כיוון שמותר היה לבנות את גגו בשבת. ויש אומרים שאף על פי כן אסור לסתור את גגו בשבת¹⁴¹.

מד. טפח (8 ס"מ) שהונח מבעוד יום והוסיף עליו בשבת (כמבואר לעיל עמ' 56 דיני אוהל ארעי סעיף לו), מותר לסתור את התוספת, אך לא יסתור את הטפח שהונח אלא לאחר זמן¹⁴².

מה. אוהל ארעי שהיה פרוס מבעוד יום, יש אומרים שמותר לסותרו אם מניח טפח (8 ס"מ) פרוס¹⁴³, ויש אומרים שאסור לסותרו כלל¹⁴⁴.

¹³⁹ כגון באוהל שמשמש בחללו אך לא עשהו לשם כך, שכאשר מחיצותיו עשויות מערב שבת, מותר לפרוס עליהן את גג האוהל וכדלעיל עמ' 42 סעיף טז.

¹⁴⁰ כן סתם השמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ד ועיי"ש בהערה יז) לקולא, וכן שמענו מהגר"א נבנצל. וע"ע אבני נזר (אורח חיים סימן רכג ס"ק יא) שכתב טעם אחר להקל מפני שסתירה אינה נחשבת סתירה עד שישתור גם את המחיצות. לפי זה יוצא שאף אוהל שנעשה כולו בערב שבת על מנת להשתמש באוירו, מותר לסתור את גגו בשבת אם אינו סותר את המחיצות, אף על פי שהיה אסור להניח את גגו בשבת.

¹⁴¹ שער הציון (סימן שטו ס"ק לא).

¹⁴² שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ט, ובהערה לא שם בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל). וע"ע חזון איש (אורח חיים סימן נב סק"ז ד"ה שם תוד"ה), שמותר לסתור את הטפח מייד, ושולחן ערוך הרב (שטו סעיף טז) וחוט שני (חלק א-ב עמ' רנו) שסוברים שאסור לסתור את הטפח כלל וכן שמענו מהגר"א נבנצל.

¹⁴³ ש"ת אבני נזר (או"ח סימן ריא ס"ק לד), וכן שמענו מהגר"א נבנצל.

מו. כשם שמותר לבנות אוהל ארעי בשינוי¹⁴⁵, כך גם מותר לסותרו בשינוי¹⁴⁶.

מז. אוהל שנעשה מערב שבת על מנת להגן מפני השמש, אסור לסותרו אף על פי שכבר הפך המקום למוצל ואין בו יותר צורך¹⁴⁷.

מח. מחיצה שהאיסור לבנותה בשבת הוא רק מפני היותה מתרת איסור, מותר לסותרה כאשר אין בה יותר צורך¹⁴⁸.

¹⁴⁴ חזון איש (סימן נב סק"ז ד"ה תוד"ה), וכן פסק המנוחת אהבה (חלק ג פרק כג סעיף נג). ועיין בספר ארחות שבת (פרק ט הערה ל) שכתב שאם התוספת ניכרת ושונה מהטפח שמוסיף עליו, (כגון ניילון המכסה עגלת תינוקות) אף לדעת החזון איש מותר להסירו בשבת אם נשאר הטפח שמוסיף עליו.

¹⁴⁵ כמבואר לעיל עמ' 41 סעיף טז.

¹⁴⁶ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף כב), וכן שמענו מהגר"א נבנצל. וע"ע חזון איש (סימן נב סק"ז ד"ה שם תוד"ה אף) שחולק וסובר שבפירוק לא מועיל שינוי, וכן כתב הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת חלק ב עמ' רנז), והוסיף שטעם הדבר הוא, משום שבמלאכת סותר אין משמעות לשינוי, כיוון שאין סדר שבו דרך העולם לסתור.

¹⁴⁷ כיוון שהשמש תזרח שם גם מחר, (שמירת שבת כהלכתה פרק כד סוף הערה יז בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל). עוד כתב השמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שיש להסתפק האם מותר לסתור אוהל, כאשר הדבר שהאזהל הגין מפניו התבטל לגמרי.

¹⁴⁸ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף לח), כיוון שרק העמדת המחיצה אסורה מפני שהיא מתרת, וכמבואר שם בהערה קלג.

פרק ב

אוהל בשגרה

פרק ב אוהל בשגרה

הרמת יריעות והורדתן

א. אוהל הנמצא בתוך העירוב: מותר להוריד את יריעות האוהל ולחברן, או לגלגלן כלפי מעלה ולתופסן על ידי סקוטשים¹⁴⁹, רוכסנים¹⁵⁰ או קשרים שמותר לעשותם לכתחילה בשבת¹⁵¹. היתר זה אמור אף אם מורידים או מעלים את היריעות לעיתים רחוקות¹⁵².

ב. אוהל הנמצא מחוץ לעירוב:

1. אוהל 12 ואוהל אמריקאי¹⁵³ נחשבים לרשות היחיד גם

¹⁴⁹ ואין בכך משום תופר כמבואר בארחות שבת (פרק יא הלכה ח).
¹⁵⁰ ואין בכך משום תופר כמבואר בשמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף עד).

¹⁵¹ כמבואר לעיל בדין קשירה וחיזוק (עמ' 44 והלאה).
¹⁵² על פי שער הציון (סימן שטו סק"ו וס"ק יא), שמדמה וילון שמחברו מכל צדדיו ודרכו להיפתח תמיד, לפקק החלון (שולחן ערוך סימן שיג סעיף א) שמותר להניחו על גבי ארובה. ובביאור הלכה (סימן שיג סעיף א ד"ה ולא) כתב שאם פקק החלון קשור ותלוי, מותר לפותחו ולסוגרו אף אם עומד להיפתח לעיתים רחוקות. לפי זה, כיוון שיריעות האוהל קשורות אל האוהל מבעוד יום, מותר להעלותן ולהורידן אף אם מעלים ומורידים אותן לעיתים רחוקות, וכן שמענו מהגר"ד ליאור. אמנם עיין שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף טז) שהתיר להעלותן ולהורידן רק אם הדרך לעשות כן לעיתים קרובות, וע"ע שבת ומועד בצה"ל (עמ' קיא).

¹⁵³ עיין הגדרת אוהל אמריקאי לעיל עמ' 29.

כשיריעותיהם מגולגלות כלפי מעלה¹⁵⁴, לפיכך אין בהורדת והעלאת היריעות משום עשיית וסתירת מחיצה מתרת בשבת.

2. אוהל סירים: מותר להעלות ולהוריד את יריעת הפתח, ואין בכך משום איסור עשיית מחיצה מתרת¹⁵⁵.

ג. אסור לגעת ביריעות הצדדיות של אוהל סירים, אוהל צוות ואוהל איגלו משום איסור 'מוקצה'¹⁵⁶, אך אם נגרמת תזוזה בדרך אגב תוך כדי תזוזה שגרתית באוהל (כגון כניסה ויציאה מהאוהל), אין בכך שום איסור¹⁵⁷.

¹⁵⁴ עיין לקמן עמ' 143 בעניין אוהל מחוץ לעירוב סעיף 33, ועמ' 144 סעיף 5ב.

¹⁵⁵ משום שאם יריעות האוהל אינן מתוחות (בשיעור המתיחה עיין לקמן עמ' 142 הערה 447), הרי האוהל נחשב כרמלית בכל אופן גם אם יוריד את יריעת הפתח, ואם יריעות האוהל מתוחות, הרי האוהל נחשב רשות היחיד בכל אופן גם אם יריעת הפתח מורמת (עיין לקמן עמ' 142 הערה 450).

¹⁵⁶ יש לציין, שיש אומרים שאוהל המוקם לזמן ארוך אינו נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שלאחר שהאוהל בנוי, הוא לא משמש למלאכה אסורה אלא הוא רק נעשה בעבר מכח איסור שנעשה, ולכן פוקע ממנו שם מוקצה, ואינו נחשב כלי שמלאכתו לאיסור. לפי זה, אין איסור לגעת ביריעותיו (עיין מנחת שלמה סימן ט ד"ה ונראה דאף, ארחות שבת חלק ב פרק יט סעיף ה ובהערה יז שם, דיני מוקצה (עדס) עמ' מ ושלמי יהונתן סימן שח ס"ק יט). אמנם במידה והאוהל מחובר לקרקע כבר צויין לעיל (עמ' 37 הערה 42) שיש אומרים שהוא נחשב מוקצה מחמת גופו, וממילא מותר לטלטלו רק בגופו וכיוצא בזה ולא בידיו.

¹⁵⁷ כמבואר לעיל בעניין טלטול חלקי האוהל עמ' 36 סעיף ה, שיריעות האוהל אסורות בטלטול משום מוקצה. ומכיוון שכל נגיעה ביריעות הצדדיות של האוהלים מזיזה אותן, אף על פי שהן זזות רק במקצת, אסור אפילו לגעת בהן (כמבואר בשולחן ערוך סימן שח סעיף ג וסעיף מב וע"ע שו"ת הר צבי חלק א תשובה קצו). מכל מקום, תזוזה שגרתית באוהל מותרת אף על פי שמזיז את היריעות ממקומן, שהרי מטלטלן בגופו וכמבואר לעיל עמ' 37 סעיף ו.

- ד. אין איסור 'מוקצה' בפתיחת יריעת הפתח של אוהל סיירים ובהורדת והעלאת יריעות של אוהל 12¹⁵⁸.
- ה. הרמת והורדת החלק האחורי של הברזנט במשאית (אף כשאין צורך מבצעי) מותרת¹⁵⁹, אך ראוי להימנע מלעשות כן שלא במקום צורך גדול¹⁶⁰.

ייצוב ומתיחה

- ו. אוהל (או צילייה) שקיים חשש שיתמוטט במהלך השבת, יש למתוח את יריעותיו ולחזק את קשריו מבעוד יום¹⁶¹.

¹⁵⁸ כשם שאין איסור מוקצה בפתיחת דלת של בית.

¹⁵⁹ כדין פתיחת דלת שאין איסור לפתחה ולסגרה.

¹⁶⁰ אין לאסור את הורדת והעלאת היריעה האחורית של המשאית מצד איסור מוקצה, מפני שיש לדמות זאת למה שכתב בשמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (פרק כ סעיף עז והערה רנב), שמתיר לפתוח דלת של רכב על מנת להוציא ממנו חפצים, מכיוון שרכב הינו כלי שמלאכתו לאיסור שמתיר לטלטלו לצורך מקומו, וכן כתב בילקוט יוסף (סימן שח סעיף ז). באור לציון (חלק ב פרק כו סעיף ד) כתב שרכב הינו מוקצה מחמת חסרון כיס ואף על פי כן התיר לפתוח את דלת הרכב על מנת להוציא ממנו חפצים, עיי"ש בהערה טעמו, ואם כן הוא הדין לנידון דידן. אך למרות שמצד דיני מוקצה מותר, כתב השמירת שבת כהלכתה (שם) שנכון להימנע מלפתוח דלת רכב בשבת, מכיוון שבעיני הבריות נחשב הדבר לאיסור, ומעין זה כתב הילקוט יוסף (שם) והתיר במקום צורך גדול כגון שאין לו היכן לישון. ובאור לציון (שם) כתב שאין לעשות כן בפני עוברים ושבים שלא יעורר חשד שעומד לנסוע ברכב בשבת. ולכאורה כן הדין גם בהעלאת יריעה של משאית. וכן שמענו מהגר"י אריאל שיש בזה משום מראית העין.

¹⁶¹ על פי משנה ברורה (סימן שדמ ס"ק יא), שער הציון (שם סק"ט) וביאור הלכה (שם סעיף א ד"ה מצומצמת).

ז. לא חיזקו את האוהל מבעוד יום באמצעות ידית הפלסטיק או העץ המיועדת לכך - יש אוסרים לעשות זאת בשבת באוהל קבע¹⁶², ויש מתירים גם אם על ידי פעולה זו נמנעת התמוטטות האוהל¹⁶³.

י. ייצוב אוהל ארעי, כגון אוהל 12 המוקם בשטח למשך פחות משבוע, מותר לכל הדעות¹⁶⁴.

ח. אוהל קבע (כגון אוהל 12 המוקם בבסיס) שמט ליפול, מותר לקשור את מיתריו בקשרים המותרים על מנת למנוע את קריסתו, בתנאי שהקשירה אינה מוסיפה יציבות לאוהל¹⁶⁵.

¹⁶² כן שמענו מהגר"ד ליאור, שכיוון שעל ידי המתיחה מוסיף ייצוב לאוהל, הרי זה נידון כתוספת קבע על אוהל קבע. ואף אם יש צורך למתוח את יריעות האוהל כל כמה ימים, אין זה נחשב תוספת ארעי על אוהל קבע (המותרת כמבואר לעיל עמ' 57 סעיף לז), הואיל ודעתו לעשות כן לזמן קבוע, ורק גורם חיצוני עושה את חבלי האוהל רפויים. ומכל מקום מותר להניח חפצים על מנת למנוע או לעצור את קריסת האוהל, כל עוד זה אינו מוסיף ליציבותו.

¹⁶³ כן שמענו מהגר"א נבנצל שאף על פי שמדובר באוהל קבע, מכל מקום הדבר מותר משני טעמים: א. משום שהמתיחה רק מחזקת דבר קיים והרצועה בנויה לריפוי והחזרה, והרי זה בכלל ההיתר של כסא טרסקל (המבואר בשולחן ערוך סימן שטו סעיף ה). ב. משום שהמתיחה מתרופפת, והרי זה תוספת ארעי על אוהל קבע. וכן נראה מדברי הגרנ"א רבינוביץ' בספרו מלומדי מלחמה (עמ' 151). עוד שמענו מהגר"א נבנצל שאין לאסור את המתיחה משום מכה בפטיש, הואיל והאוהל נחשב עשוי לגמרי, כך שהמתיחה אינה גומרת את עשייתו.

¹⁶⁴ מכיוון שתוספת ייצוב באוהל ארעי דינה כדן תוספת על אוהל ארעי.
¹⁶⁵ כן כתב לנו הגר"ד ליאור שבהוספת ייצוב יש לאסור באוהל קבע כדן תוספת קבע על אוהל קבע, אך במניעת קריסה בלבד אין איסור. ועיין

ט. רשת הסוואה/עלים או צילייה הפרוסה לצל מערב שבת למשך פחות משבוע, ואחיזתה בקרקע התרופפה, אזי אם יש עירוב במקום, מותר לטלטל ברגלו¹⁶⁶ אבנים שאינן טבועות בקרקע¹⁶⁷, ולקשור אותה אליהן בקשר שמותר לעשותו בשבת על פי המבואר לעיל עמ' 44 והלאה. אם אין עירוב במקום, מותר לטלטל את האבנים ברגליו עד למרחק של ארבע אמות (1.92 מ'²³¹) בלבד¹⁶⁸.

חִדְרַת רוּחַ וּגְשָׁם לְאוֹהֶל

י. כאשר נוצר רווח בין דפנות אוהל סיירים לבין הקרקע, והרוח הנכנסת מטרידה את מנוחת החיילים, אם לא ניתן לסתום את הרווח בהנחת ציוד אישי וכדו', מותר לסתום את הרווח על ידי טלטול חול ברגל¹⁶⁹.

בספר משיב מלחמה (חלק ב עמ' קכב), וע"ע בספר מלומדי מלחמה (עמ' 151) שחולק בזה.

¹⁶⁶ כדן טלטול מוקצה בגופו כמבואר לעיל עמ' 38 סעיף ו. ועיין בהערות שם, בעניין טלטול ברגלו באבנים קרובות שדרך העולם לטלטלן ברגל.
¹⁶⁷ כדן תוספת ייצוב לאוהל ארעי המותרת (כמובא לעיל עמ' 57 הערה 125). הגדרת אבנים שאינן טבועות בקרקע עיין לעיל עמ' 35 הערה 36.
¹⁶⁸ שולחן ערוך (סימן שטט סעיף א), ומשנה ברורה (סימן שטט סוף ס"ק טז). במידה ויש צורך לטלטל את האבנים יותר מארבע אמות עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שלכתחילה יש לטלטל את החפץ על ידי הרבה אנשים כל אחד פחות מארבע אמות. בשעת הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ורק במקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות מארבע אמות.

¹⁶⁹ יש לדון בדבר מצד ארבעה איסורים: א. הוספה על אוהל: כיוון שמדובר על אוהל ארעי יש להתייחס לסתימת הרווח בחול כתוספת ארעי על אוהל ארעי שמותרת (כן כתב לנו הגר"ד ליאור). ב. חורש (בנטילת החול): כיוון שהחייל לא צריך לגומא נחשב הדבר למלאכה שאינה צריכה לגופה וכשעושה זאת ברגלו זה נחשב לשינוי, ויש

יא. מותר להוסיף סוכך מחומר ארעי על גבי סוכך קיים, גם אם הסוכך הנוסף יכול להגן על האוהל בפני דבר שהסוכך הקיים אינו יכול להגן¹⁷⁰. לפיכך, מותר לפרוס שמשונית, ניילון, פוליטיילן וכדו' על גבי אוהל סירים או על גבי עמדת תצפית, כדי למנוע כניסת גשם לתוכם¹⁷¹.

הפוסקים שנחשב לשבות דשבות שהותר במקום מצוה (ביטול עונג שבת ומניעת צער), אף ששני השבותים נעשים על ידי ישראל ואף שאחד מהם הינו מלאכה שאינה צריכה לגופה (עיין שו"ת קול מבשר חלק א סימן עט ד"ה אולם, לוית חן סימן שז אות לה, ילקוט יוסף סימן שז הערה ג) ובצבא נראה שניתן לסמוך על המקילים. כמו כן, מותר לעשות זאת לצורך חולה (עיין לקמן עמ' 103 סעיף יט) וקל וחומר אם מנוחת החיילים תשפיע על כשירותם המבצעית. ג. **טלטול מוקצה**: הואיל ומטלטל את החול ברגלו, נחשב לטלטול בגופו שמותר. ד. **עובדין דחול**: שמענו מהגר"ד ליאור שסתימת הרווח בין היריעה לקרקע אסורה אף משום עובדין דחול, אלא שבמקום מצווה הותר לעשות פעולה שיש בה עובדין דחול (כמבואר בשולחן ערוך סימן שו סעיף ז ובמשנה ברורה שם), והוא הדין בעניינינו שיש להקל בזה לצורך מנוחת הלוחמים.

¹⁷⁰ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף י). ועיי"ש בהערה לג שאף מותר להסיר את הסוכך הראשון לאחר שפרס את הסוכך השני. במידה ויש חלל טפח בין הסוכך הנוסף לבין הסוכך הקיים, יש להבחין בין שני מצבים: אם מניח את הסוכך הנוסף **מתחת** לסוכך הקיים, פחות משלושה טפחים (24 ס"מ) מותר מדין לבוד (משנה ברורה סימן תרמ ס"ק כה), כיוון שבאופן זה הסוכך התחתון נעשה לבד עם הסוכך העליון. אולם אם מניח את הסוכך הנוסף **מעל** לסוכך הקיים, אזי יש לאסור אם יש ביניהם חלל טפח ויש לו צורך בחלל שנוצר בין שני הסוככים, משום שבזה יוצר אוהל טפח (שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לט סעיף ד). במידה ולא היה אכפת לו שהחלל יהיה מלא בשקי חול וכדו', הרי זה נחשב שאינו צריך לאוויר שתחתיו, ויש להתיר אף אם יש חלל טפח בין הסוככים (כן שמענו מהגר"ד ליאור).

¹⁷¹ ואין בכך משום מוקצה, הואיל והם כמוכנים לכך כיוון שידוע שייתכן שירד גשם (על פי שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לט סוף סעיף ד).

יב. אוהל שחודר דרך חור שבגגו גשם, מותר לכסותו בשמשונית, ניילון, פוליטילן וכדו' דרך ארעי¹⁷². כמו כן, מותר להניח כלי תחת מקום הדליפה, לרוקנו ולהחזירו למקומו¹⁷³. במידה והקרקע רוויה ממי גשמים וברור שהמים אינם מועילים לצמחים, מותר לרוקן את הכלי אף במקום שיש בו צמחים אם אינו מכוון להשקותם¹⁷⁴.

יג. מי גשמים שדלפו לאוהל הבנוי על רצפת בטון, מותר לגרפם במגב שאינו ספוגי¹⁷⁵. במידה והקרקע רוויה ממי גשמים וברור שהמים אינם מועילים לצמחים, מותר לגרפם אף למקום שיש בו צמחים אם אינו מכוון

¹⁷² בחור שגודלו פחות מטפח על טפח (8 ס"מ על 8 ס"מ), אין כלל איסור, שהרי אין איסור עשיית אוהל בפחות מטפח על טפח (חיי אדם כלל לט סעיף א). ומכל מקום אין להניח את היריעה שם לקבע, הואיל ויש פוסקים הסוברים שכיוון שבשיעור טפח יש איסור תורה, אזי גם בחצי טפח יש לאסור משום חצי שיעור (פרי מגדים סימן שטו במשבצות זהב סק"ח). ובחור שגודלו יותר מטפח, גם כן מותר להוסיף, מדין תוספת ארעי על אוהל. (ואף על פי שבפחות משלושה טפחים (24 ס"מ) יש דין לבד, מכל מקום אין להתיר אלא מדין תוספת, וכמבואר בגמ' עירובין קב, א).

¹⁷³ שולחן ערוך (סימן שלח סעיף ח). ואין לאסור משום ביטול כלי מהיכנו מכיוון שגשם אינו מוקצה ואינו נולד (משנה ברורה שם סק"ל).

¹⁷⁴ חוט שני חלק א פרק י עמ' פט. אמנם אם הקרקע אינה רוויה ממי גשמים, מותר לשפוך את המים רק במקום שאינו ראוי לזריעה ואין בו זרעים, כמבואר לקמן עמ' 124 סעיף יא.

¹⁷⁵ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כג סעיף ו) וילקוט יוסף (חלק ה סימן שלז הערה ב). ויש להקפיד לעשות זאת במגב העשוי פלסטיק או גומי ולא ספוג, כדי שלא יבוא לסחוט.

להשקותם¹⁷⁶. במידה והמים מועטים, מותר אף לנגבם בסמרטוט רצפה, אך יזהר מלסוחטו¹⁷⁷.

הרחבת צילייה

יד. מותר להרחיב צילייה קיימת על ידי הוספת צילייה נוספת¹⁷⁸, בתנאים הבאים:

1. שתהיה דעתו לסותרה תוך שבוע.
2. שיתחיל לפרוס את הצילייה מיריעת הצילייה הקיימת.
- שיקשור בקשרים המותרים בשבת.
3. שלא יתקע יתדות באדמה.

ניקיון

טו. מותר להתיז מים בשבת על קרקע האווהל אף על פי שאינה מרוצפת, כדי למנוע עליית אבק בתוך האווהל¹⁷⁹, בתנאי שהמים לא ישקו צמחים או זרעים¹⁸⁰.

¹⁷⁶ חוט שני חלק א פרק י עמ' פט. אמנם אם הקרקע אינה רוויה ממי גשמים, מותר לגרוף את המים רק למקום שאינו ראוי לזריעה ואין בו זרעים, כמבואר לקמן עמ' 124 סעיף יא.

¹⁷⁷ שמירת שבת כהלכתה (פרק כג סעיף ו).

¹⁷⁸ כדן תוספת ארעי המבואר לעיל עמ' 57 סעיף לז. כמו כן, מותר לטלטל את יריעת הצילייה הנוספת, כדן טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, כמבואר לעיל עמ' 36 סעיף ה. ואף אם נאמר שהצילייה נחשבת למוקצה מחמת גופו כדן דלתות הבית שהתפרקו (עיין לעיל עמ' 37 הערה 42), עדיין יש מקום לומר שמותר לטלטלה לצורך בנייתה מכח דברי התהלה לדוד (סימן שיג ס"ק יב) המובאים בהערה שם.

¹⁷⁹ שולחן ערוך (סימן שלו סעיף א), ובמשנה ברורה (שם סק"ה).

¹⁸⁰ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כו סעיף ה, ושם בהערה יט).

טז. אוהל שקרקעיתו יצוקת בטון, לדעת השו"ע¹⁸¹ מותר לטאטא את האוהל, אולם לדעת הרמ"א אסור מדרבנן לטאטא את האוהל¹⁸², אלא אם כן רוב האוהלים במחנה בנויים על רצפת בטון, ובפרט אם כבר טאטאו את האוהל מערב שבת¹⁸³.

יז. אסור לטאטא בשבת קרקע אוהל שבנוי על האדמה¹⁸⁴, אולם מותר לומר לגוי לעשות כן¹⁸⁵.

יח. אסור לשטוף רצפת בטון של אוהל בשבת, אפילו על ידי מגב בלבד¹⁸⁶, למעט מקומות נקודתיים שהתלכלכו מבוע וכדו', שמותר לשפוך עליהם מים ולגרפם במגב שאינו ספוגי¹⁸⁷. לדעת הגר"ע יוסף¹⁸⁸ יש לשפוך רק מעט מים ומכוס (או מימייה) ולגרפם במגב (שאינו ספוגי), משום שרק באופן זה אין זו דרך הדחה.

יט. נוזלים שנשפכו על ריצפת הבטון של האוהל, כגון מי גשמים שדלפו וכדו', מותר לגרפם במגב שאינו ספוגי¹⁸⁹.

¹⁸¹ שולחן ערוך (סימן שלז סעיף ב).

¹⁸² גזירה משום אוהל שאינו מרוצף (משנה ברורה סימן שלז סק"ט).

¹⁸³ ביאור הלכה (סימן שלז סעיף ב ד"ה ויש מחמירין).

¹⁸⁴ שולחן ערוך (סימן שלז סעיף ב).

¹⁸⁵ משום שהגוי אינו מתכוון להשוות גומות אלא רק לכבד את הבית (רמ"א סימן שלז סעיף ב, ומשנה ברורה שם סק"י).

¹⁸⁶ ולמרות שהקרקע מרוצפת, בשטיפה גזרו על בית מרוצף משום בית שאינו מרוצף (שולחן ערוך סימן שלז סעיף ג, ומשנה ברורה ס"ק יז).

¹⁸⁷ משום שאין על כך שם 'הדחה' (שמירת שבת כהלכתה פרק כג הערה כז, אור לציון חלק ב פרק מג סוף הערה ח).

¹⁸⁸ ילקוט יוסף (סימן שב סעיף כה והערה לג).

¹⁸⁹ שמירת שבת כהלכתה (פרק כג סעיף ו) וילקוט יוסף (סימן שלז הערה ב).

נוזלים מועטים שנשפכו, מותר אף לנגבם בסמרטוט רצפה, אך יזהר שלא לסוחטו¹⁹⁰.

כ. אוהל מרפאה שכל רצפתו התלכלכה בשבת, מכיוון שנבדקים בו חולים ונחוץ להקפיד בו על היגיינה, ניתן להקל לשטוף את רצפתו על ידי מגב שאינו ספוגי, ומים ללא סמרטוט¹⁹¹.

כא. אוהל המשמש כחדר אוכל שרצפתו מלוכלכת, ניתן להקל לשטוף את רצפתו על ידי מגב שאינו ספוגי, ומים ללא סמרטוט, אם יש בכך צורך היגייני (כגון שעלולים להיכנס לשם בעלי חיים מחמת הזוהמה וכדו')¹⁹².

כב. מותר לפנות מהאווהל בשבת כל דבר מאוס המעורר גועל וכן כל דבר מטונף (כגון צואה, פסולת, עכבר מת וכדו') ואין בכך משום איסור טלטול מוקצה¹⁹³.

¹⁹⁰ שמירת שבת כהלכתה (פרק כג סעיף ו).

¹⁹¹ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק כג סעיף ו). אמנם ע"ע שו"ת אור לציון (חלק ב עמ' רעו) שברצפה מלוכלכת ביותר, יש להקל לשטפה אף בשאר מקומות. יש להקפיד לגרוף את המים למקום שאינו ראוי לזריעה ואין בו זרעים, אלא אם כן הקרקע כבר רוויה ממי גשמים וברור שהמים אינם מועילים לצמחים, ואין כוונתו להשקות, כמבואר לקמן עמ' 124 סעיפים יא-יב. במידה ויש נמלים באוהל, יש להקפיד לטאטא אותם מחוץ לאוהל לפני השטיפה.

¹⁹² כן שמענו מהגרא"א נבנצל. יש להקפיד לגרוף את המים למקום שאינו ראוי לזריעה ואין בו זרעים, אלא אם כן הקרקע כבר רוויה ממי גשמים וברור שהמים אינם מועילים לצמחים, ואין כוונתו להשקות, כמבואר לקמן עמ' 124 סעיפים יא-יב. במידה ויש נמלים באוהל, יש להקפיד לטאטא אותם מחוץ לאוהל לפני השטיפה.

¹⁹³ שמירת שבת כהלכתה פרק כב סעיף מב. ובמקום שאין עירוב, אין לטלטל מאוהל שדינו רשות היחיד לכרמלית.

אוהל שנפל בשבת

כג. אוהל 12 המוקם בבסיס
שהתמוטט בחלקו, כגון
שחלק מעמודיו
החיצוניים או הפנימיים

נפלו, אסור להעמידם¹⁹⁴. אולם אוהל 12 המוקם בשטח
ודעתו להקימו למשך פחות משבוע, מותר להעמיד את
העמודים שנפלו, על ידי הלחץ הנוצר מן היריעה¹⁹⁵.

¹⁹⁴ משום שאוהל 12 המוקם בתוך בסיס הינו אוהל קבע אף אם דעתו להקימו לזמן מועט, הואיל ודרך העולם להקימו לזמן מרובה, ולכן בטלה דעתו אצל כל אדם (על פי ביאור הלכה סימן שיז סעיף א ד"ה הקושר, וכן כתב לנו הגר"ד ליאור בעניין זה). נמצא שהקמת עמודי האוהל הינה תוספת קבע על אוהל קבע, ואסור להעמידם בשבת (כמבואר לעיל עמ' 57 סעיף לו).

¹⁹⁵ משום שאוהל 12 המוקם בשטח ודעתו לסותרו תוך פחות משבוע, הינו אוהל ארעי, והקמת עמודיו מותרת כדין תוספת על אוהל ארעי. כמו כן, אין איסור בונה בהעמדת העמודים על ידי הלחץ שנוצר מהיריעה, משום שבניין שאינו מתקיים מאליו אלא זקוק תמיד לדבר אחר שיקיימו אינו נחשב בניין (על פי שו"ת מנחת שלמה סימן יא עמ' ק).

וכן, אין לאסור את טלטול חלקי האוהל משום מוקצה, הואיל וחלקי האוהל (למעט יתדותיו) נחשבים כלים שמלאכתם לאיסור שמוותר לטלטלם לצורך גופם (כמבואר לעיל עמ' 36 סעיף ה). ואף אם נאמר שחלקי האוהל נחשבים מוקצה מחמת גופו כדין דלתות הבית שהתפרקו (עיין לעיל עמ' 37 הערה 42), עדיין יש מקום לומר שמוותר לטלטלם לצורך זה מכח דברי התהלה לדוד (סימן שיג ס"ק יב) המובאים בהערה שם.

עוד יש לדון האם יש לאסור את טלטול יריעות האוהל משום מוקצה מחמת איסור סתירה. לכאורה תלוי הדבר במחלוקת האחרונים המובאת לעיל (עמ' 61 סעיף מה). לסוברים שמוותר לסתור אוהל ארעי אם משאיר ממנו טפח, נמצא שגם בנידון שלנו לא היה איסור לסתור את האוהל בחלקו, כיוון שנשאר חלל טפח, וממילא יריעותיו אינן מוקצה מחמת איסור. אולם לסוברים שאסור לסתור אוהל ארעי אף

כד. צילייה התפוסה סביבה
ביתדות או בבזנטי"ם,
ומונח במרכזה מוט גבוה
שיש בראשו 'מרצדס', אם
נפל המוט בשבת ועדיין
נשאר בחלל הצילייה

שיעור טפח (8 ס"מ), מותר להרים את העמוד בשבת¹⁹⁶ על
פי התנאים הבאים:

1. שלא יתחוב את העמוד בקרקע¹⁹⁷, אלא יעמידו על ידי
הלחץ הנוצר מן היריעה.
2. יזהר שלא לגרור את העמוד על הקרקע באופן היוצר
חריץ על מנת לישרו, אלא יגביהו מן הקרקע ויניחו
במקומו¹⁹⁸.

אם משאיר ממנו טפח, ממילא גם בנידון שלנו היה איסור לסתור חלק
מן האווהל, וממילא יריעותיו נחשבות מוקצה מחמת איסור סתירה.

¹⁹⁶ כן שמענו מהגר"א נבנצל ומהגר"ד ליאור, כמובא לעיל עמ' 58 בדין
הגדלת אוהל סעיף לט, וע"ע שם בהערה 123. עוד שמענו מהגר"א
נבנצל שכיוון שהעמוד המרכזי של הצילייה וכן אחד העמודים של
אוהל סירים עשוי ליפול מידי פעם ואין איסור להרים אותו מצד דיני
אוהל, לכן לא שייך בו גם איסור מוקצה בדומה לדלת בית שמותר
לפתחה ולסגרה בשבת בזמן שהיא תלויה על צירה.

כמו כן, אין איסור בונה בהעמדת העמוד המרכזי על ידי הלחץ שנוצר

מהצילייה, משום שבניין שאינו מתקיים מאליו אלא זקוק תמיד לדבר
אחר שיקיימו אינו נחשב בניין (על פי שו"ת מנחת שלמה סימן יא עמ'
ק).

¹⁹⁷ כמבואר לעיל עמ' 52.

¹⁹⁸ שהרי ברוב סוגי הקרקע גרירת העמוד יוצרת בוודאות חריץ באדמה,
ומבואר בשולחן ערוך (סימן שלז סעיף א) שאסור לגרור מיטה כסא
וספסל כאשר בוודאות ייעשה חריץ. וע"ע בלוית חן (סימן שלז ס"ק

3. תהיה דעתו לפרק את הצילייה בתוך שבעה ימים¹⁹⁹.
 4. מותר ליישר את כנפי ה'מרצדס'. 'מרצדס' שיש בראשו הברגה, ראוי להמנע מלחזק את ההברגה בשבת²⁰⁰.
 כה. כמו כן, אם אחד מעמודיו של אוהל סיירים התמוטט או זז ממקומו, אם נשאר בחלל האוהל שיעור טפח (8 ס"מ), מותר להחזיר את העמוד למקומו על פי המבואר בסעיף הקודם.

כו. יריעה או רשת הסוואה/עלים המחוברת מבעוד יום בצידה האחד או שניתקה מצידה האחד

בשבת, אין איסור לפורסה בדרך ארעי²⁰¹ בשבת לצידה השני, בפרט אם ישנם חוטים בקצותיה שעל ידם ניתן למושכה²⁰².

קו), ומנוחת אהבה (חלק ב פרק ב סעיף ט). ומהיות טוב, כתבנו שיגביה את העמוד כולו ובוזה יסתלק מן הספקות.

¹⁹⁹ על פי המבואר לעיל עמ' 39 סעיפים י-יא.

²⁰⁰ על פי המבואר לעיל עמ' 54 סעיף סלב.

²⁰¹ דהיינו למשך פחות משבוע במקום שדרך העולם לעשותו לפחות משבוע.

²⁰² שולחן ערוך (סימן שטו סעיף י) על פי חזון איש (סימן נב סק"ג ד"ה והאי), וארחות שבת (פרק ט סעיף לב).

ואין לאסור זאת משום מוקצה, כיון שרשת ההסוואה נחשבת כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו (כמבואר לעיל עמ' 36 סעיף ה). ואף אם נאמר שרשת ההסוואה נחשבת מוקצה מחמת גופו כדין דלתות הבית שהתפרקו (עיין לעיל עמ' 37 הערה 42), עדיין יש מקום לומר שמותר לטלטלה לצורך פריסתה מכח דברי התהלה לדוד (סימן שיג ס"ק יב) המובאים בהערה שם, וכן יש מקום לומר שרשת ההסוואה נחשבת כדלת המונחת על צריה שמותר לטלטלה.

כז. אוהל או צילייה שהתמוטטו לגמרי בשבת, ולא נותר בהם טפח מאהיל, ישנם מצבים ואופנים בהם ניתן להקל להקים בשבת על פי המבואר לקמן (עמ' 85 ואילך).

כח. אוהל שהתמוטט בשבת, מותר להזיז את יריעותיו על מנת להוציא ציוד מתוכו אך ורק על ידי טלטול מן הצד או טלטול בגופו²⁰³. במקום שאין עירוב יטלטל את הציוד פחות מארבע אמות (1.92 מטר)^{204, 205}.

כאשר רשת ההסוואה היתה פרוסה בערב שבת וניתקה בצידה האחד בשבת, יש לדון האם לאסור את טלטולה משום מוקצה מחמת איסור סתירה. לכאורה תלוי הדבר במחלוקת האחרונים המובאת לעיל (עמ' 61 סעיף מה). הסוברים שמותר לסתור אוהל ארעי אם משאיר ממנו טפח, לכאורה יתירו גם לסתור אוהל ארעי המחובר בצידו האחד בחוט ומשיחה (כגון רשת ההסוואה בנידון שלנו), וממילא רשת ההסוואה שניתקה מצידה האחד אינה מוקצה שהרי היה מותר להביאה למצב זה. אמנם הסוברים שאסור לסתור אוהל ארעי אף אם משאיר ממנו טפח, הריהם אוסרים גם לסתור אוהל ארעי אף אם ישאירו מחובר מצידו האחד, וממילא רשת ההסוואה שניתקה מצידה האחד נחשבת מוקצה מחמת איסור סתירה שרביץ עליה בבין השמשות.

²⁰³ כמבואר לעיל בעמ' 37 סעיפים ו-ז, כיון שחלקי האוהל אסורים בטלטול גם מדין מוקצה מחמת איסור, כדין סוכה שנפלה ביום טוב המבואר במשנה ברורה (סימן תקיח ס"ק מב) שיש בה משום מוקצה מחמת איסור סתירה שרביץ עליה בבין השמשות (אף אם היא היתה רעועה). אמנם עיין לעיל הערה 202 שיש מצבים שחלקי האוהל לא נחשבים מוקצה מחמת איסור, ולפיכך לסוברים שחלקי אוהל נחשבים כלים שמלאכתם לאיסור, יהיה מותר לטלטל את יריעות אוהל כרגיל כדין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו.

²⁰⁴ עיין משנה ברורה (סימן שמת סק"ט).

²⁰⁵ שולחן ערוך (סימן שמת סעיף א), ומשנה ברורה (שם סוף ס"ק טז). במידה ויש צורך לטלטל את האבנים יותר מארבע אמות עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שלכתחילה יש לטלטל את החפץ על ידי הרבה אנשים כל אחד פחות מארבע אמות. בשעת הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ורק במקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות מארבע אמות.

אוהל שהוקם בשבת

כט. המקים אוהל קבע²⁰⁶ בשבת בשוגג, אף על פי שעשה איסור תורה, מותר לו ולאחרים ליהנות ממנו במוצאי שבת מיד²⁰⁷. במקום צורך, לדעת המשנה ברורה²⁰⁸, ניתן להקל ליהנות ממנו, בין לו בין לאחרים, אפילו באותה שבת, אולם לדעת הילקוט יוסף²⁰⁹, אף במקום צורך גדול אין להקל בדבר.

ל. המקים אוהל קבע בשבת במזיד, אסור לו ליהנות ממנו לעולם²¹⁰, אך לאחרים מותר ליהנות מן האוהל במוצאי שבת מיד²¹¹ אפילו אם הוקם בעבורם²¹².

²⁰⁶ בבאור הגדרת אוהל קבע, עיין לעיל עמ' 39.
²⁰⁷ על פי שולחן ערוך (סימן שיח סעיף א), ואין צריך לחכות שיעור זמן בכדי שיעשו, כיוון שהעושה הוא ישראל ואין חשש שיהודי יאמר לו לעשות מלאכה בשבת הבאה. ועוד, גם אם יאמר לו, אין אדם חוטא ולא לו (משנה ברורה סימן שיח סק"ה). אמנם בהערות הגר"א נבצל (ביצחק יקרא) על המשנה ברורה שם, העיר שחילוני שאינו שומר תורה ומצוות, דינו כגוי לעניין זה, ויש להמתין במוצאי שבת שיעור זמן בכדי שיעשו (והיינו מפני שחילוני חוטא ולא לו). וע"ע להלן סעיף לה ובהערות שם. וע"ע שר"ת מנחת שלמה (חלק א סימן ה), שהסתפק האם היושב תחת אוהל שהוקם בשבת נחשב כנהנה ממעשה שבת, או שאינו אלא כמבריח את השמש וכו'. אמנם בשו"ת שבת הלוי (חלק ג סימן עו) מבואר שהיושב תחת אוהל שנעשה בשבת נחשב שנהנה ממעשה שבת ומעין זה כתב בשו"ת אז נדברו ח"ו סימן עז. בדיני צבא ומלחמה כתב הגר"ש מן ההר זצ"ל שאוהל שהוקם בשבת, מוטב לפרקו במוצאי שבת ולהקימו מחדש, אלא אם כן יש התנגדות מצד שאר החיילים. אמנם מדברי המנחת שלמה (סימן ו אות יא) נראה שלמסקנה לא סבר כך, עיי"ש.

²⁰⁸ סימן שיח סק"ז, ועיין גם מנחת אהבה (חלק א פרק כה הערה 7) שכתב שהשולחן ערוך יודה במקום צורך גדול.

²⁰⁹ על פי ילקוט יוסף (סימן שיח הערה ו).

²¹⁰ על פי שולחן ערוך (סימן שיח סעיף א), וע"ע שער הציון (סימן שסב ס"ק יב). אולם אם הקים את האוהל בעקבות פקודה שקיבל ממפקדו ולא השתמט מלמצעה, אך לא היה לו רצון בקיום הפקודה, יש לדון

לא. המקים אוהל ארעי²¹³ בשבת בשוגג, שהוא איסור דרבנן, מותר לו ולאחרים ליהנות ממנו אפילו באותה שבת²¹⁴. אמנם אם תקע עמודים ויתדות באדמה או שעבר על איסורים אחרים מן התורה בהקמת האוהל, דינו כמקים אוהל קבע בשבת בשוגג (כפי שנתבאר לעיל סעיף כט).

לב. המקים אוהל ארעי בשבת במזיד, מותר לו ולאחרים ליהנות ממנו במוצאי שבת מיד²¹⁵. אמנם אם תקע עמודים ויתדות באדמה או שעבר על איסורים אחרים מן התורה

אם ניתן להחשיב את הקמת האוהל כמלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אין לו עניין בבניית האוהל. לדעת המהר"ק (שורש קלז) עשיית מלאכה מחשש למיתה, נחשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה. אולם נחלקו הפוסקים האם דברי המהר"ק התקבלו להלכה והאם ניתן להרחיבם גם למקרים שאין בהם סכנת מיתה, (עיין אגרות רא"ה (חלק ג איגרת תשסה), שו"ת מנחת יצחק (חלק א סימן נג, ג, וסימן סג, א), שו"ת חלקת יעקב (אורח חיים סימן קמט), שו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק א סימן קכא), שו"ת ציץ אליעזר (חלק יט סימן טז), ושו"ת יביע אומר (אורח חיים חלק ח סימן לח ד"ה וחזיתיה)). ומהגר"א נבצל שמענו שפוסקים כדברי המהר"ק, ולפיכך דינו כעובר על איסור דרבנן במזיד (שיתבאר דינו להלן סעיף לב). אולם אם החייל חשב שעל פי ההלכה עליו לציית למפקדו גם כשניתנת פקודה כנגד ההלכה, יש לדונו כעובר על איסור דרבנן בשוגג (שיתבאר דינו להלן סעיף לא).

²¹¹ על פי שולחן ערוך (סימן שיח סעיף א), ועיין לקמן סעיף לה בדיון חילוני בזמנינו.

²¹² על פי משנה ברורה (סימן שיח סק"ה).

²¹³ בבאור הגדרת אוהל ארעי, עיין לעיל עמ' 39.

²¹⁴ משנה ברורה (סימן שיח סק"ג וסימן שלט ס"ק כה), ילקוט יוסף (סימן שיח סעיף ג, סעיף נד והערה סו). וע"ע ביאור הלכה (סימן שיח סעיף א ד"ה המבשל).

²¹⁵ משנה ברורה (סימן שיח ס"ק יח וסימן שלט ס"ק כה), שער הציון (סימן שלט ס"ק כד), ילקוט יוסף (סימן שיח סעיף נד), (ועיין לקמן סעיף לה בדיון חילוני בזמנינו). וע"ע בביאור הלכה (סימן שיח סעיף א ד"ה המבשל).

בהקמת האוהל, דינו כמקים אוהל קבע בשבת במזיד (כפי שנתבאר לעיל סעיף ל).

לג. המקים מחיצה שמתרת איסור²¹⁶ בשבת בשוגג, מותר ליהנות ממנה בשבת²¹⁷.

לד. המקים מחיצה שמתרת איסור בשבת במזיד, אסור לאף אדם ליהנות ממנה באותה השבת²¹⁸. אמנם מחיצה שכבר היתה קיימת בשעת כניסת השבת ונפלה או נסתרה בשבת וחזר והקימה, אם המחיצה מתירה איסור דרבנן בלבד, מותר ליהנות ממנה בשבת²¹⁹.

²¹⁶ כגון מחיצה שיוצרת רשות היחיד או מחיצה לשם הפרדה בין גברים לנשים בבית הכנסת לדיעות שאסור לעשותה בשבת כמבואר לקמן עמ' 122 הערה 369.

²¹⁷ שולחן ערוך (סימן שסב סעיף ג). וכתב בארחות שבת (חלק ג פרק כה עמ' מב הערה צח) שמסתימת המשנה ברורה, משמע שהיתר זה אמור אף במחיצה שיש בה איסור תורה בהקמתה, ושכל ההיתר אמור רק באופן שחוש מהיתר האיסור, אין לו הנאה נוספת מן המחיצה. אמנם אם יש לו גם הנאה בגופו ממנה (כגון שהיא גם מגינה מהשמש וכדו'), יש לדון אותה על פי הגדרים המבוארים בעמ' 79 סעיף כט.

²¹⁸ משנה ברורה (סימן שסב ס"ק יט), ובשער הציון ס"ק יב ציין לפרי מגדים שהסתפק האם לעושה המחיצה מותר ליהנות ממנה בשבת הבאה או שאסור לו ליהנות ממנה לעולם, וכתב בספר שבת ומועד בצה"ל (עמ' קעב) שבשעת הצורך יש להקל בכך.

²¹⁹ על פי שולחן ערוך (סימן שסב סעיף ג). ואף על פי שבמשנה ברורה (שם ס"ק כו) כתב שלרוב הפוסקים אסור ליהנות ממחיצה שנעשית במזיד אף אם הייתה מוקמת בזמן כניסת השבת, מכל מקום כתב לנו הגר"ד ליאור שזהו רק במחיצה שמפרידה בין רשות הרבים לרשות היחיד, אך מקום שטעון מחיצה רק מדרבנן, גם האוסרים מתירים. ובהלכות עירובין לרב אלימלך לנגה (פרק ה סעיף ג) התיר זאת רק בשעת הדחק עיי"ש באורך הערה 121.

לה. אדם שאינו שומר תורה ומצוות בימינו, דינו לעניין מעשה שבת כמזיד²²⁰, ויש מקילים לדונו כשוגג²²¹.

²²⁰ כן כתב הגר"י קאפח זצ"ל בפירושו לרמב"ם (עירובין פרק ב עמ' תרעד, הלכות ממרים פרק ג עמ' לב), שאדם שאינו שומר תורה ומצוות אינו כתינוק שנשבה, וכן כתב הגר"י אריאל (שו"ת באהלה של תורה עמ' 145). ושמענו מהגר"א נבנצל שלעניין מעשה שבת דינו כמזיד (וכן מובא בהערותיו על ספר הצבא כהלכה הערה 55, ועיי"ש שאף מי שאינו יודע את ההלכה, אם לא אכפת לו מה דעת ההלכה, נחשב מזיד לעניין זה), ושאסור אף במוצאי שבת ליהנות ממלאכתו שיעור זמן של בכדי שיעשו, כדין הנאה ממעשה שבת של גוי המובא במשנה ברורה (סימן שיח סק"ה) (וכן מובא בהערותיו על המשנה ברורה ביצחק יקרא סימן שיח סעיף א).

²²¹ חוט שני (חלק ב פרק כב עמ' מז אות יט, ועיי"ש שהסתפק שמא דינו קל משוגג ושכלל אינו נכלל בגזירת חז"ל), וכן כתב לנו הגר"ד ליאור שאם הקים אדם שאינו שומר תורה ומצוות אוהל בשבת דינו כשוגג מכיוון שלא היה לו מהיכן לדעת שיש איסור הקמת אוהל בשבת. וע"ע חזון איש (הל' יבום סימן קיח סק"ו, אורח חיים הלכות עירובין סימן פז סימן כג ס"ק יד, ויו"ד סוף סימן א וסימן ב ס"ק כח), ואגרות הראי"ה (חלק א איגרת קלח).

פרק ג

פעילות מבצעית

פרק ג פעילות מבצעית

הקמת אוהל לצורך מבצעי

א. לכתחילה יש להיערך לשבת מראש, דהיינו להקים ולחזק את האוהלים מערב שבת, על מנת למנוע חילול שבת²²². הסעיפים הבאים יתייחסו למצבי אונס, או לאופנים שלא היה ניתן להיערך מראש, או למצבי דיעבד כאשר לא נערכו מראש כראוי.

ב. חיילים הנצרכים במהלך כוננותם או פעילותם להקים אוהל או לפרוס צילייה לצורך פעילותם המבצעית, מותר להם להקים בשבת אף אם יצטרכו לשם כך לעבור על איסורי תורה²²³, אמנם ישתדלו ככל האפשר למעט באיסורים²²⁴, וינהגו על פי סדר הפעולות המבואר להלן

²²² על פי משנה ברורה (סימן שדמ סעיף יא). שער הציון (שם סק"ט).
ביאור הלכה (שם סעיף א ד"ה מצומצמת).

²²³ שולחן ערוך (סימן שכט סעיפים א-ג).

²²⁴ משום ששבת דחוייה היא אצל פיקוח נפש, ולפיכך יש למעט ככל האפשר באיסורים (על פי הבנת האחרונים את דברי הרמ"א בסימן שכט סעיף יב). ואף לדעת השולחן ערוך (סימן שכט סעיף יב) שלא הצריך לעשות שינוי במלאכות הנעשות לצורך פיקוח נפש, נראה שבנידון שלנו גם הפוסקים כשולחן ערוך יודו שיש למעט באיסורים משני טעמים מרכזיים: א. כתב בספר הצבא כהלכה (עמ' קפב הערה 35) בשם הגר"צ אבא שאול זצ"ל, שכאשר החשש לפיקוח נפש הינו חשש רחוק, אזי יש לעשות בשינוי כאשר המצב מאפשר. ב. הצורך

- סעיף ה, אם לא תהא בכך פגיעה בתיפקודם, וכל עוד הקמת העמדה או האוהל אינם בשטח האויב.
- ג. פעולות האסורות מן התורה שעושים אותן בשינוי, יש להעיר לתשומת לב הסובבים, שאם אין אפשרות לעשות בשינוי, מותר לעשות את המלאכה כרגיל²²⁵.
- ד. להלן סדר העדיפויות להקמת אוהלים: א. אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי²²⁶ או אוהל איגלו בלי לתקוע יתדות באדמה²²⁷. ב. בין צילייה, אוהל סיירים, אוהל צוות ואוהל 12, יש להעדיף את האפשרות שעל ידה ימעטו

החינוכי לזכור את יום השבת גם בשגרה המבצעית (וכן שמענו מהגר"ד ליאור).

בספר הצבא כהלכה (עמ' קעה הערה 16 ועמ' קפב) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שני עקרונות בנוגע למיעוט באיסורים במקרה של פיקוח נפש: 1. שאין צורך לעשות איסורי דרבנן בשינוי מכיוון שלגבי איסורי דרבנן שבת הותרה ולא דחוייה. 2. כאשר יש אפשרות לבחור בין שני איסורי דרבנן, יש לבחור באיסור הקל יותר מבין שניהם.

בכל סעיף זה העוסק בפיקוח נפש, לא התייחסנו להקמה על ידי גוי משני נימוקים: 1. לדעת השולחן ערוך (סימן שכח סעיף יב) בפיקוח נפש יש להשתדל שלא לעשות חילול שבת על ידי גוי. 2. אף על פי שהרמ"א (שם) הביא שנוהגים שאם אפשר לעשות על ידי גוי ללא שום דיחוי צריך לעשות על ידי גוי, כבר כתב המשנה ברורה (סימן שכח ס"ק לז) בשם הט"ז שזה לא מנהג ותיקין (בטעמו של הט"ז עיין במשנה ברורה שם ס"ק לז, ובבאר היטב סק"ה, ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו פרק ב סק"ג).

שמירת שבת כהלכתה (פרק לב הערה פו), בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.²²⁵

עיין הגדרת אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי לעיל סוגי אוהלים עמ' 30.²²⁶

באוהל חפ"ק מסוג זה אין צורך לתקוע יתדות, ובאוהל איגלו אין הכרח לתקוע יתדות, ונמצא שיש כאן רק איסורי דרבנן: הקמת אוהל ארעי (כשמקים לפחות משבוע), ועובדין דחול (עיין חז"א סימן נב סק"ו על פתיחת מטריה בשבת).²²⁷

באיסורים, על פי תנאי השטח ועל פי כמות החיילים שיכול כל אוהל להכיל²²⁸.

ה. להלן סדר הפעולות שעל ידן ניתן להקים את האוהל או הצילייה תוך צמצום בכמות ואיכות האיסורים:

1. **ניוד חלקי האוהל:** במידה ויש צורך, ניתן להביא את חלקי האוהל ברכב, ובלבד שימעט באיסורים ככל האפשר באופן שאינו מהווה סכנה²²⁹.

2. **טלטול:** מותר לטלטל את חלקי האוהל השונים או את הצילייה²³⁰. כשאין עירוב במקום, עדיף במידת האפשר לטלטלם פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר)^{231, 232}.

²²⁸ יש לחשב את כמות היתדות שיצטרכו לתקוע על מנת להקים את כל האוהלים, שהרי תקיעתם כרוכה באיסור תורה. בבניית אוהל קבע (כגון אוהל 12 המוקם בבסיס) יש לקחת בחשבון איסור תורה נוסף בכל אוהל, שהרי בונה אוהל קבע. במידה ובבניית האוהל יש צורך לקשור קשרים שבאותו מצב דרך העולם לעשותם לעולם, נמצא שבכל קשר יש איסור תורה נוסף.

²²⁹ ראה בהרחבה הלכה כסדרה בט"ש בשבת ובמועד (פרק ה), ובשמירת שבת כהלכתה (פרק מ החל מסעיף נ ואילך) על אופן השימוש ברכב בשבת. בעניין איסור תחומין והוצאה עיין שבת ומועד בצה"ל (עמ' סג-פח). אין לחתום על בשבת על ציוד זה (על פי חיצים חלק ב עמ' 61).

²³⁰ כמבואר לעיל הערה 224 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, וע"ע בביטאון מחניך (גליון א מאמרו של הרב חנניה שפרן) בעניין מוקצה בציוד צבאי בשגרה ובפעילות מבצעית.

²³¹ וע"ע משנה ברורה (סימן שמט סק"ט).

²³² והיינו שיטלטל פחות מד' אמות ויעצור במקומו (ובלבד שעצירה זו תהיה כעין מנוחה ולא על מנת לסדר את המשא על כתפו), ויטלטל עוד פחות מד' אמות וחוזר חלילה (משנה ברורה סימן שמט ס"ק יז). ואף על פי שגם טלטול פחות פחות מד' אמות אסור מדרבנן (שולחן ערוך סימן שמט סעיף ה), מכל מקום במקום הפסד, צער ומצווה בתנאים מסויימים לא גזרו בזה חכמים ונמצא שאף איסור דרבנן אין כאן, (עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין פרק א סעיף לח), וכל שכן במקום פיקוח נפש.

3. הכשרת הקרקע: כאשר נדרש להזיז אבנים לצורך שינה באוהל, יש להבחין בין שני מצבים:

א. כאשר הקמת האוהל נעשית מפני חשש למכות חום וכדו', הרי סילוק האבנים אינו בגדר פיקוח נפש, ולפיכך יש להקימו במקום שהקרקע ישרה או במקום שנדרש רק לסלק אבנים שאינן טבועות בקרקע באמצעות חפץ אחר מבלי לנגוע באבנים בידיו²³³. במקום שאין עירוב, יטלטלו פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר²³¹), ואותו חייל לא יטלטל את אותה האבן שכבר טלטל²³⁴.

ב. כאשר הקמת האוהל נדרשת לצורך מנוחת החיילים במהלך פעילות מבצעית, אם לא ניתן לעשות זאת באופן המותר לכתחילה (כנזכר לעיל), מותר להם לסלק אף אבנים שטבועות בקרקע, ויש להעדיף להוציאן באמצעות חפץ אחר שאינו את

²³³ משום שאבנים שאינן טבועות בקרקע, אסורות רק משום מוקצה (עיין לעיל עמ' 35 סעיף ב) ומותר לטלטלן כלאחר יד (דהיינו באמצעות דבר אחר בלי שייגע במוקצה בידיו), הואיל והוא מטלטל לצורך דבר המותר (על פי שולחן ערוך סימן שיא סעיף ח). לגבי טלטול אבנים אלו ברגלו עיין לעיל עמ' 36 הערה 38.

²³⁴ אולם מותר לחייל אחר לטלטל אבן שחברו כבר טלטל אותה, משום שמותר לכתחילה לטלטל חפץ אחד על ידי מספר אנשים כאשר כל אחד מטלטל את החפץ פחות מארבע אמות, ואף על פי שבסופו של דבר החפץ זז למרחק רב (שולחן ערוך סימן שמש סעיפים א, ג, ה, ומשנה ברורה סוף ס"ק טז). במידה ויש צורך לטלטל את האבנים יותר מארבע אמות, ולא ניתן לעשות כן על ידי מספר חיילים שונים, עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שבשעת הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ובמקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות פחות מארבע אמות.

חפירה או מעדר²³⁵. במקום שאין עירוב, יש לטלטלן במידת האפשר פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר)²³⁶.

4. **הקמת עמודי האוהל:** עמוד אוהל סיירים המורכב משלושה חלקים, מותר לחבר את חלקיו זה לזה²³⁷. את חלקי עמוד הצילייה הנתקעים זה בזה בחוזק, יש לחבר על ידי שני חיילים²³⁸. את כנפי ה'מרצדס' מותר לפתוח כרגיל. אם יש בראשו הברגה, עדיף להבריגו בשינוי²³⁹. מכל מקום, מותר לחברו כרגיל לעמוד הצילייה הואיל ואינו נתקע בחוזק.

²³⁵ שהרי מנוחת הלוחמים נדרשת לצורך יעילות פעילותם המבצעית, ולכן סילוק האבנים הינו בגדר פיקוח נפש הדוחה שבת. בנידון שלנו, שמענו מהגר"א ונבצל שסילוק אבנים שאינן טבועות בקרקע אסור משום טלטול מוקצה בלבד, וסילוק אבנים הטבועות בקרקע אסורה אף משום בונה (כמבואר לעיל עמ' 35 הערה 36). אם כן, מצד איסור בונה (באבנים הטבועות בקרקע), טלטול האבנים על ידי דבר אחר נחשב בונה בשינוי ואסור מדרבנן בלבד (וכן שמענו מהגר"ד ליאור), ומצד איסור מוקצה האסור מדרבנן, אין צורך לעשות בשינוי (כמבואר לעיל הערה 224).

²³⁶ על פי המבואר לעיל הערה 232.

²³⁷ ואין בכך משום איסור תוקע, מכיוון שהחלקים מחוברים זה לזה בצורה רפויה, וכמבואר בשולחן ערוך סימן שיג סעיף ו. ועיין בארחות שבת (פרק ח עמ' רעט סעיף מה) ובחוט שני (שבת חלק ב עמ' רמט) בגדר מה נחשב רפוי.

²³⁸ משום שיש איסור תורה בחיבור חלקי עמוד הצילייה (כמבואר לעיל עמ' 54 סעיף לב), ולכן יש לעשות זאת על ידי שניים כדין שניים שעשאוה. עוד בעניין שניים שעשאוה עיין לקמן הערה 257.

²³⁹ הואיל ויש חשש איסור תיקון מנא בהידוק הברגת ה'מרצדס' כמבואר לעיל (עמ' 54 סעיף לב), ולפיכך עדיף להדק את ההברגה בשינוי (כגון על ידי שיאחז את ההברגה בראש ה'מרצדס', ויטובב את ההברגה שבתחתית ה'מרצדס') על מנת למעט באיסורים.

את עמודי האוהל יש לייצב באמצעות הלחץ שנוצר מן היריעה, אך יזהר שבהזזתם לא יחרוץ בקרקע, אלא יגביהם ויניחם במקומם²⁴⁰.

5. פריסת היריעות: יריעות אוהל סיירים יש לפרוס באופן זה:

א. מותר לחבר את שני פלגי 'אוהל סיירים' על ידי הלחצניות או הכפתורים המיועדים לכך²⁴¹.

ב. שני חיילים יחזיקו את היריעה בידיהם כשהיא פרוסה באוויר, באופן שהחורים שאליהם מכניסים את העמודים, יהיו פחות או יותר בגובה הרצוי של האוהל²⁴².

ג. לאחר מכן יכניסו שני חיילים אחרים את עמודי האוהל לחורים המיועדים לכך ביריעה, כאשר

²⁴⁰ יש להעיר שבאוהל 12 המוקם בבסיס, הקמת עמוד האוהל וייצובו אסורה משום אוהל קבע, (כמובא לעיל עמ' 75 סעיף כג), ויש להעדיף לעשות זאת בשינוי או על ידי שניים. במזג אוויר סוער כשלא ניתן לייצב את העמודים על ידי הלחץ שנוצר מן היריעה ויש צורך לתקוע בזנטי"ם ארוכים על מנת לקשור אליהם את העמודים, עדיף לתקוע את הזנטי"ם באמצעות ההלמניה על ידי שני אנשים, כאשר אחד מהם יהיה אדם חזק דיו, שיהיה מסוגל לתקוע היטב לבדו (כן שמענו מהגר"א נבנצל ומהגר"ד ליאור, שכיוון שהדרך לתקוע בזנ"ט בהלמניה הוא על ידי שני אנשים, אין זה נחשב שניים שעשאוה. ואף על פי שגם אדם אחד יכול לתקוע, מכל מקום אין הוא תוקע היטב כשם ששניים תוקעים. אולם אדם חזק שיכול לתקוע לבדו היטב, אם הוא תוקע עם אדם נוסף, הרי זה שניים שעשאוה, ואינו אסור אלא מדרבנן. עוד בעניין שניים שעשאוה עיין לקמן הערה 257).

²⁴¹ ואין בכך משום מלאכת התופר כמבואר במנוחת אהבה (חלק ג פרק טו סעיף ה) ובארחות שבת (עמ' שמו סעיף ח).

²⁴² על פי חוט שני (שבת חלק ב עמ' רנז ד"ה היכא).

תחתית העמודים תהיה צמודה לקרקע, כך שהיריעה תוכל להישען עליהם²⁴³.

ד. שני החיילים האוחזים ביריעה, ימתחו את קצות היריעה על גבי הקרקע באופן שלא יתבטל חלל טפח מן האוהל²⁴⁴, כשדעתם לפרק את האוהל תוך שבוע²⁴⁵.

צילייה שלא ניתן לפורסה כנ"ל²⁴⁶, יפרוס אותה על דעת שיסיר אותה תוך שבוע²⁴⁷. אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי יפתח כרגיל.

במידה ונדרש להקים אוהל 12, יפרוס את יריעותיו על דעת שיסיר אותן תוך שבוע²⁴⁸. רשת לולים שהפרוץ בה מרובה על העומד מותר לפרוס לכתחילה בשבת²⁴⁹.

6. **תקיעת יתדות:** יש להימנע ככל האפשר מאיסור תורה. להלן סדר העדיפויות:

²⁴³ כמבואר לעיל עמ' 41 סעיף טז.

²⁴⁴ על פי המבואר עמ' 41 סעיף טז.

²⁴⁵ על פי המבואר לעיל עמ' 40 בסעיף יא, שבאופן זה נחשב אוהל ארעי, ובאוהל ארעי מועיל שינוי סדר ההקמה.

²⁴⁶ הן מפאת שלא ניתן להרימה לגובה הרצוי (דהיינו לגובה העמוד המרכזי), הן מפני כל סיבה אחרת.

²⁴⁷ על פי המבואר לעיל עמ' 40 סעיף יא, שבאופן זה איסורו מדרבנן.

²⁴⁸ משום שאוהל 12 המוקם בשטח למשך פחות משבוע נחשב אוהל ארעי, ואינו אסור אלא מדרבנן. אמנם אוהל 12 המוקם בבסיס לעולם הינו אוהל קבע, הואיל ודרך העולם לעשותו לקבע, וממילא לא יועיל בו שינוי סדר בנייתו או הקמתו לפרק זמן קצר. ואף ששינוי סדר ההקמה יכול להחשב לאיסור דרבנן ככל שינוי באיסור תורה, מכיוון שהדבר כרוך בטרחה מרובה נראה שאין חיוב לטרוח בכך. ע"ע בתורת היולדת (עמ' רסו הערה ד ובעמ' רסט הערה א), שביאר באריכות מהי רמת ההשתדלות שיש להשתדל כדי למעט באיסורים.

²⁴⁹ כמבואר לעיל עמ' 41 סעיף טו.

א. באוהל קבע, עדיף לתקוע יתד על ידי שני חיילים. אחד החיילים יקשור (בקשרים המותרים) או ישחיל את החבל ליתד ולאחר מכן יתקעו אותה שניהם יחד באדמה²⁵⁰.

ב. באוהל ארעי יקשרו (בקשר שיפורט להלן) את חבלי האוהל או הצילייה לחפצים שמותר לטלטלם²⁵¹ או לענפיו ולשורשיו של עץ הנמצאים עד ג' טפחים (24 ס"מ) מהקרקע²⁵², או לאבנים המצויות בקרבת האוהל מבלי לטלטלן²⁵³. אם אין

²⁵⁰ העמדת אוהל על ידי יתדות, עשויה להיות כרוכה בשני איסורים. א. **בונה**: תחיבת היתדות בקרקע אסורה מן התורה משום בונה כמבואר לעיל עמ' 52 סעיף ל והערה 111 שם, אך כאשר שניים יחד תוקעים יתד, אסור מדרבנן כמבואר במסכת שבת (דף ג, א), ברמב"ם (הלכות שבת פרק א הלכות טו-טז), באבני נזר (י"ד חלק ב שצג ט) ובעוד אחרונים (וע"ע משך חכמה בהר ד"ה את, באר יצחק אות יד ענף ח). ב. **אוהל**: שמענו מהגר"ד ליאור שבקשירת אוהל קבע ליתד, מוסיף ייצוב לאוהל, ויש בזה משום תוספת על אוהל קבע ואסור מן התורה (אמנם ע"ע מלומדי מלחמה (עמ' 151 סימן מה), שלדעתו אין בתוספת ייצוב לאוהל איסור כלל). לפיכך יש לחבר את החבל ליתד על ידי חייל אחד, ולתקוע אותה באדמה על ידי שניים, כך שגם הוספת הייצוב לאוהל וגם תקיעת היתד נעשית בשניים, ויש כאן שני איסורי דרבנן. פיתרון זה אפשרי גם בשימוש באבנים: קודם יחבר אחד החיילים את החבל לאבן בעודה בידיהם, ולאחר מכן יניחוה שני חיילים ביחד על הקרקע, (השימוש באבנים עדיף שהרי בזה הוא נמנע מאיסור תקיעת היתדות), אלא שכיוון שיש צורך באבנים גדולות על מנת לייצב את האוהל, לרוב פיתרון זה אינו מעשי.

²⁵¹ כגון שיטלטל ג'ריקן מים או תרמוקן ויקשור אליהם. כמו כן, מותר לטלטל מ.ק. על מנת לקשור אליו את חבלי האוהל (כדין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו).

²⁵² כמבואר לקמן עמ' 126 סעיף כ.

²⁵³ כתב לנו הגר"ד ליאור שבאוהל ארעי מותר לכתחילה לקשור את חבלי האוהל לחפצים אלו מכיוון שיש לדון את תוספת הייצוב הנגרמת מכך כתוספת ארעי, ונמצא שבאופן זה אינו עושה שום איסור: לא משום אוהל, לא משום מוקצה ולא משום שימוש באילן.

אבנים בקרבת האוהל ויש צורך לטלטלן לשם, יש לטלטל אבנים שאינן טבועות בקרקע²⁵⁴. במקום שאין בו עירוב, עדיף לטלטלן במידת האפשר פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר)^{231, 255}. אם לא ניתן, עדיף לקשור את החבלים לאילן אף במקום שגבוה ג' טפחים מהקרקע (24 ס"מ)²⁵⁶. אם כל הנ"ל לא מתאפשר, יש לתקוע יתד על ידי שני חיילים ביחד²⁵⁷.

7. קשירת חבלים: את סוגי הקשרים השונים יבצעו לפי העדיפות הבאה:

²⁵⁴ ואין צורך לטלטלן בשינוי כמבואר לעיל בהערה 224 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. במידה ויש צורך להוציא אבנים שטבועות בקרקע (הגדרת אבנים שאינם טבועות בקרקע עיין לעיל עמ' 35 הערה 36), מותר להוציאן מן הקרקע, ואין בכך איסור תורה של בונה כי אינו צריך לגומה שתיוצר, אלא זוהי מלאכה שאינה צריכה לגופה האסורה מדרבנן בלבד.

²⁵⁵ על פי המבואר לעיל הערה 232.

²⁵⁶ כמבואר לעיל עמ' 125 סעיפים יד-כב.

²⁵⁷ תחיבת היתדות בקרקע אסורה מן התורה משום בונה כמבואר לעיל עמ' 52 סעיף ל והערה 111 שם, אך כאשר שניים יחד תוקעים יתד, אסור מדרבנן כמבואר במסכת שבת (דף ג, א), ברמב"ם (הלכות שבת פרק א הלכות טו-טז), באבני נזר (יר"ד חלק ב שצג ט), ובעוד אחרונים. מכל מקום, כיוון שיש אחרונים שסוברים שגם איסור הנעשה על ידי שניים עדיין אסור הוא מן התורה ורק אינו מתחייב עליו קרבן (משך חכמה פרשת בהר ד"ה את, באר יצחק אות יד ענף ח), יש להעדיף באוהל ארעי תקיעת יתד בשניים רק כעדיפות אחרונה. בנוסף, עיין בשו"ת מנחת יצחק (חלק י עמ' נו) שסובר כדעת חסד לאברהם, שמלאכות ששיעורם בכל שהוא כחורש ובונה, גם אם עשואם בשניים עדיין אסורות מן התורה, ונמצא שתקיעת יתד על ידי שניים, לשיטה זו עדיין חייב על כך מן התורה. לפיכך יש להעדיף לקשור חבלים לאבנים וכדו' על פני תקיעת יתדות. אולם באוהל קבע שבייצובו (אף אם קושרו לאבנים) הריהו מוסיף על אוהל קבע ואסור מן התורה, עדיף לתקוע יתד בשניים באופן הנ"ל, וכמבואר בהערה 250.

א. קשר עניבה, או עניבה על גבי קשר בודד, שבדעתו להתירו בתוך שבוע, או קשר על גבי קשר שאינו מהודק (כדי שלא ייחשב כמעשה אומן²⁵⁸) שבדעתו להתירו בתוך שבוע²⁵⁹.

ב. קשר כפול מהודק שדעתו להתירו בתוך שבוע²⁶⁰ במקום כזה שהדרך לעשותו לפחות משבוע (כגון אוהל סירים)²⁶¹.

ג. עניבה על גבי קשר בודד או קשר כפול מהודק, באופן שדעתו להתירם לאחר שבעה ימים, במקום כזה שאין דרך העולם לעשותם לעולם (כגון אוהל סירים)²⁶².

²⁵⁸ כמבואר לעיל עמ' 46 סעיף כא.

²⁵⁹ קשר זה מותר לעשותו לכתחילה בשבת, כיוון שאינו מעשה אומן וגם אינו קשר של קיימא (ועל פי המבואר לעיל עמ' 44 הערה 72, שבמקום צורך צער או מצווה יש להקל עד שבוע).

²⁶⁰ אמנם מיעוט אחרונים (הובאו דבריהם בשמירת שבת כהלכתה פט"ו הערה קסז) סוברים, שקשר כפול מהודק שעשוי להתירו בתוך עשרים וארבע שעות, אין בו משום מעשה אומן, ולדבריהם מותר לעשות קשר זה לכתחילה (שהרי אינו של קיימא ואינו מעשה אומן), אלא שלא נפסק כדבריהם. ומכל מקום, מהיות טוב עדיף שתהיה דעתו להתירו תוך עשרים וארבע שעות.

²⁶¹ קשר כפול מהודק שעושהו לפחות משבוע, יש לחשוש שהוא מעשה אומן ואינו של קיימא (לשיטה המקילה), והתירו הרמ"א במקום צער כדלעיל (עמ' 46 סעיף כא ובהערה 81). אמנם לילקוט יוסף (הובאו דבריו לעיל עמ' 46 סעיף כא, ובהערה 72) קשר זה מותר לכתחילה.

²⁶² כיוון שדעתו להתירם לאחר שבוע, נמצא שקשרים אלו נחשבים כמתקיימים קצת, ומבואר לעיל בהערה 72 שיש בזה איסור דרבנן (למעט לפי באור המשנה ברורה (סימן שיז סק"ה) בדעת השולחן ערוך).

ד. קשר כפול מהודק במקום שדרכו לעשותו לעולם (כגון באוהל 12 המוקם בבסיס) על ידי שיקשורו בשניים²⁶³.

ה. קשר כפול מהודק במקום שדרכו לעשותו לעולם²⁶⁴.

8. **סתימת דפנות אוהל סיירים בחול:** כאשר נוצר רווח בין דפנות אוהל סיירים לבין הקרקע, והרוח הנכנסת מטרידה את מנוחת החיילים, אם לא ניתן לסתום את הרווח בהנחת ציוד אישי וכדו', מותר לסתום את הרווח על ידי טלטול חול ברגל²⁶⁵.

9. **סימון בסטיקלייט:** מותר לסמן אוהל על ידי מקלור (=סטיקלייט) בשבת במקום שנדרש לזהותו ויש בדבר משום פקוח נפש²⁶⁶, ואין צורך לשברו בשינוי²⁶⁷. אמנם יש לקשרו לאוהל בקשר המותר בשבת²⁶⁸.

²⁶³ קשר זה לדעת הרמ"א הינו קשר של קיימא וחשש למעשה אומן, ואסור מן התורה (אמנם לדעת הילקוט יוסף (הובאו דבריו לעיל עמ' 46 סעיף כא, ובהערה 72) קשר זה אסור רק מדרבנן). אך כיוון שקשורו בשניים, איסורו מדרבנן בלבד, מדין שניים שעשאוה. מכל מקום לדרך זו עדיפות אחרונה מכיוון שיש אומרים ששניים שעשאוה עדיין אסור מן התורה (עיין לעיל הערה 257).

²⁶⁴ קשר זה לדעת הרמ"א נחשב קשר של קיימא ויש בו חשש למעשה אומן, ואסור מן התורה. אמנם לדעת הילקוט יוסף (הובאו דבריו לעיל עמ' 46 סעיף כא, ובהערה 72) קשר זה אסור רק מדרבנן.

²⁶⁵ כמבואר לעיל עמ' 69 סעיף י.

²⁶⁶ בספר המורים בקשת עמ' 125 נכתב בשם הגר"א נבוצל והגר"ד ליאור שאולי יש בשימוש במקלור משום מוליד מדרבנן. במקרה שלנו, במידה ויש חשש פיקוח נפש בגלל הנסיבות בשטח, ודאי שמותר לסמן את האוהל במקלור כדין פיקוח נפש הדוחה שבת. וע"ע מלומדי

1. אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי שחלקיו (עמודי השלד ויריעת הגג) מחוברים דרך קבע בגוף אחד, ופתיחתו בבת אחת על ידי צירים יוצרת גג

על גבי עמודים, אסור לפתחו בשבת שלא לצורך מבצעי²⁶⁹. מכל מקום, מותר לחבר לאוהל כזה שהוקם מלפני השבת את דפנותיו בסקוטשים²⁷⁰, ובתנאי שדעתו להסירן תוך זמן קצר²⁷¹.

מלחמה (תשובה נב) שהשימוש במקלור מותר לגמרי, ואין לחשוש בו לא משום מוליד ולא משום מתקן מנא, עיי"ש.

כמבואר לעיל הערה 224 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכאשר יש חשש לפיקוח נפש אין צורך לעשות פעולות האסורות מדרבנן בשינוי.

כמבואר לעיל עמ' 44 והלאה.

והיינו משום שיש שסוברים שההיתר של דברים מתקפלים נאמר דווקא בדברים שלא נעשו לצל, אך בדברים שנעשו לצל בכל אופן אסור (עיין ילקוט יוסף סימן שטו סעיף י, וכן כתב לנו הגר"ד ליאור). בנוסף, שמענו מהגר"ד ליאור שיש לאסור זאת כשם שהחז"א (סימן נב סק"ו) אסר לפתוח מטריה בשבת, ושאינן לדון זאת כשמשיה שהתיר החז"א, ואף אם היה מקום להתיר זאת, הרי זו הוראה התמוהה לרבים (עיין שולחן ערוך יו"ד סימן רמב סעיף י). וע"ע בעניין אוהל מתקפל בשמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה נה) ובארחות שבת (פרק ט סעיף יג).

ואין בכך משום תופר כמבואר בארחות שבת (פרק יא סעיף ח). כמו כן, אין בזה משום איסור טלטול מוקצה, הואיל ודפנות אוהל החפ"ק נחשבות כלי שמלאכתו להיתר, שהרי מותר לחברן לאוהל על ידי סקוטשים כדין מחיצת ארעי לצניעות. ואף אם נאמר שבדרך כלל חלקי אוהל נחשבים למוקצה מחמת גופו כדין דלתות הבית שהתפרקו (עיין לעיל עמ' 37 הערה 42), בנידון זה יש להקל משלושה טעמים: א. אוהל החפ"ק רק מונח על גבי הקרקע, ומסתבר שאינו נחשב מחובר אליה, בפרט שאוהל זה ארעי ועשוי להתנייד בכל רגע. ב. גם אם נאמר שאוהל חפ"ק נחשב מחובר לקרקע, עדיין ייתכן שחיבור הדפנות על

- ז. שמייה הנעוצה בקרקע או במשטח פלסטיק²⁷² מבעוד יום, מותר לפתחה בשבת²⁷³. אולם יש שכתבו²⁷⁴ שטוב ונכון להחמיר שלא לפתחה בשבת, הואיל והיא נעשית לצל.
- ח. מיטה צבאית מתקפלת (מיטת שדה / מיטה צרפתית), כסא מתקפל או שולחן מתקפל, שכל חלקיהם מחוברים דרך קבע לגוף אחד, אין בהם משום בניית אוהל²⁷⁵, ומותר לכתחילה לפתחם ולסגורם בשבת²⁷⁶.

ידי סקוטש אינו נחשב חיבור לקרקע. ג. גם אם נאמר שהדפנות נחשבות מחוברות לקרקע והינן מוקצה מחמת גופו, מכל מקום לדעת התהלה לדוד (המובא לעיל עמ' 37 הערה 42) מותר לטלטלן לצורך חיבורן לאוהל.

אמנם אם האוהל הוקם מחוץ לעירוב, להרבה פוסקים אסור לחבר את דפנותיו שלא לצורך מבצעי משום איסור עשיית מחיצה מתרת שהרי על ידי כן האוהל נעשה רשות היחיד.

שהרי אם לא כן, הריהו עושה מחיצת קבע, וכמבואר לקמן עמ' 121 סעיף א ובהערה 360 שם.

כך יוצא מדברי החזון איש (סימן נב סק"ו) שכתב שמטריה המחוברת לעגלה מותר לפותחה ולסוגרה, ולפי זה כל שכך שמייה הנעוצה כבר מבעוד יום במשטח פלסטיק (השבת בתפארתה עמ' תפד, וכיוצא בזה שמענו מהגר"א נבנצל).

שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף יג), ומנוחת אהבה (חלק ג פרק כג סעיף טו). היתר זה אינו אמור לגבי מטריה או שמייה שאינה נעוצה בקרקע (שמירת שבת כהלכתה שם סעיף טו, ילקוט יוסף סימן שטו הלכה כא. בבאור החילוק, עיין שמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה נה, וחוט שני שבת חלק ב עמ' רסג). כמו כן, מהגר"א נבנצל שמענו שאסור לנעוץ שמייה במשטח פלסטיק, אף אם החיבור הוא רפוי, כיוון שבזה נחשב שמחברה לקרקע.

ילקוט יוסף (סימן שטו סעיף י), והיינו משום שיש שסוברים שההיתר של דברים מתקפלים נאמר דווקא בדברים שלא נעשו לצל, אך בדברים שנעשו לצל בכל אופן אסור. מהגר"ד ליאור שמענו שמטעם זה באמת יש לאסור זאת מדינא. וע"ע קצות השלחן (סימן קכ בבדי השלחן סק"ח) ואגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן קה ד"ה ובדבר למתוח האהל הקבוע).

והיינו משום שאין להם מחיצות ומבואר לעיל עמ' 42 סעיף יז שאם אין להם מחיצות מותר לפותחם. ואף אם היה להם מחיצות היה

פריסת אוהל ורשת הסוואה ברכב וברק"מ

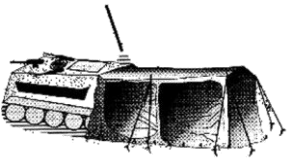
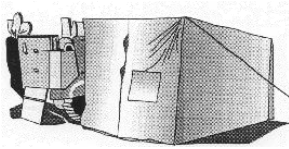
ט. מותר לפרוס רשת הסוואה על רק"מ, אם כוונתו בפריסתה לשם הסוואה²⁷⁷. יש לקשור את הרשת על פי סדר הפעולות המובא לעיל (עמ' 93). במידה ונדרש לתקוע יתדות לצורך מתיחת רשת ההסוואה (לשם "שבירת

מותר לפותחם כדין כסא טרסקל שמותר לפותחו בשבת כיוון שנחשב עשוי, ואינו עושה כלום בפתיחתו (שולחן ערוך סימן שטו סעיף ה).²⁷⁶ ואף על פי שהסתפק הביאור הלכה (סימן שטו סעיף ה ד"ה לכתחילה) האם יש לאסור את פתיחת המיטה משום איסור טירחה בשבת, מכל מקום כתבו הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת חלק ב עמ' רנט) והגר"א רבינוביץ' (מלומדי מלחמה סימן מז), שבמיטות שלנו אין טירחה בפתיחתם. וכן שמענו מהגר"א נבנצל שמוותר לפתוח את המיטה, או משום שאין בזה טירחה כלל, או שזו טירחה לצורך מצוות עונג שבת שהותרה. ואם יש לו מיטה אחרת באותו מקום, כתב הביאור הלכה (סימן שטו סעיף ה ד"ה לכתחילה) שאינו נכון לפתוח מיטה נוספת כדין קיפול כלים שלא התירו כאשר יש לו בגד אחר (שולחן ערוך סימן שב סעיף ג), ודין זה שייך גם במיטות שלנו (חוט שני שבת חלק ב עמ' רנט). אך עיין חזון איש (סימן נב סק"י ד"ה בביאור הלכה) שסובר שאין לדמות פתיחת מיטה לקיפול בגדים, ואף אם יש לו מיטה אחרת מותר לפתחה, וכן שמענו מהגר"א נבנצל.

²⁷⁷ כן שמענו מהגר"ד ליאור שאין בזה משום איסור עשיית אוהל משני טעמים: א. הואיל ואינו צריך לאויר שתחתיו, שהרי אף אם החלל יהיה מלא בשקי חול וכדו' תתקבל התוצאה המבוקשת (ויש להתיר זאת אף על פי שנוצרות ארבע מחיצות, עיין לעיל עמ' 43 הערה 69). כעין זה שמענו גם מהגר"י אריאל. ב. הואיל והרשת מיועדת לכך, והרי זה דומה למה שכתב הט"ז (סימן שטו ס"ק יא) שמוותר להניח קדירה על גבי כירה משום שזו דרך השימוש ואינו נראה כעושה אוהל, ובעניין זה יש לדון טנק ככלי (כן שמענו מהגר"ד ליאור). כמו כן, נראה שיש להתיר זאת על פי המבואר בשמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה ע) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שכאשר כוונתו רק לכסות את הדבר על מנת שלא יראוהו בני אדם, אין בכך איסור עשיית אוהל. וע"ע שבת ומועד בצה"ל (עמ' קח), מלומדי מלחמה (סימן מו), תחומין (חלק א עמ' 53), המורים בקשת (עמ' 129). בנוסף, אף אם היה בזה שמץ איסור, הרי פריסת רשת ההסוואה מתבצעת לצרכים מבצעיים, ויש בזה משום פיקוח נפש הדוחה שבת.

הצורה" של הרק"מ), יש לעשות זאת על פי התיעדוף המובא לעיל (עמ' 91).

י. מותר לצודד בשבת באופן ידני את התותח של הטנק לשעה 3 או לשעה 9, על מנת ליצור צל מתחת לסל הצריח.²⁷⁸

יא. אסור להקים בשבת אוהל צד לנגמ"ש²⁷⁹. כמו כן, אסור לפרוס רשת הסוואה/עלים בשבת לשם צל בין שני כלי רכב/רק"מ, או על צידו של כלי רק"מ (באופן שהצד השני של הרשת יורד לכיוון הקרקע) או על קנה של

²⁷⁸ ואין לאסור זאת משום עשיית אוהל, משום שציוד התותח הינו כדין דברים המחוברים על ידי צירים שמותר לפתחם כמובא בשולחן ערוך (סימן שטו סעיף ה) לגבי כסא טרסקל שמותר לפותחו בשבת כיוון שנחשב עשוי, ואינו עושה כלום בפתיחתו, וכמובא ברמ"א (סימן תרכו סעיף ג) ובמשנה ברורה (סימן תרכו סק"כ) ובשמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף יג).

כמו כן, אין לאסור זאת משום מוקצה, משום שגם אם נאמר שהטנק נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, הרי שמותר לטלטלו לצורך גופו, אך לדעת הגר"א נבנצל טנק נחשב לכלי שמלאכתו להתיר, הואיל ועיקר ייעודו להרתעה.

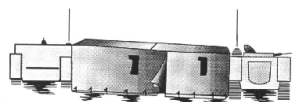
²⁷⁹ אף על פי שמצד דיני אוהל אין בזה איסור כיוון שהיריעה מחוברת אל הנגמ"ש ומותר לפרוסה מדין חוט ומשיחה (כמבואר להלן בהערה 282), מכל מקום כיוון שיש צורך לחבר את חלקי עמודי האוהל בתקיעה בחוזק, יש בזה איסור תוקע מן התורה (שולחן ערוך סימן שיג סעיף ט).

טנק²⁸⁰. במידה ועומס החום גורם צער לחיילים או שיכול לגרום לפגיעה בפעילות המבצעית או למכות חום וכדו', ראה לעיל בהרחבה (עמ' 85 והלאה).

אסור למתוח יריעה מגג הרכב אל הקרקע, משום שאין זה נחשב תוספת על אוהל ארעי

יב. אף אם הדלת האחורית של הרכב פתוחה, ופורס את היריעה מגג הרכב לקרקע, אין זה נחשב תוספת על גג הרכב, אלא כיצירת אוהל מתחילה, ואסור לעשות כן בשבת²⁸¹.

יג. יריעה או רשת הסוואה המחוברת מבעוד יום בצידה האחד, יש להקל לפורסה באופן

ארעי בשבת, בפרט אם ישנם חוטים בקצותיה שעל ידם ניתן למושכה²⁸². לפיכך, יש להקל לפרוס אוהל בין שני נגמשי"ם למשך פחות משבוע, על ידי מתיחת חוטי הברזל ביניהם, ופריסת היריעה עליהם, אם היריעה כבר מחוברת

²⁸⁰ ואין להחשיב את קנה התותח כטפח הפרוס מבעוד יום, שהרי הקנה לא נעשה לצל כמבואר לעיל עמ' 59 בדין הגדלת אוהל סעיף מ, וממילא פריסת רשת ההסוואה הינה עשיית אוהל מתחילה. ועיין עוד בספר מלומדי מלחמה (עמ' 152).

²⁸¹ משום שבעיני בני אדם אין קשר בין חלל הרכב, לבין החלל הנוצר על ידי פריסת הרשת, ולפיכך נחשב ליוצר אוהל חדש ולא למוסיף על אוהל ארעי (כמבואר לעיל עמ' 58 בדין הגדלת אוהל סעיף לח בשם הגר"א נבנצל).

²⁸² כדן היתר חוט ומשיחה המבואר בשולחן ערוך (סימן שטו סעיף י) על פי חזון איש (סימן נב סק"ג ד"ה והאי), וארחות שבת (פרק ט סעיף לב).

בצידה האחד²⁸³. כמו כן, מותר להוריד את דפנות האוהל²⁸⁴, ואם אין בדבר צורך מבצעי אסור לתקוע לשם כך יתדות²⁸⁵. את הקשרים הנדרשים יש לקשור באופן המותר²⁸⁶.

י. אסור לפרוס או להסיר יריעת ברזנט מגג של רכב (כגון משאית, אביר, האמר וכדו')²⁸⁷.

טו. הרמת והורדת החלק האחורי של הברזנט ברכב מותרת²⁸⁸, אך ראוי להימנע מלעשות כן שלא במקום צורך גדול²⁸⁹.

טז. מדפי הנגמ"ש והטנק מותר לפתחם ולסגרם בשבת ובלבד שפעולה זו נעשית באופן מכני²⁹⁰.

²⁸³ כשם שמותר להקים אוהל זה (אם הוקם למשך פחות משבוע), כן מותר לפרקו, כמבואר בשולחן ערוך (סימן שטו סעיף י) ובמשנה ברורה (סימן שטו ס"ק לח). במידה והקימו את האוהל בערב שבת, נחלקו הפוסקים האם מותר לפרקו בשבת, עיין לעיל עמ' 61 סעיף מה. ואין בכך איסור עשיית מחיצה, כמבואר לקמן עמ' 122 סעיף ד.

²⁸⁴ כשיש צורך מבצעי, יש לנהוג כפי סדר העדיפויות המובא לעיל עמ' 91 סעיף ה6.

²⁸⁵ על פי המבואר לעיל עמ' 44 ואילך.

²⁸⁶ שהרי משאירים את הכיסוי במקומו זמן רב, והרי זה כדין אוהל קבע שאסור להקימו או לסותרו.

²⁸⁷ כדין פתיחת דלת שאין איסור לפתחה ולסגרה.

²⁸⁸ משום מראית עין, וע"ע לעיל הערה 160.

²⁸⁹ כיוון שיש להם צירים מותר לפתחם ואין בהם משום עשיית אוהל, כמובא ברמ"א (סימן תרכו סעיף ג) ובמשנה ברורה (סימן תרכו סק"כ) ובשמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף יג). ועוד, יש לדון את פתיחת מדפי הנגמ"ש והטנק כפתיחת דלת, שבזה אף הסוברים שההיתר בדברים מתקפלים לא נאמר בדברים העשויים לצל, בנידון שלנו יודו שמותר (על פי משנה ברורה סימן שטו סק"כ, ושו"ת מנחת יצחק חלק י סימן כו). ושמענו מהגר"א נבצל שגם אין לחשוש בכך משום מוקצה, משום שטנק נועד להרתעה ומחמת כן הריהו כלי שמלאכתו היתר, ולפיכך מותר לטלטל את מדפיו, ואף אין לחשוש בפתיחת מדפיו לאיסור מראית עין.

הקמת אוהל בתנאי אקלים שונים

יז. כאשר אוהל או צילייה התמוטטו בשבת, או כאשר חיילים נאלצו לשבות בשטח (כשלא הספיקו לחזור לבסיסם עד כניסת השבת וכדו'), במידה ושורר עומס חום כבד שיכול לגרום למכות חום או למכות שמש²⁹¹ וכדו', וכן כשהקור גדול או כשיורד גשם וקיים חשש פיקוח נפש, אזי בהעדר מקום אחר חליפי מוגן מפני הנ"ל, מותר להקים בשבת אף אם יצטרכו לשם כך לעבור על איסורי תורה²⁹², אך ישתדלו ככל האפשר²⁹³ למעט באיסורים²⁹⁴, וינהגו על פי סדר הפעולות המבואר לעיל בסעיף ד.

יח. כאשר שורר קור גדול, או עומס חום, הגורם צער רב לחיילים השוהים בשטח, אף אם אין חשש לכך שיחלו או לפגיעה בתפקוד המבצעי, בהעדר מקום אחר מוגן, מותר להקים אוהל או צילייה בשבת על פי גדרי חולה שאין בו סכנה כמבואר בסעיפים הבאים²⁹⁴.

²⁹¹ שמירת שבת כהלכתה (פרק לב סעיף יא אות יב). אדם שנכווה מחום או משמש, דינו כחולה שאין בו סכנה, למעט אם נכווה כוויות קשות בשטח גדול מן העור, שאז יש להיוועץ בגורם הרפואי המוסמך לכך שמצוי באזור (על פי שמירת שבת כהלכתה פרק לה סעיף ז).

²⁹² שולחן ערוך (סימן שכט סעיפים א-ג).

²⁹³ שמענו מהגר"א נבצל, שאם עיכוב כדי למעט באיסורים יגרום נזק גופני לאחד החיילים, אף על פי שנזק זה אינו נחשב פיקוח נפש, מכל מקום אין להתעכב בשל כך. וע"ע בתורת היולדת (עמ' רסו הערה ד ובעמ' רסט הערה א), שביאר באריכות מהי רמת ההשתדלות שיש לטרוח כדי למעט באיסורים.

²⁹⁴ על פי שולחן ערוך (סימן רעו סעיף ה), המתיר במקום קור גדול לומר לגוי להדליק מדורה בשבת משום שהכל חולים הם אצל הקור, וממילא יש לדונם ככל דיני חולה שאין בו סכנה לעניין זה (וכן שמענו מהגר"א נבצל). אף שהשולחן ערוך התיר לעשות זאת במציאות של

יט. חולה שאין בו סכנה²⁹⁵ מותר להקים עבורו בשבת אוהל ארעי (כגון אוהל סיירים או צלייה לפחות משבוע) אף על ידי ישראל, ובלבד שיעשנו בשינוי²⁹⁶. במידה ולא ניתן לשנות באופן הקמתו, מותר להקים אף אוהל קבע על ידי גוי²⁹⁷. יש אומרים שאם אינו יכול לבנותו בשינוי, ואף לא על ידי גוי, יבנהו על ידי מלאכות האסורות מדרבנן ללא שינוי²⁹⁸, ויש חולקים²⁹⁹.

קור, מובא בחלק מהפוסקים שכשם שאומרים שהכל חולים הם אצל הקור, כך אומרים הכל חולים הם אצל החום (כן שמענו מהגר"א נבנצל, ועיין שו"ת יביע אומר חלק ז סימן לח, ושו"ת מנחת יצחק חלק ג סימנים כג-כד. לעומתם עיין שו"ת חוות יאיר תשובה קצא). בהערות הגר"א נבנצל על המשנה ברורה מובא, שדין זה נוהג גם בארץ ישראל. עוד כתב שם שכשם שמותר לומר לגוי לעשות דבר האסור מן התורה לצורך קטן אף כשהקור אינו גדול כמובא בשולחן ערוך, כן מותר לעשות זאת גם למי שסובל מהקור יותר מהרגיל.

²⁹⁵ בהגדרת חולה שאין בו סכנה עיין שמירת שבת כהלכתה (תחילת פרק לג). חולה שיש חשש שיגיע לכלל סכנה, הריהו בכלל חולה שיש בו סכנה (שמירת שבת כהלכתה פרק לב סעיף ח).

²⁹⁶ ילקוט יוסף (סימן שכח סעיף ח). ואף לצורך חולה שיש בו סכנת אבר, יש להקים את האוהל בשינוי, הואיל ועשיית האוהל אינה מונעת סכנת אבר אלא רק מקילה על צערו, ולפיכך לעניין נידון דידן, יש לדונו כחולה שאין בו סכנת אבר (על פי מנוחת אהבה חלק א בדיני חולה שאין בו סכנה).

²⁹⁷ שמירת שבת כהלכתה (פרק לג סעיף ב). וע"ע שו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן צג) שכתב שעדיף לומר לגוי לעבור על איסור תורה מאשר לעבור על איסור דרבנן בשינוי. ובשונה הלכות (סימן שכח סעיף כ) כתב שאין צורך לחזר אחרי גוי בחולה שאין בו סכנה.

²⁹⁸ חיי אדם (חלק ב כלל סט סעיף יב), הובא בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק לג סוף סעיף ד).

²⁹⁹ קצות השלחן (סימן קלד סעיף ד בבדי השלחן סק"ו) וכן מבואר מדברי הגר"ע יוסף בספרו לזית חן (סימן שכח סעיף פו).

כ. יש אומרים שמותר לעבור על איסורי תורה בשינוי לצורך חולה שאין בו סכנה³⁰⁰, ויש חולקים³⁰¹, ובמקום צורך, ניתן לסמוך על המקילים אם אין שם גוי³⁰².

כא. להלן יפורט כיצד (לדעת המקילים בסעיפים הקודמים) יש להקים את האווהל או את הצילייה³⁰³:

1. ניווד חלקי האווהל: אסור לנייד את חלקי האווהל באמצעות רכב, שהרי כרוכים בכך איסורי תורה. אמנם לפעמים ניתן לצרפם לנסיעת היתר על פי התנאים המפורטים בהערה³⁰⁴.

³⁰⁰ שולחן ערוך הרב (סימן שכח סעיף יט), אגלי טל (מלאכת טוחן ס"ק יח).

³⁰¹ שער הציון (סימן תצו סק"ט).

³⁰² שמירת שבת כהלכתה (פרק לג סעיף ב הערה יז*). וכן כתב לנו הגר"ד ליאור שבצבא ניתן לסמוך על דעת המקילים, ומעין זה כתב גם הילקוט יוסף (סימן שכח סעיף יא).

³⁰³ בסדר פעולות זה לעיתים יש לעבור גם על איסורי תורה בשינוי וגם על איסורי דרבנן ללא שינוי, ואף על פי שלדעת קצות השלחן (סימן קלד סעיף ד בבדי השלחן סק"ו) ניתן להקל רק באיסור תורה הנעשה בשינוי ולא באיסור דרבנן הנעשה ללא שינוי, ולדעת המשנה ברורה (סימן שכח ס"ק קב) ניתן להקל רק באיסור דרבנן הנעשה ללא שינוי אך לא באיסור תורה הנעשה בשינוי (שער הציון סימן תצו סק"ט), שמענו מהגר"ד ליאור שבצבא ניתן להקל כשתי השיטות וכן נראה מדברי ספר שמירת שבת כהלכתה (פרק לג סעיפים ב-ד).

³⁰⁴ העברת ציוד ברכב הנוסע בהיתר מותרת בתנאים הבאים: 1. יש לוודא שתוספת המשקל של הציוד לא תשפיע על צריכת הדלק. 2. אין לשנות את תוואי הנסיעה של הרכב על מנת לקרב את הציוד למקומו. 3. אין לעצור את הרכב במיוחד במקום פריקת הציוד, אלא אם הרכב מוריד שם חיילים או עוצר שם למנוחה שנצרכת מבחינה בטיחותית או בטחונית (ומותר לו לתכנן את המנוחה במקום שרוצים לפרוק את הציוד). 4. יש להקפיד שלא תידלק נורה בפתיחת דלת הרכב. 5. יש להקפיד על דיני הוצאה מרשות לרשות (עין הלכה כסדרה הלכות עירובין פרק א).

2. **טלטול:** מותר לטלטל את חלקי האוהל על מנת לבנותו³⁰⁵. במקום שאין עירוב, ישתדלו לטלטלם פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר)^{231, 306}.

לגבי איסור תחומין נראה שניתן להקל בכך מכמה טעמים: 1. לדעת הרבה פוסקים איסור יציאה מחוץ לתחום אפילו מחוץ לשנים עשר מיל הוא איסור דרבנן (עיין משנה ברורה סימן שצז סק"א), ולדעת החיי אדם (המוזכר לעיל בהערה 298) מותר לעבור על איסור דרבנן בלי שינוי לצורך חולה שאין בו סכנה כאשר אי אפשר לעשותו בשינוי או על ידי גוי. 2. לדעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שו"ת מנחת שלמה סימן טו) מותר לאדם להוציא את כליו מחוץ לתחום שבת כשיציאתו בהיתר מדין הבהמה והכלים כרגלי הבעלים (ביצה לז.), ויש צד לומר שניתן לכלול בהיתר זה גם ציוד השייך לכלל היחידה (ועיין גם בהלכה כסדרה הלכות עירובין פרק י סעיף ל). 3. יש אומרים שאין דין תחומין במחנה. 4. יש פוסקים שאין איסור תחומין אם הציוד מונח ברכב מעל עשרה טפחים (עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין פרק י סעיף ב ובהערה שם). בכל ה"ל עיין בהרחבה בקשרי מלחמה (חלק א סימן לג וחלק ב סימן כב), בשבת ומועד בצה"ל (עמ' סג-פב), וע"ע בתחומין (חלק ה עמ' 11 תשובת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל). בכל אופן אין לחתום על ציוד זה בשבת (חיצים חלק ב עמ' 61).

³⁰⁵ מכיוון שחלקי האוהל והצילייה (מלבד היתדות) נחשבים כלים שמלאכתם לאיסור, ומותר לטלטלם לצורך גופם (ולמרות שבהקמת האוהל יש איסור דרבנן, מכל מקום כיוון שהתירו זאת לצורך החולה, הרי זה נקרא טלטול לצורך גופו, כמוכח מדברי המשנה ברורה סי' שח ס"ק מו ובבאור הלכה שם ד"ה הקוץ). ואף אם נאמר שחלקי האוהל נחשבים מוקצה מחמת גופו כדין דלתות הבית שהתפרקו (עיין לעיל עמ' 37 הערה 42), עדיין יש מקום לומר שמותר לטלטלם לצורך הקמת האוהל מכח דברי התהלה לדוד (סימן שיג ס"ק יב) המובאים בהערה שם. עוד ניתן לצרף סניף נוסף להקל משום שהרבה פוסקים סוברים שמותר לטלטל מוקצה עבור חולה שאין בו סכנה אם אין אפשרות אחרת (מג"א סימן שכח ס"ק טו, שולחן ערוך הרב סימן שכח סעיף כב, כלכלת שבת כללי מוקצה ושו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן ו), ויש אוסרים (הגר"ע יוסף בלוית חן סימן שכח סעיף פו).

³⁰⁶ אף על פי שגם טלטול פחות פחות מד' אמות אסור מדרבנן (שולחן ערוך סימן שמט סעיף ה), מכל מקום יש להתיר זאת לצורך חולה שאין בו סכנה, משום שיש להתייחס לטלטול פחות פחות מד' אמות בכרמלית כשבות דשבות שהותר אפילו במקצת חולי (על פי ביאור הלכה סימן שמט סוף ד"ה ואפילו בכרמלית ושו"ע סימן שז סעיף ה. ואף על פי שהביאור הלכה סיים דבריו בצ"ע אם זה נחשב שבות

3. הכשרת הקרקע: לכתחילה יש להקים את האווהל במקום שהקרקע מיושרת. כאשר הדבר אינו מתאפשר יש לסלק אבנים שאינן טבועות בקרקע³⁰⁷ באמצעות חפץ אחר מבלי לנגוע באבנים³⁰⁸. אם לא ניתן לעשות זאת באופן זה, יש אומרים שאם אין שם גוי, מותר לסלק אף אבנים הטבועות בקרקע באמצעות חפץ אחר (שאינו את חפירה או מעדר)³⁰⁹. במקום שאין עירוב, יש לטלטל את האבנים פחות מארבע אמות (1.92 מטר²³¹), ואותו חייל לא יטלטל את אותה האבן שכבר טלטל³¹⁰.

דשבות, עיין חזון איש (הלכות עירובין סימן קג ס"ק יט) שפסק זאת (דבר פשוט).

³⁰⁷ בהגדרת מה נחשב אבן שאינה טבועה בקרקע עיין לעיל עמ' 35 הערה 36.

³⁰⁸ עיין לעיל הערה 233.

³⁰⁹ באופן זה אינו עובר משום טלטול מוקצה, כי מדובר בטלטול מן הצד לצורך דבר המותר. ומצד איסור בונה, מדובר באיסור דאורייתא הנעשה בשינוי (כמבואר לעיל בסוף הערה 235), שלדעת שולחן ערוך הרב מותר לעשותו לצורך חולה שאין בו סכנה, וכמבואר לעיל סעיף כ.

³¹⁰ אולם מותר לחייל אחר לטלטל אבן שחברו כבר טלטל אותה, משום שמוותר לכתחילה לטלטל חפץ אחד על ידי מספר אנשים כאשר כל אחד מטלטל את החפץ פחות מארבע אמות, אף על פי שבסופו של דבר החפץ זו למרחק רב (שולחן ערוך סימן שמת סעיפים א, ג, ה, ומשנה ברורה סוף ס"ק טז). במידה ויש צורך לטלטל את האבנים יותר מארבע אמות, ולא ניתן לעשות כן על ידי מספר חיילים שונים, עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שלכתחילה יש לטלטל את החפץ על ידי הרבה אנשים כל אחד פחות מארבע אמות. בשעת הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ורק במקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות מארבע אמות.

4. **הקמת עמודי האוהל:** עמוד אוהל סיירים המורכב משלושה חלקים ועמודי אוהל איגלו, מותר לחבר את חלקיהם זה לזה³¹¹. אמנם חלקי עמוד צילייה המתחברים זה לזה בחוזק, אין לחברם אלא על ידי גוי³¹². את כנפי ה'מרצדס' מותר לפתוח כרגיל. 'מרצדס' שיש בראשו הברגה, ראוי להבריג בשינוי³¹³. מכל מקום, מותר לחברו כרגיל לעמוד הצילייה הואיל ואינו מתחבר בהידוק.

את עמודי האוהל יש לייצב באמצעות הלחץ שנוצר מן היריעה, אך יזהר שבהזזתם לא יחרוץ בקרקע, אלא יגביהם ויניחם במקומם³¹⁴.

³¹¹ ואין בכך משום איסור תוקע, מכיוון שהחלקים מחוברים זה לזה בצורה רפויה, כמבואר בשולחן ערוך (סימן שיג סעיף ו). ועיין בארחות שבת (פרק ח עמ' רעט סעיף מה) ובחוט שני (שבת חלק ב עמ' רמט) בגדר דבר רפוי.

³¹² מכיוון שיש בכך איסור תורה (כמבואר לעיל עמ' 54 סעיף לב), ואסור לחברם אף על ידי שני חיילים (כמבואר בהערה 314), ואין אפשרות מעשית לחברם בשינוי, לפיכך אין לעשות כן אלא על ידי גוי.

³¹³ הואיל ויש חשש איסור תיקון מנא בהידוק ה'מרצדס', כמבואר לעיל (עמ' 54 סעיף לב), ולפיכך ראוי להדק את ההברגה בשינוי (כגון על ידי שיאחז את ההברגה בראש ה'מרצדס', ויטובב את ההברגה שבתחתית ה'מרצדס'), על מנת שגם אם נאמר שיש בזה איסור תורה, יהיה מותר להבריג את ראש המרצדס בשינוי לפי דעת המתירים לעשות איסור תורה בשינוי לצורך חולה שאין בו סכנה.

³¹⁴ כמובא לעיל עמ' 76 סעיף כד. בכל אופן אין לתקוע יתדות או בזנטי"ם אף על ידי שני חיילים (אף אם נעשה באופן המבואר לעיל עמ' 89 הערה 240), הואיל וההיתר בחולה שאין בו סכנה אינו אלא באיסור דאורייתא הנעשה בשינוי, אך איסור דאורייתא הנעשה על ידי שניים חמור יותר, ואסור לעשותו אף לצורך חולה (כן כתב לנו הגר"ד (ליאור).

5. פריסת היריעות: יריעות אוהל סיירים יש לפרוס באופן זה:

א. מותר לחבר את שני פלגי אוהל הסיירים על ידי הלחצניות או הכפתורים המיועדים לכך³¹⁵.

ב. שני חיילים יחזיקו את היריעה בידיהם כשהיא פרוסה באוויר, באופן שהחורים שאליהם מכניסים את העמודים, יהיו פחות או יותר בגובה הרצוי של האווהל³¹⁶.

ג. לאחר מכן יכניסו שני חיילים אחרים את עמודי האווהל לחורים המיועדים לכך ביריעה, כאשר תחתית העמודים תהיה צמודה לקרקע, כך שהיריעה תוכל להישען עליהם.

ד. שני החיילים האוחזים ביריעה, ימתחו את קצות היריעה על גבי הקרקע באופן שלא יתבטל חלל טפח מן האווהל³¹⁷, ותהיה דעתם לפרק את האווהל תוך שבוע³¹⁸.

³¹⁵ ואין בכך משום מלאכת התופר כמבואר במנוחת אהבה (חלק ג פרק טו סעיף ה) ובארחות שבת (עמ' שמו סעיף ח).

³¹⁶ על פי חוט שני (שבת חלק ב עמ' רנז ד"ה היכא).

³¹⁷ על פי המבואר לעיל עמ' 43 סוף סעיף טז.

³¹⁸ על פי המבואר לעיל עמ' 40 בסעיף יא, שבאופן זה הרי זה אוהל ארעי, שמועיל בו שינוי סדר הקמתו.

צילייה שלא ניתן לפורסה כנ"ל³¹⁹, לכתחילה יאמר לגוי להקימה. בהעדר גוי, יש אומרים שמותר לפורסה על דעת להסירה תוך שבוע³²⁰.

במקום שאין בו עירוב, אף אם על ידי פריסת היריעה נוצרת רשות היחיד³²¹, יש אומרים שניתן לפרוס את היריעה בשבת כאשר אין גוי, למרות שנוצרת מחיצה מתרת³²².

6. **תקיעת יתדות:** אסור לתקוע יתדות לצורך חולה שאין בו סכנה. להלן סדר העדיפויות שעל ידן ניתן לייצב את האוהל או הצילייה:

³¹⁹ הן מפאת שלא ניתן להרימה לגובה הרצוי (דהיינו לגובה העמוד המרכזי), הן מפני כל סיבה אחרת.

³²⁰ על פי המבואר לעיל עמ' 40 סעיף יא, שבאופן זה איסורו מדרבנן, ולדעת החיי אדם המוזכר לעיל בהערה 298, מותר לעשות איסור דרבנן אף בלי שינוי לצורך חולה שאין בו סכנה, אם אי אפשר לעשותו בשינוי או על ידי גוי. אמנם לדעת הגר"ע יוסף, אין להקל לעשות איסור דרבנן ללא שינוי אף לצורך חולה, ולפיכך צילייה שמפאת גובהה לא ניתן להקימה בשינוי הסדר מלמעלה למטה, אין להקימה אלא על ידי גוי.

³²¹ כמבואר לקמן עמ' 141.

³²² שאינו אלא איסור דרבנן, ולדעת החיי אדם המובא לעיל סעיף יז, כשאי אפשר לעשותו בשינוי ניתן לעשותו אף ללא שינוי כאשר אין גוי. בנוסף, באוהל סיירים או באוהל קטן אחר אף אם היריעות מתוחות היטב, מכל מקום לא נוח לחיילים שהאוהל ייעשה רשות היחיד, שהרי בכך ייאסרו לטלטל ממנו החוצה אף בתוך ד' אמות, ונמצא שיצירת רשות היחיד הרי זה פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן, שאף על פי שלדעת הרמ"א אסור, אבל לדעת השולחן ערוך (סימן שיד סעיף א) מותר. עוד יש להעיר שאף על פי שלדעת הגר"ע יוסף אין להקל לעשות איסור דרבנן ללא שינוי אף לצורך חולה, מכל מקום לשיטתו שמחיצה שמתנדנדת אפילו נדנוד כלשהו על ידי הרוח אינה מחיצה, ממילא לרוב גם לאחר פריסת היריעות טח האוהל נשאר כרמלית ואין כאן כלל מחיצה מתרת.

- א. יקשור (בקשר שיפורט להלן) את חבלי האוהל או הצילייה לאבנים המצויות בקרבתם מבלי לטלטלן, לענפיו או לשורשיו של עץ הנמצאים עד ג' טפחים (24 ס"מ) מהקרקע³²³, או שיטלטל חפצי היתר ויקשור אליהם³²⁴. בהעדר אבנים בקרבת האוהל או הצילייה, יש לטלטלן בשינוי³²⁵, ובמקום ללא עירוב, יטלטלם במידת האפשר פחות פחות מארבע אמות (1.92 מטר)³²⁶.
- ב. במידה והדבר אינו ניתן, יאמר לגוי לתקוע יתדות באדמה.

³²³ כמבואר לקמן עמ' 126 סעיף כ.

³²⁴ כגון שיטלטל ג'ריקן מים או תרמוקן ויקשור אליהם. כמו כן, מותר לטלטל מ.ק. על מנת לקשור אליו את חבלי האוהל (כדין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו). בכל אופנים אלו יש לדון את היישוב שנגרם לאוהל כתוצאה מהקשירה, כתוספת ארעי על אוהל ארעי המותרת בשבת, כן שמענו מהגר"ד ליאור.

³²⁵ כגון שיטלטל ברגלו אבנים כאלו שדרך העולם לטלטלן בידו (כגון אבנים גדולות המרוחקות ממקום האוהל), ועיין לעיל עמ' 38 הערה 46 שלדעת הגר"ד ליאור מותר לטלטל ברגלו גם דברים שדרך העולם לטלטלם כך. אך לא יטלטל את האבנים באמצעות דבר אחר, שהרי כאן מטרת טלטולו היא לצורך שימוש באבנים, ונחשב טלטול מן הצד לצורך דבר האסור (על פי מגן אברהם סימן שיא ס"ק כד). במידה והאבנים טבועות בקרקע (הגדרת אבנים שאינם טבועות בקרקע עיין לעיל עמ' 35 הערה 36) מותר להוציאן מן הקרקע בשינוי (כגון על ידי חפץ אחר אך לא על ידי את חפירה או מעדר) מכיוון שהוצאתן אינה אסורה מן התורה כי אינו צריך לגומה שתיוצר, ולכן זו מלאכה שאינה צריכה לגופה האסורה מדרבנן שמותר לעשותה בשינוי לצורך חולה שאין בו סכנה.

³²⁶ על פי המבואר לעיל הערה 306.

- ג. בהעדר גוי, יש אומרים שמותר לקשור את החבלים לאילן אף למעלה מג' טפחים (24 ס"מ)³²⁷.
- ד. אין לתקוע יתד אפילו על ידי שני חיילים³²⁸.
7. קשירת חבלים: את הקשירות השונות יבצעו לפי סדר העדיפויות הבא:
- א. קשר עניבה³²⁹ או עניבה על גבי קשר בודד שבדעתו להתירו בתוך שבוע, או קשר על גבי קשר שאינו מהודק³³⁰ שבדעתו להתירו בתוך שבוע³³¹.
- ב. מותר לקשור קשר כפול מהודק שדעתו להתירו בתוך שבוע³³², במקום כזה שדרך העולם לעשותו

³²⁷ שהרי מבואר לקמן עמ' 125 סעיפים יד-כב, ששימוש באילן אסור מדרבנן, ולדעת החיי אדם המוזכר לעיל בהערה 298, מותר לעשות איסור דרבנן אף בלי שינוי לצורך חולה שאין בו סכנה, אם אי אפשר לעשותו בשינוי או על ידי גוי. אמנם לדעת הגר"ע יוסף אין להקל בזה בלא שינוי.

³²⁸ משום שגם לשיטות שהתירו איסור דאורייתא בשינוי לחולה שאין בו סכנה, מכל מקום עשיית מלאכה בשניים שעשאוה חמורה יותר, ואין להקל בזה אף לצורך חולה שאין בו סכנה (כן כתב לנו הגר"ד ליאור. וע"ע בהערה 257).

³²⁹ קשר זה מותר לעשותו לכתחילה בשבת כמבואר לעיל עמ' 49 סעיף כא.

³³⁰ כדי שלא יחשב כמעשה אומן, כמבואר לעיל עמ' 46 סעיף כא.

³³¹ קשר זה מותר לעשותו לכתחילה בשבת, כיוון שאינו מעשה אומן וגם אינו קשר של קיימא (ועל פי המבואר לעיל עמ' 44 הערה 72, שבמקום צורך צער או מצווה יש להקל עד שבוע).

³³² אמנם לדעת מיעוט אחרונים (הובאו דבריהם בשמירת שבת כהלכתה פרק טו הערה קסז) קשר כפול מהודק שעשוי להתירו בתוך עשרים וארבע שעות, אין בו משום מעשה אומן, ולדבריהם מותר לעשות קשר זה לכתחילה (שהרי אינו של קיימא ואינו מעשה אומן), אלא שלא נפסק כדבריהם. ומכל מקום מהיות טוב, עדיף שתהיה דעתו להתירו בתוך עשרים וארבע שעות.

לפחות משבוע (כגון אוהל סיירים)³³³. אמנם מנהג הספרדים להתיר לעשות כן לכתחילה³³⁴.

ג. יאמר לגוי לקשור קשר כפול אף ליותר משבוע.

8. **סתימת דפנות אוהל סיירים בחול:** כאשר נוצר רווח בין דפנות אוהל סיירים לקרקע, והרוח הנכנסת מטרידה את מנוחת החיילים, אם לא ניתן לסתום את הרווח בהנחת ציוד אישי וכדו', מותר לסתום את הרווח על ידי טלטול חול ברגל³³⁵.

9. **סימון בסטיקלייט:** מותר לסמן את אוהל על ידי מקלור (=סטיקלייט) בשבת³³⁶ במקום שנדרש לזהותו ויש בדבר משום פקוח נפש, ואין צורך לשברו

³³³ קשר כפול מהודק שעושהו לפחות משבוע, יש בו חשש למעשה אומן ואינו קשר של קיימא (לשיטה המקילה), והתירו הרמ"א במקום צער כדלעיל (עמ' 46 סעיף כא ובהערה 81), וכל שכן במקום חולי. בנוסף, אף על הצד שיש בעשיית קשר זה איסור דרבנן, יש לצרף את דעת החיי אדם המוזכרת לעיל בהערה 298, שמותר לעשות איסור דרבנן אף בלי שינוי לצורך חולה שאין בו סכנה, אם אי אפשר לעשותו בשינוי או על ידי גוי.

³³⁴ כמבואר לעיל עמ' 46 סעיף כא ובהערה 72, בשם הילקוט יוסף.

³³⁵ כמבואר לעיל עמ' 69 סעיף י'.

³³⁶ בספר המורים בקשת עמ' 125 נכתב בשם הגר"א נבנצל והגר"ד ליאור שאולי יש בשימוש במקלור משום מוליד מדרבנן. במקרה שלנו, במידה ויש חשש פיקוח נפש בגלל הנסיבות בשטח, ודאי שמותר לסמן את האווהל במקלור כדין פקוח נפש הדוחה שבת. וע"ע מלומדי מלחמה (תשובה נב) שהשימוש במקלור מותר לגמרי, ואין לחשוש בו לא משום מוליד ולא משום מתקן מנא, עיי"ש.

בשינוי³³⁷. אמנם יש לקשרו לאוהל בקשר המותר
בשבת³³⁸.

כב. כאשר שורר עומס חום קל או שמזג האויר הקריר גורם
צער וממילא ביטול עונג שבת לחיילים, בהעדר מקום אחר
מוגן, מותר לומר לגוי להקים אוהל ארעי בשבת על דעת
לפרקו תוך שבוע³³⁹, ובתנאי שהגוי לא יהיה מוכרח לעשות
לשם כך מעשה האסור מן התורה³⁴⁰. בעת הצורך ניתן
לצרף לנסיעת היתר אוהל וצילייה לצורך הנ"ל, על פי
התנאים המפורטים בהערה³⁴¹. אמנם, אם הם חיילים

³³⁷ כמבואר לעיל הערה 224 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכאשר יש
חשש לפיקוח נפש אין צורך לעשות פעולות האסורות מדרבנן בשינוי.

³³⁸ כמבואר לעיל עמ' 44 והלאה.

³³⁹ כדיון שבות דשבות במקום מצוות עונג שבת (על פי שולחן ערוך סימן
שז סעיף ה), וכן כתב לנו הגר"ד ליאור.

³⁴⁰ כגון קשירת קשר האסור מן התורה (עיין לעיל עמ' 44 והלאה), תקיעת
יתדות, חיבור חלקי עמוד צילייה זה לזה, הברגת ראש ה'מרצדס' וכו'.
ועיין אשל אברהם מבוטשאטש (סימן שז סעיף ה) שאם הגוי היה יכול
לעשות מה שציווהו על ידי איסורי דרבנן בלבד, אזי אף אם בסופו של
דבר הגוי עשה מעצמו איסור תורה, אין זה ענייננו.

³⁴¹ העברת ציוד ברכב הנוסע בהיתר מותרת בתנאים הבאים: 1. יש לוודא
שתוספת המשקל של הציוד לא תשפיע על צריכת הדלק. 2. אין
לשנות את תוואי הנסיעה של הרכב על מנת לקרב את הציוד למקומו.
3. אין לעצור את הרכב במיוחד במקום פריקת הציוד, אלא אם הרכב
מוריד שם חיילים או עוצר שם למנוחה שנצרכת מבחינה בטיחותית
או בטחונית (ומותר לו לתכנן את המנוחה במקום שרוצים לפרוק את
הציוד). 4. יש להקפיד שלא תידלק נורה בפתחת דלת הרכב. 5. יש
להקפיד על דיני הוצאה מרשות לרשות (עיין הלכה כסדרה הלכות
עירובין פרק א).

לגבי איסור תחומין נראה שניתן להקל בכך מכמה טעמים: 1. לדעת
הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שו"ת מנחת שלמה סימן טו) מותר לאדם
להוציא את כליו מחוץ לתחום שבת כשיציאתו בהיתר מדין הבהמה
והכלים כרגלי הבעלים (ביצה לז), ויש צד לומר שניתן לכלול בהיתר
זה גם ציוד השייך לכלל היחידה (ועיין בהלכה כסדרה הלכות עירובין
פרק י סעיף ל). 2. יש אומרים שאין דין תחומין במחנה. 3. יש פוסקים

רבים, מותר לומר לגוי להקים אוהל אף אם יצטרך לעשות לשם כך איסורי תורה³⁴².

כג. חיילים השוהים בשטח ויורד גשם קל שאין בו כדי לגרום לחולי או לפגוע בתפקוד המבצעי, אך הדבר מיסב צער לחיילים, מותר לומר לגוי להקים אוהל על פי התנאים המוזכרים בסעיף כב.

כמו כן, מותר להניח יריעה על הראש (כגון שמשונית וכדו'), ואין בזה איסור אוהל או מוקצה³⁴³.

העתקת מקום האוהל

כד. חיילים הנדרשים לשנות את מקום שהייתם בשבת ויש בדבר צורך מבצעי, ישאירו צוות שמירה במקום ולא יפרקו בשבת את המאהל. במידה וכל הכח נדרש לנטוש את

שאין איסור תחומין אם הציוד מונח ברכב מעל עשרה טפחים (עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין פרק י' סעיף ב' ובהערה שם). בכל הנ"ל עיין בהרחבה קשרי מלחמה (חלק א' סימן לג וחלק ב' סימן כב) ובשבת ומועד בצה"ל (עמ' סג-פב). בכל אופן אין לחתום על ציוד זה באפסנאות אלא לאחר השבת (על פי חיצים חלק ב' עמ' 61).

³⁴² על פי רמ"א (סימן רעו סעיף ב') ומשנה ברורה (שם ס"ק כה) שלצורך מצווה של רבים ניתן לסמוך על דעת בעל העיטור שמתיר לומר לגוי לעשות אפילו מלאכה שאסורה מן התורה בשבת לצורך מצווה, וכן פסק הגר"ע יוסף בלוית חן (סימן רעו ס"ק יז) אף לפוסקים כשו"ע, והוסיף שמכל מקום היכן שאפשר יש להעדיף לומר לגוי שיאמר לגוי אחר לעשות את המלאכה. וע"ע בספר קשרי מלחמה (חלק ג' תשובה יד) שבאר באריכות אופן היתר זה.

³⁴³ כמבואר לעיל עמ' 41 סעיף יד. כמו כן אין איסור מוקצה בשימוש בשמשונית, ניילון, פוליטילן וכדו', הואיל והם כמוכנים לכך כיוון שידוע שייתכן שירד גשם (על פי שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה' סימן לט סוף סעיף ד).

המקום ולא ניתן להשאיר שמירה על הציוד, יש לפרק את המאהל בשבת³⁴⁴. במידה והזמן מאפשר, יש למעט ככל האפשר באיסורים³⁴⁵ כמו שיבואר.

כה. להלן סדר הפעולות שיש לנקוט בזמן סתירת אוהל כשנדרש לפרקו בשבת, כשהזמן מאפשר זאת:

1. הסרת יריעות האוהל ופירוק העמודים: מותר לפרק את העמודים של כלל סוגי האוהלים, אף אם הם נעוצים בקרקע, ואין צורך להוציאם בשינוי³⁴⁶.

עמודי אוהל סיירים המתפרקים לשלושה חלקים - מותר להפרידם זה מזה בשבת, הואיל ואינם מחוברים בהידוק³⁴⁷. מותר להפריד שני פלגי אוהל סיירים המחוברים בלחצניות³⁴⁸. רשת לולים שהפרוץ בה מרובה על העומד מותר להסירה לכתחילה בשבת³⁴⁹.

2. קיפול היריעות: אין איסור לקפל יריעות אוהל או צילייה, כיוון שהקיפול אינו ניכר בהן³⁵⁰. על פי רוב אין

³⁴⁴ כיוון שיש חשש שמא האויב יגנוב את האוהלים, ויראה בזה עידוד לביצוע פעולות נועזות יותר (על פי משיב מלחמה חלק א שער ב סימן טז עמ' רמז, מלומדי מלחמה תשובה לט, וקשרי מלחמה חלק ג עמ' 91).

³⁴⁵ עיין לעיל בהרחבה בהערה 224.

³⁴⁶ אין איסור תורה בהוצאתם כמבואר לעיל עמ' 55 הערה 119, ואיסורי דרבנן אין צורך לעשותם בשינוי כאשר יש חשש פיקוח נפש, כמבואר לעיל הערה 224 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

³⁴⁷ וכמבואר לעיל עמ' 53 סעיף ללא.

³⁴⁸ על פי המבואר לעיל בהערה 241.

³⁴⁹ כמבואר לעיל עמ' 41 סעיף טו שמותר לבנותה לכתחילה בשבת, וכל שמותר לבנותה מותר לסותרו.

³⁵⁰ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף מו).

הקיפול ניכר ביריעה, אולם ביריעה שהקיפול ניכר בה, יקפלה שלא כסדר קיפולה³⁵¹. כמו כן, אם אין כוונתו לקיפול היריעה, ואינו מקפיד על צורת קיפולה, אלא כוונתו להקטין את נפחה כדי שיוכל להכניסה לתרמיל, מותר לקפלה³⁵².

3. **אופן התרת הקשרים:** חבל הקשור בקשר כפול ליתד האוהל, עדיף לשלוף אותו מן היתד כמו שהוא, בלי להתיר את הקשר³⁵³. אם החבל קשור בהידוק ליתד ולא ניתן לשולפו, אזי במידה ומותר להוציא את היתד (כמבואר להלן), יש להשאיר את החבל קשור ליתד וכך לקחתו. במידה ואין צורך מבצעי או צורך בטיחותי ממשי להוציא את היתד (כמו שיבואר להלן), עדיף לנתק את החבל שלא במקום הקשר³⁵⁴. אם לא ניתן

³⁵¹ כל עוד הקיפול הראשון ניכר בה באופן ברור, מותר לקפלה שלא כסדר זה (שמירת שבת כהלכתה סימן טו סוף הערה קנד בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל). וע"ע דעת תורה (סימן שב סוף סימן ג) שאם רגיל לקפלה באופן מסויים שלא כסדר הקיפול הראשון, הרי קיפול זה נחשב סדר קיפולה, ואסור לקפלה באופן זה, ולפיכך צריך לקפל כל פעם באופן אחר. ובאופן שמקפלה שלא כסדר, מותר לקפלה אפילו על ידי שני בני אדם, ואפילו אם אינו משתמש ביריעות בו ביום, (וע"ע חיי אדם כלל מד סעיף כד), (שמירת שבת כהלכתה פרק טו הערה קנג).

³⁵² שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף מו). אמנם עיי"ש בהערה קנו שאם מקפלה כדרכה על מנת להשתמש בהן לאחר השבת וכדו', אסור לקפלה משום טורח שלא לצורך שבת.

³⁵³ על פי משנה ברורה (סימן שיז ס"ק יב).

³⁵⁴ משום שקשר שאסור לקשרו ולהתירו בשבת, מותר לנתקו דרך קלקול כגון שחותך את החבל שלא במקום הקשר, וכמבואר לעיל עמ' 52 סעיף כח.

- לעשות זאת, מותר להתיר את הקשר³⁵⁵.
4. הוצאת יתדות: מותר להוציא בשבת יתדות התחובות בקרקע, רק אם יש צורך מבצעי או בטיחותי ממש³⁵⁶. כמו כן, אם נדרש להקים את המאהל במקום חליפי בשבת או סמוך לצאת השבת ואין יתדות נוספות, מותר להוציאן.
5. טלטול חלקי האוהל: מותר לטלטל את חלקי האוהל השונים³⁵⁷. במקום שאין עירוב, עדיף לטלטל במידת האפשר פחות פחות מארבע אמות³⁵⁸.
6. נידוד חלקי האוהל: מותר לנייד את חלקי האוהל ברכב אם לא ניתן לקחתם רגלית, על פי הצורך המבצעי שבדבר³⁵⁹.

³⁵⁵ קשר כפול שנעשה לפחות משבוע (כגון באוהל סיירים וכו') מבואר לעיל בעמ' 46 סעיף כא2, שבמקום צער מותר להתירו, וכל שכן לענייננו במקום ספק פיקוח נפש. ואילו קשר כפול שנעשה לעולם (כגון באוהל 12 המוקם בבסיס), יש בזה חשש איסור תורה להתירו, ובמקום חשש פיקוח נפש מותר להתירו.

³⁵⁶ למשל כאשר השארתי בשטח תחשוף פעילות של יחידה מסוגת באיזור. במקרה זה הוצאת היתדות אסורה מדרבנן בלבד כמבואר לעיל עמ' 55 הערה 119, ולכן אין צורך להוציאן בשינוי.

³⁵⁷ ואין צורך לטלטלם בשינוי כמבואר לעיל הערה 224.

³⁵⁸ על פי המבואר לעיל הערה 232.

³⁵⁹ ראה בהרחבה הלכה כסדרה בט"ש בשבת ובמועד (פרק ה), ובשמירת שבת כהלכתה (פרק מ החל מסעיף נ ואילך) על אופן השימוש ברכב בשבת. בעניין איסור תחומין והוצאה עיין שבת ומועד בצה"ל (עמ' סג-פח).

פרק ד

סביבת המחנה

פרק ד סביבת המחנה

תיחום ביריעות בד

א. המקים מחיצה קבועה³⁶⁰ (אפילו מחומר שאין דרך העולם לעשותו לקבע³⁶¹), באופן שאינה זזה ממקומה³⁶², הריהו חייב מן התורה³⁶³.

ב. אסור לעשות מחיצה זו באופן שדרך העולם לעשותה לקבע, אף אם דעתו לסותרה באותו היום³⁶⁴.

³⁶⁰ דהיינו מחיצה שדרך העולם לקבוע אותה שם לכמה ימים, או שדעתו לקבוע אותה שם לכמה ימים. בהגדרת משך הימים עיין שמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה פט) שיש אומרים שלוש יום, ויש אומרים כל עוד אין דרכו לפתוח בכל יום. וע"ע בספר ארחות שבת (פרק ט הערה נז) שמשווה את מספר הימים המגדיר מחיצת קבע, למספר הימים המגדיר אוהל קבע.

³⁶¹ על פי ביאור הלכה (סימן שטו סעיף א ד"ה ואין מחיצה).

³⁶² משנה ברורה (סימן שטו סק"ו).

³⁶³ משנה ברורה (סימן שטו סק"ו, וסק"ט) ושער הציון (סק"ו וסק"א). ועיין ביאור הלכה (סימן שטו סעיף א ד"ה ואין מחיצה) שעל פי תירוציו השונים מבואר באילו אופנים חייב משום אב המלאכה בונה, ובאילו אופנים חייב משום התולדה.

³⁶⁴ עיין שמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה צב), וייתכן שיש בזה אף איסור תורה.

- ג. מותר להקים מחיצה בשבת באופן שמקבעה מלמעלה, בלי לחברה משאר צדדיה, אפילו אם שוהה שם דרך קבע³⁶⁵.
- ד. מותר להקים מחיצה ארעית ולחברה מכל צדדיה, באופן שבאותו מצב אין הדרך לעשותה לקבע (כגון מחיצת וילון או יריעה שהדרך לפתוח אותה תמיד³⁶⁶), אף על מנת להגן מפני השמש או מפני הרוח וכדו', אם אינה מחיצה המתרת (יבואר דינה להלן)³⁶⁷. בכל אופן אין לתקוע יתדות או בזנטי"ם לשם כך.
- ה. מחיצה המתרת איסור³⁶⁸, אסור לעשותה בשבת³⁶⁹, אך מותר להוסיף עליה תוספת ארעית, אם כבר היתה פרוסה טפח מבעוד יום³⁷⁰.

³⁶⁵ מכיוון שוילון זה נחשב מחיצת ארעי הואיל והוא נע ברוח מצויה ואינו מעכב לעוברים דרכו (משנה ברורה סימן שטו סק"ו). וע"ע חזון איש (סימן נב אות יג) שחולק וסובר שאפילו אם הרוח מנידה אותו מלמטה, כל עוד חיברו להיות תלוי שם דרך קבע, הרי זה כתולה דלת על ציריה, שחייב משום בונה.

³⁶⁶ עיין שמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה פט) שיש אומרים שלושים יום, ויש אומרים שהוא כל עוד אין דרכו לפתוח בכל יום.

³⁶⁷ שולחן ערוך (סימן שטו סעיף א), שער הציון (סימן שטו סק"ו), חזון איש (סימן נב אות יג ד"ה שולחן ערוך סימן שטו).

³⁶⁸ וכגון העמדת ארבע מחיצות היוצרות רשות היחיד במקום שאין בו עירוב. ועיין שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ל), שמחיצה מתרת צריכה להיות בגובה עשרה טפחים (80 ס"מ), ברוחב ארבעה טפחים (32 ס"מ), ועומדת ברוח מצויה. ושמענו מהגר"י אריאל שאם אינו מתכוון כלל לעשות מחיצה מתרת, אין בכך איסור, וכן מבואר בחוט שני (חלק ב עמ' רסב ד"ה ואמנם). ועיין לעיל עמ' 65 בדין הרמת יריעות והורדתן סעיף ב.

³⁶⁹ שולחן ערוך (סימן שטו סעיף א). ועיין ארחות שבת (עמ' שיז הערה נו) שמחיצת בית כנסת אינה נחשבת מחיצה המתרת אף לשיטתו של הגר"מ פיינשטיין (אורח חיים חלק א סימן לט) שחיובה מן התורה, משום שהיא רק באה להפריד בין האנשים לנשים לשם צניעות, אך אין צורך שיתקיימו בה דיני מחיצה, וכן שמענו מהגר"י אריאל. אמנם

- ו. מחיצה שהאיסור לבנותה בשבת הוא רק מפני היותה מתרת איסור, מותר לסותרה כאשר אין בה יותר צורך³⁷¹.
- ז. וילון גדול, יש לתלותו בשניים, שמא יתקפל ויאהיל טפח³⁷².

כיסוי ציוד

- ח. מותר לפרוס יריעה על גבי ציוד כדי להגן עליו משמש או מגשם, גם אם נוצר חלל ריק תחת היריעה, ואין בכך איסור אוהל כי היריעה לא נועדה ליצור חלל מקורה³⁷³; אך

לדעת הגר"א נבנצל כיוון שדרך העולם לעשות מחיצה זו, דינה כמחיצה מתרת וכן כתב בשו"ת בני בנים (חלק א סימן א) שיש איסור להקימה בשבת. עוד בעניין מחיצה מתרת עיין לעיל עמ' 65 בדן הרמת יריעות והורדתן סעיף ב.

³⁷⁰ שולחן ערוך (סימן שטו סוף סעיף א). באופן ההוספה עיין ביאור הלכה (סימן שטו סעיף א ד"ה שהיה מבעוד יום טפח) שנחלקו האחרונים באיזה אופן יש להשאיר טפח. לדעת המגן אברהם צריך שהטפח יהיה בצד של המחיצה, כך שימשיך לפשוט את המחיצה לרוחבה (ונמצא שבאופן זה כבר כעת יש גובה עשרה טפחים של מחיצת טפח), ואילו לדעת הבית יוסף מועיל אף אם הטפח יהיה בגובה של המחיצה, כך שימשיך לפשוט את המחיצה לגובהה, וכדעת הבית יוסף פסק בשמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף ג).

³⁷¹ שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף לח), כיוון שרק העמדת המחיצה אסורה מפני שהיא מתרת, וכמבואר שם בהערה קלג.

³⁷² שמירת שבת כהלכתה (פרק כד סעיף כח) וע"ע חזון איש (סימן נב סק"ה).

³⁷³ כן שמענו מהגר"ד ליאור שאין לאסור אף על פי שנוצרות ארבע מחיצות (עיין לעיל עמ' 43 הערה 69). כמו כן, אין לאסור זאת משום טרחה בשבת כמבואר בשולחן ערוך (סימן שלח סעיף ז), וכן ואין בכך משום מוקצה, הואיל והשמשונית מוכנת לכך כיוון שידוע שייתכן שירד גשם (על פי שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לט סוף סעיף ד).

יש להיזהר שלא לקשור אותה בקשר האסור בשבת³⁷⁴ או להדקה לקרקע באמצעות עמודים או יתדות³⁷⁵.

ט. מותר להפוך גיגית גדולה כדי לכסות ציוד, אף על פי שבין הציוד לתחתית הגיגית נשאר חלל³⁷⁶.

י. כאשר לא ניתן להגן על הציוד באמצעות כיסויו ביריעה או על ידי הכנסתו לאוהל קיים³⁷⁷, אם הציוד חיוני לפעילות מבצעית וקיים חשש שיינזק ויצא מכלל שימוש – מותר להקים לשם כך אוהל, אך במידת האפשר יבנהו כנזכר לעיל³⁷⁸.

שימוש במים בשטח

יא. שפיכת מים ישירות על גבי קרקע זרועה או עומדת לחרישה אסורה, אך מותר לגרום למים להגיע בעקיפין לקרקע, אם אינו מכוון להשקותה³⁷⁹. לפיכך, כאשר חונים בשטח שיש בו צמחים, או בשדה העומדת לחרישה אף אם

³⁷⁴ עיין לעיל בעניין קשירה וחיזוק עמ' 35 והלאה.

³⁷⁵ כמבואר לעיל בעניין תקיעת עמודים ויתדות עמ' 35.

³⁷⁶ ובתנאי שאינו מחזיק ארבעים סאה (331.8 ליטר לגר"ח נאה) (על פי מנוחת אהבה חלק ג פרק כג סעיף יח בהערה 39 שם).

³⁷⁷ שהרי איסור טלטול מוקצה הוא רק מדרבנן. ובמקום שאין עירוב, בעניין טלטול ארבע אמות בכרמלית עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק א סעיף לח) שלכתחילה יש לטלטל את החפץ על ידי הרבה אנשים כל אחד פחות מארבע אמות. בשעת הדחק, יטלטלו שניים כאשר כל אחד מטלטל פחות מארבע אמות. ורק במקום הפסד, צער או מצווה יטלטל אפילו אחד פחות מארבע אמות. ובעניין הכנסה לרשות היחיד עיין שם פרק א סעיף לז (עמ' 37).

³⁷⁸ עמ' 86 ואילך.

³⁷⁹ על פי שולחן ערוך סימן שלו סעיף ג, משנה ברורה ושער הציון שם, ושמירת שבת כהלכתה (פרק יב סעיף יח והערה נא שם).

אין בה צמחים, אסור לפתוח את ברז המים של העוקב לשם שתייה וכדו', אלא אם כן יניחו על האדמה מתחת לברזייה יריעת ניילון כך שהמים יגיעו אל האדמה בעקיפין.

יב. במידה והקרקע כבר רוויה ממי גשמים, כך שברור ששפיכת מים נוספים אינה מועילה לצמחים, מותר לפתוח את ברז המים אף אם המים מגיעים ישירות לצמחים, ובלבד שאינו מתכוון להשקותם³⁸⁰.

יג. במצבים שבהם מותר להתקלח בשבת, מותר להתקלח במקלחות שדה, מכיוון שהמים נשפכים על גבי קרקע בעקיפין דרך רצפת המקלחת ואין כוונתו להשקות³⁸¹.

שימוש בצומח

יד. חכמים אסרו להשתמש בעץ בשבת, שמא ישכח ששבת היום ויתלוש ממנו ענף. לפיכך אסור לטפס על עץ, להיתלות על ענף³⁸², להניח עליו חפצים או להורידם ממנו³⁸³.

טו. כשם שאסרו להשתמש בעץ כך אסרו להשתמש בדבר המחובר לעץ³⁸⁴. לכן, אסור אפוא לתלות בגדים על חבל הקשור לעץ או להורידם ממנו בשבת.

³⁸⁰ חוט שני חלק א פרק י עמ' פט.

³⁸¹ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק יב סעיף יח והערה נא שם).

³⁸² שולחן ערוך סימן שלו סעיף א.

³⁸³ משנה ברורה סימן שלו סק"ג.

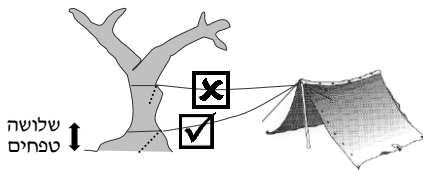
³⁸⁴ שולחן ערוך סימן שלו סעיף יג.

טז. אולם חכמים לא גזרו על דבר המחובר לדבר המחובר לעץ³⁸⁵. כך למשל, מותר להכניס ולהוציא חפצים מכיס בגד התלוי על חבל הקשור לעץ, ואם החבל קשור למסמר הנעוץ בעץ – מותר אף לתלות עליו בגד או להסירו ממנו בשבת.

יז. הנמצא על עץ בשבת חייב לרדת ממנו מייד³⁸⁶.

יח. אסור להישען על העץ בכל כובד משקלו, אבל להישען קלות מותר, בתנאי שאינו מניד את העץ³⁸⁷.

יט. חפצים שעשוי להשתמש בהם בשבת - חובה להורידם מן העץ לפני שבת, שמא יבוא להורידם בשבת³⁸⁸.

כ. מותר לקשור חבלי אוהל ארעי לענפיו או לשורשיו של עץ בגובה של עד ג' טפחים (24 ס"מ) מהקרקע³⁸⁹.

³⁸⁵ שולחן ערוך סימן שלו סעיף יג.

³⁸⁶ שולחן ערוך סימן שלו סעיף א. ואף על פי שהוסיף שם השולחן ערוך שאם עלה במזיד קנסוהו שלא ירד עד צאת השבת, מכל מקום כתב השמירת שבת כהלכתה (פרק כו הערה מב) בשם הגרש"ז אויערבאך שיייתכן שאם הוא מסוגל, עדיף שירד מן העץ בקפיצה.

³⁸⁷ משנה ברורה סימן שלו ס"ק סג.

³⁸⁸ משנה ברורה סימן שלו ס"ק יב.

³⁸⁹ שולחן ערוך (סימן שלו סעיף ב), ומשנה ברורה (סימן שלו ס"ק יח). אולם אסור לעשות כן באווהל קבע, כי מוסיף לו יציבות, ובזה מוסיף על אוהל קבע (כמבואר לעיל עמ' 57 הערה 121).

כא. מותר לקשור בשבת את חבלי אוהל ארעי (בקשר שמותר לעשותו בשבת) אל צמחייה רכה כירק (כגון עשבים וכדו')³⁹⁰, ובלבד שיזהר שלא לתלשה³⁹¹.

כב. במקום מצווה (כגון עונג שבת), מותר לומר לגוי לקשור (בקשר שמותר לעשותו בשבת³⁹²) את החבלים של אוהל ארעי (כגון צילייה העשויה לפחות משבוע) לאילן³⁹³.

גנרטור במאהל בשבת

כג. לכתחילה יש לדאוג מערב שבת לגנרטור שיכול לפעול ברצף במשך כל השבת על מנת להמנע מחילול שבת

³⁹⁰ רמ"א (סימן שלו סעיף א) ומשנה ברורה (סימן שלו ס"ק טו). ואין לאסור משום מוקצה אף אם הוא מזיז בידיו את הצמחייה הרכה כמבואר במשנה ברורה (סימן שיב ס"ק יז). ואף שמובא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגר"ש אלישיב שבימינו עשבים הם מוקצים (שבות יצחק פרק ז אות ב ובשלמי יהודה פרק יג הערה ד), מכל מקום כיוון שבשמירת שבת כהלכתה (פרק כו סעיף כב) התיר לטלטלם וכן יש הסוברים שכלל אין מוקצה בדברים המחוברים לקרקע (ע"י באורך במנוחת אהבה חלק א פרק יג הערה 17) נראה שבצבא ניתן לסמוך על המקילים באיסור מוקצה האסור מדרבנן.

³⁹¹ על פי משנה ברורה (סימן שיב ס"ק יט).

³⁹² וע"י באשל אברהם (סימן שז סעיף ה) שאף אם בפועל הגוי יקשור על ידי קשר האסור מהתורה שאין זה ענייננו.

³⁹³ והיינו משום שבאופן זה הגוי עושה רק איסורי דרבנן, ונמצא שהאמירה לגוי היא שבות דשבות במקום מצווה (על פי שמירת שבת כהלכתה פרק כו הערה ס). אמנם בצילייה העשויה ליותר משבוע (אוהל קבע), על ידי קשירת החבלים לאילן על פי רוב, הצילייה נפרסת יותר וזוהי תוספת קבע על אוהל קבע שאסורה מן התורה. כמו כן גם אם הקשירה גורמת רק ייצוב נוסף לאוהל הקבע לדעת הגר"ד ליאור יש בכך משום תוספת קבע על אוהל קבע כמבואר לעיל עמ' 57 הערה

מיותר³⁹⁴. במידה ואין גנרטור כזה בנמצא, ויש צורך ביטחוני בהפעלתו ובתדלוקו מחדש במשך השבת, יש לדאוג לתדלקו ולהפעילו כמה שיותר סמוך לכניסת השבת על מנת לצמצם את מספר הפעמים שיצטרכו להפעילו מחדש בשבת³⁹⁵.

כד. גנרטור שכבה בשבת, אם יש בו צורך ביטחוני מותר להפעילו בשבת. לכתחילה יפעילוהו בשינוי או על ידי שניים יחד³⁹⁶. גנרטור בעל הספקים שונים, אין להגביר את ההספק יתר על המידה.

כה. במחנה אוהלים גדול, אין צורך לנתק את מערכות החשמל שאינן נצרכות מבחינה ביטחונית לפני הפעלת הגנרטור מחדש³⁹⁷. אמנם במאהל קטן, אם יש אפשרות מבחינה ביטחונית לעכב מעט את הפעלת הגנרטור ולהנחות את השוהים במאהל לנתק את מערכות החשמל שאינן חיוניות לשמירת הביטחון, יש לעשות כן³⁹⁸.

³⁹⁴ על פי משנה ברורה (סימן שדמ סעיף יא). שער הציון (שם סק"ט).
ביאור הלכה (שם סעיף א ד"ה מצומצמת).

³⁹⁵ כמבואר בהרחבה לעיל עמ' 85 הערה 224.

³⁹⁶ על פי שולחן ערוך (סימן שכט סעיף א-ג) ומשיב מלחמה (כרך א סימן מט). על הצורך במיעוט איסורים גם כאשר המלאכה הותרה מפני פיקוח נפש עיין בהרחבה לעיל עמ' 85 הערה 224. יש להעדיף לעשות זאת בשינוי מאשר על ידי 'שניים שעשאוה' כמבואר לעיל בהערה 257.
³⁹⁷ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק לב הערה קעד) וקשרי מלחמה (חלק ג עמ' 55 תשובה כג).

³⁹⁸ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק לב סעיף סו וסעיף סט), שבת ומועד בצה"ל (עמ' קעה-קפב), ואם לא עשו כן במקום שהיה אפשר, כתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק לב הערה קעג) ושבת ומועד בצה"ל (עמ' קעט) שיש לאסור את ההנאה במקומות האלו משום מעשה שבת. אמנם לדעת הגר"א רבינוביץ (מלומדי מלחמה תשובה נט עמ')

כו. בניתוק מערכות החשמל יש להקפיד על הדברים הבאים:

1. להוריד מתגים בשינוי³⁹⁹.
2. נורות שרגילים להוציא ולהחזיר מבית הנורה או להחליפן כשהן נשרפות, יש לסובבן מעט בשינוי⁴⁰⁰.
3. תקעים שרגילים להוציאם ולהחזירם, יש להוציאם בשינוי⁴⁰¹.

כז. גנרטור שהופעל באיסור וכתוצאה מכך הודלקה תאורה, אם הגנרטור הופעל במזיד, אסור ליהנות מן התאורה בשבת⁴⁰². אמנם אם הגנרטור הודלק בשוגג, לדעת המשנה ברורה ניתן להקל ליהנות ממנו במקום צורך, בין לו בין לאחרים, אפילו באותה שבת. אולם לדעת הילקוט יוסף,

180) אין צורך לנתק את מערכות החשמל ממקומות שזרם החשמל לא נצרך בהם מבחינה ביטחונית בכל מקרה (וקל וחומר שאין לאסור את ההנאה מהם כשלא ניתקו אותם) ולא עוד אלא שיש לחשוש לאיסורים נוספים בניתוקם. עוד כתב בספר שבת ומועד בצה"ל (עמ' קעז), שכאשר הפעילו את הגנרטור בהיתר בשינוי, בשעת הדחק ניתן להקל שלא לנתק מערכות חשמל שאיסורם מדרבנן בלבד (כגון שאין בהם חוט להט) ושכן הסכים הגר"ש אלישיב, עיין שם בהרחבה.

משום מוקצה, שמירת שבת כהלכתה (פרק לב סעיף טו).³⁹⁹
 ואין בהוצאתן משום סותר הואיל ורגילים להוציאן מבית הנורה כשהנורה נשרפת, אך יש להוציאן בשינוי משום מוקצה, על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק יג סעיף כט).⁴⁰⁰

על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק י סעיף יד). תקעים שאין רגילים להוציאם ומחוברים לבניין, יש בהוצאתם משום סותר ולכן באופן עקרוני אין להוציאם מהשקעים. אמנם אם יש אפשרות, להוציאם מעט (בשינוי) רק בכדי למנוע את זרימת החשמל אין בכך משום סותר, ויש לעשות כן (על פי שבת ומועד בצה"ל עמ' קעז בשם הגר"ש אלישיב).⁴⁰¹

ובצאת השבת מותר ליהנות מן התאורה מייד (על פי שולחן ערוך סימן שיח סעיף א). דין מי שאינו שומר תורה ומצוות ראה לעיל בעניין אוהל שהוקם בשבת עמ' 82 סעיף לה.⁴⁰²

אף במקום צורך גדול אין להקל בדבר⁴⁰³. לכל הדיעות, אין מניעה לעשות דברים שהיה ניתן לעשותם גם ללא התאורה, וכן אין החייל חייב לצאת מהמקום המואר⁴⁰⁴.
 כח. גנרטור שהופעל באיסור וכתוצאה מכך הפעיל מקרר, אין לאסור את השימוש במזון ובשתייה הנמצאים בקירור⁴⁰⁵.

תליית בגדים והורדתם

כט. חכמים אסרו לתלות בשבת בגד שנרטב מגשם או מזיעה, שלא יראה כאילו כיבסו בשבת⁴⁰⁶, ואפילו אם נרטב

⁴⁰³ כמבואר לעיל עמ' 79 בעניין אוהל שהוקם בשבת סעיף כט ובהערות שם.

⁴⁰⁴ על פי רמ"א סימן רעו סעיף א ומשנה ברורה סימן רעו ס"ק יא-יד, וכן כתב בספר כחיצים ביד גיבור חלק א עמ' 77.

⁴⁰⁵ משיב מלחמה כרך א סימן מט.

⁴⁰⁶ על פי שולחן ערוך (סימן שא סעיף מה וסעיף מז). ובעניין מעיל שנרטב מן הגשם, עיין מנוחת אהבה (חלק ב פרק יב סעיף כג ובהערה שם) שהתיר לתלותו אף באופן שפורס אותו על חבל התליה, משום שהכל יודעים שמעיל גשם נרטב מן הגשם ולא יחשדו בו שכיבסו בשבת. אולם בילקוט יוסף (סימן שא סעיף פג ובהערה פח) לא התיר לתלות מעיל גשם על גבי חבל התליה, אלא דווקא במעיל שהדרך לכבסו בניקוי יבש (כגון מעיל גשם מצמר) בימות הגשמים, שבזה יש יותר היכר, ולא יבואו לחשדו שכיבסו בשבת. אולם במעיל צבאי רגיל שהדרך לכבסו במכונת כביסה, אין להקל לתלותו בדרך פריסה על גבי החבל.

מעט⁴⁰⁷; אולם מותר לפרוס⁴⁰⁸ על גב הכיסא כך שלא ניכר שמתכוון לייבשו⁴⁰⁹, או להניחו על החבל בלי לפרוס אותו⁴¹⁰.

ל. בגדים יבשים מותר אף לפרסם על חבל התלייה⁴¹¹, מכיוון שלא יחשדו שכיבסם בשבת. ומכל מקום טוב לתלותם שלא כדרך שתולים בגדים מכובסים⁴¹².

⁴⁰⁷ משנה ברורה (סימן שא ס"ק קסג), שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף י), ומנוחת אהבה (חלק ב פרק יב סעיף כב).

⁴⁰⁸ ולעניין מוקצה, יש בזה מספר חילוקים (על פי שמירת שבת כהלכתה פרק טו סעיף טו ובהערות שם). א. אם הבגד רטוב אפילו בחלקו (ודוקא אם נרטב בחלק ניכר וחשוב) ברטיבות שיש בה טופח על מנת להטפח (והיינו שהיד הנוגעת בחלק הרטוב, תירטב בכמות מים כזו שיכולה להרטיב דבר אחר), תלוי הדבר בסוג הבגד. אם זהו בגד שרגילים לסחוט אותו, אזי בגד זה הוא מוקצה מחשש שמא יסחט אותו, ואסור לטלטלו, אלא אם כן פשט את הבגד הרטוב מעליו ועדיין אוחזו בידו, (שער הציון סימן שא ס"ק ריב). ואם זהו בגד שאין רגילים לסחוט אותו (כגון מגבת או מטלית), מותר לטלטלו. ב. אם הבגד לח אפילו בכלול, ברטיבות שאין בה טופח על מנת להטפח, אין הבגד מוקצה, ומותר לטלטלו.

⁴⁰⁹ שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף יג), ילקוט יוסף (סימן שא סעיף פא) ומנוחת אהבה (פרק יב הלכה כב). אולם חבל התליה שבאוהל נחשב מקום שניכר שמתכוון ליבש את הבגדים. ואף על פי שחבל התלייה שבאוהל משמש כמתלה גם לבגדים יבשים, מכל מקום עדיין יש חשש של מראית העין, כיוון שרגילים לתלות שם מגבות רטובות על מנת שיתייבשו, וכמבואר בשמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף יג) בעניין חבל שבאמבטיה.

⁴¹⁰ משום שאין הדרך לייבש כביסה שלא דרך פריסה (משנה ברורה סימן שא ס"ק קע), וכן כתב לנו הגר"ד ליאור. ועיין במשנה ברורה (סימן שא ס"ק קסו) ובשער הציון (שם ס"ק רו) שכתב שאסור לתלות מגבת בשבת, ומכל מקום בין השמשות מותר לתלותה אם יש לו צורך בה לשבת, אלא שישתדל לתלותה בצינעה ויזהר שלא לסחטה. וע"ע בשו"ת דברי יציב (חלק א סימן קמג).

⁴¹¹ והיינו שמותר אף לפרוס אותם על החבל, וכדרך שתולים בגדים ביום חול.

⁴¹² ילקוט יוסף (חלק ב הוספות משארית יוסף חלק ג סימן שב סעיף ב). וע"ע בבן איש חי (שנה ב פרשת ויחי אות א) שכתב שאסור לשטוח

לא. מדים שהתלכלכו בבזבוב, והבוץ ניכר עליהם, מותר לתלותם על חבל התלייה על מנת לייבשם אם מתכוון להשתמש בהם בשבת ואין לו מדים אחרים, מכיוון שמוכח שלא כיבסם בשבת, ואין חשש למראית עין⁴¹³.

לב. כאשר מותר לתלות את הבגד בשבת (כמבואר לעיל), מותר לתפסו על ידי אטבי כביסה⁴¹⁴.

לג. אסור לקרב בגד לח אל התנור⁴¹⁵, במקום שהיד סולדת מן החום⁴¹⁶, או להתקרב בעצמו לתנור כשהוא לבוש בגד כזה⁴¹⁷, אלא אם כן הבגד נחוץ לפעילות מבצעית ואין לו בגד אחר.

בגדים יבשים (והיינו לתלותם כשהם פרוסים על החבל כדרך שתולה בחול), משום שהרואה אינו יודע שהם יבשים ויחשדו בו שכבסם בשבת. אולם לתלותם בעלמא כשאינו פורס אותם על החבל, מותר לכל השיטות. אמנם עיין בשמירת שבת כהלכתה פרק טו בהערה לו בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שבאר שהבן איש חי אסר לשטוח אף בגד יבש, משום שאין רגילים כל כך לשטוח בגד יבש, ולכן יחשבו שהוא רטוב וכיבסו בשבת. ולפי זה בצבא שדרך החיילים לתלות על החבל גם דברים יבשים, ייתכן שגם לדברי הבן איש חי יהיה מותר אף לתלותם כשהם פרוסים על החבל, משום שהרואה לא יחשוד שכיבס בשבת.

⁴¹³ על פי שמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף יב) וילקוט יוסף (סימן שא הערה פג), וכן כתב לנו הגר"ד ליאור.

⁴¹⁴ על פי שולחן ערוך (סימן שח סעיף טז) ושמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף יט), שכיוון שהאטב הינו כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו לצורך גופו.

⁴¹⁵ אפילו אם נרטב מעט, משנה ברורה (סימן שא ס"ק קסח).

⁴¹⁶ שולחן ערוך (סימן שא סעיף מו), וכתב המשנה ברורה שהטעם הוא משום מבשל ומשום מלבן. ובמקום שאין היד סולדת מן החום, הדין כדלעיל סעיף כט (משנה ברורה סימן שא ס"ק קע).

⁴¹⁷ משנה ברורה סימן שא ס"ק קסט.

לד. בגדים שניתלו באיסור על החבל, אם נזכר מייד שאסור לתלותם, יש להחמיר להורידם⁴¹⁸. אולם אם נזכר לאחר זמן, אינו צריך להורידם⁴¹⁹.

לה. בגדים התלויים מערב שבת, אין צורך להוריד לפני כניסת השבת⁴²⁰.

לו. מותר להוריד מחבל הכביסה בשבת בגדים שבשעת כניסת השבת היו יבשים או לחים⁴²¹ (שלא היתה בהם רטיבות בשיעור 'טופח על מנת להטפוח'⁴²²), אם הוא צריך להם באותה שבת⁴²³ או משום שחושש שמא יתלכלכו⁴²⁴ או יתרטבו בגשם⁴²⁵. אולם בגדים שהיו רטובים בשעת כניסת שבת, נחלקו הפוסקים אם מותר להורידם⁴²⁶.

⁴¹⁸ משום שבכך יבינו שלא כיבסם ויתקן את מה שיחשדו בו. ומכל מקום המיקל להשאירם כדברי הבן איש חי (שנה שניה פרשת ויחי אות א) יש לו על מי לסמוך (ילקוט יוסף, הוספות משארית יוסף חלק ג סימן שב הערה א).

⁴¹⁹ ילקוט יוסף (הוספות משארית יוסף חלק ג סימן שב הערה א).
⁴²⁰ שולחן ערוך (סימן שא סעיף מה). וע"ע בספר דינים והנהגות ממרן החזון איש (פרק ט).

⁴²¹ משנה ברורה (סימן שח ס"ק סג).
⁴²² דהיינו רטיבות ברמה כזאת שמי שנוגע בבגדים, תהיה על ידו רטיבות כזו שיוכל להעבירה על דבר אחר.

⁴²³ וכגון שאין לו בגדים אחרים כמותם, שאם לא כן, יש לאסור מצד איסור הכנה מקודש לחול (ילקוט יוסף סימן שא סעיף פד ובהערה פט שם, ומנוחת אהבה חלק ב פרק יב סעיף כה ובהערה 78). וע"ע שו"ת אור לציון (חלק ב פרק כו שאלה ה), וחיי אדם (כלל קנג סעיף ו).

⁴²⁴ מנוחת אהבה (חלק ב פרק יב סעיף כה).

⁴²⁵ ילקוט יוסף (סימן שא סעיף פד).

⁴²⁶ לדעת המשנה ברורה (סימן שח ס"ק סג) אסור להורידם, מכיוון שלא היו ראויים ללבישה בבין השמשות, ולכן הוקצו לכל השבת. וכן פסק השמירת שבת כהלכתה (פרק טו סעיף יז). אולם בלויית חן (סימן שח ס"ק לז) חלק הגר"ע יוסף על המשנה ברורה והתיר להוריד אף בגדים

לז. אם אין לחייל בגד אחר ללבוש, מותר להוריד מן החבל בשבת אף בגד שהיה רטוב בשעת כניסת השבת⁴²⁷.
 לח. כאשר מותר להוריד את הבגד בשבת (כמבואר לעיל), מותר להורידו אף אם הוא תפוס על ידי אטב כביסה⁴²⁸.
 לט. בעניין תליית והורדת בגדים מחבל הקשור לעץ ראה לעיל (עמ' 125 ואילך).

הרחקת מזיקים מהמאהל

מ. כל חיה או רמש שמצויים במאהל שנשיכתם או עקיצתם מסכנת חיי אדם כגון עקרב, נחש וכדו', מותר להרגם בשבת אפילו כאשר הם עדיין רחוקים ואינם תוקפים בפועל⁴²⁹.

שהיו רטובים בבין השמשות, מטעם יודע שעד מחר הבגד יתייבש ואינו מסיח דעתו ממנו, והרי זה כגמרו בידי אדם שאינו מוקצה. ועוד משום שמותר לטלטל בגד רטוב על ידי שני בני אדם, ונמצא שאינו מקצה את הבגד מדעתו כלל. וכן היקל בשו"ת שבט הלוי (חלק א סימן סב אות ג). ובשו"ת מנחת יצחק (חלק א סימן פא) הניח את דברי המשנה ברורה בצ"ע. וע"ע בשמירת שבת כהלכתה (פרק טו הערה ס, ובפרק כב הערה כ). ובבגדים שהיה סבור שלא יתייבשו במהלך השבת, ולבסוף הגיעה שמש או רוח חזקה וייבשה את הבגדים, לכאורה תלוי הדבר בין הטעמים להקל. שהרי לטעם שהקל משום שיודע שעד מחר הבגד יתייבש, אם כן בנידון שלנו יש לאסור. ולטעם שהקל משום שניתן לטלטלו על ידי שני בני אדם, אם כן גם בנידון שלנו יש להקל. אמנם בילקוט יוסף (סימן שא סעיף פד) ובשו"ת מנחת יצחק (חלק א סימן פא אות ג), מבואר שיש להחמיר בזה.

⁴²⁷ על פי משנה ברורה (סימן שא ס"ק קסב), וכן כתב בארחות שבת (פרק יג סעיף עח).

⁴²⁸ מכיוון שהאטב הינו כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך מקומו (שולחן ערוך סימן שח סעיף טז ומשנה ברורה שם ס"ק סז).

⁴²⁹ על פי שמירת שבת כהלכתה פרק כה סעיף א.

מא. מזיקים שנשיכתם או עקיצתם גורמת לכאבים מרובים אך הם אינם מסכנים חיי אדם, אם הוא חושש מפגיעתם והם עומדים במקומם ואינם רודפים אחריו, מותר לכפות עליהם כלי על מנת לצודם. אם אין ביכולתו לצודם מותר לו אף להורגם על ידי שידרסם ברגלו תוך כדי הליכה בתמימות, באופן שזה לא יגרום לאחרים לחשוב שמותר להורגם בשבת. אם מזיקים אלו תוקפים את האדם והוא אינו יכול לצודם מותר לו אף להורגם באופן ישיר⁴³⁰.

מב. מותר למרוח על הגוף חומר נזיל (כגון סנו-די/אלתוש וכדו') על מנת להרחיק יתושים⁴³¹.

מג. זבובים וחרקים שאינם עוקצים ואינם מהווים סכנה, אסור להורגם או לצודם בשבת. כמו כן אם מצויים נמלים ברצפת האוהל, אסור לשטפה בשבת אם זה יגרום באופן ודאי למיתתם⁴³² אך מותר לטאטא את רצפת הבטון של האוהל על מנת להרחיקם⁴³³. יש לציין שאם מדובר בחיילים שצריכים לישון על מנת לאגור כוחות למשימות ביטחוניות, ואין דרך אחרת חוץ מלהרגם או לצודם, יש להחשיב את השינה כצורך מבצעי ומותר להם לעשות כן, אמנם ישתדלו לעשות זאת בשינוי⁴³⁴.

⁴³⁰ שמירת שבת כהלכתה פרק כה סעיף ב.

⁴³¹ שמירת שבת כהלכתה פרק יד סעיף לא. וע"ע שו"ת באר משה חלק ב סימן כג שמותר לשים חומר זה אף על בגדיו ומצעיו ושאין לאסור זאת משום איסור מוליד ריחא או איסור שרייה בשבת.

⁴³² על פי שמירת שבת כהלכתה פרק כה סעיף ד.

⁴³³ כדן סלטול מן הצד לצורך דבר המותר (עיין לעיל עמ' 38 סעיף ז).

⁴³⁴ על פי שולחן ערוך סימן שכט סעיפים א-ג.

מד. אסור להניח מלכודות עכברים בשבת, אך מותר להניחם בערב שבת⁴³⁵ וכן מותר לחבר לחשמל מערב שבת קוטל חרקים חשמלי למרות שהוא גורם ללכידתם של החרקים בעיצומו של יום השבת⁴³⁶.

אירוע שריפה

מה. שריפה שפרצה במאהל ויש חשש אפילו רחוק ביותר לפיקוח נפש⁴³⁷, יש לעשות הכל ובמהירות האפשרית על מנת לכבות את השריפה, והזריז הרי זה משובח⁴³⁸. אם

⁴³⁵ שמירת שבת כהלכתה פרק כה סעיף ו.

⁴³⁶ משום שאדם אינו מצווה על שביתת כליו בשבת (שולחן ערוך סימן רנב סעיף ה), ואין לאסור זאת אף לדעת הרמ"א שאסר לעשות כן כאשר הכלי גורם להשמעת קול, כיוון שאין להחשיב את הרעש המועט שנוצר מקטילת החרקים להשמעת קול (על פי שו"ת ציץ אליעזר חלק ד סימן לא).

⁴³⁷ שולחן ערוך (סימן שכט סעיף ב).

⁴³⁸ על פי שולחן ערוך (סימן שכט סעיפים א-ג). כאשר לא נשקפת כל סכנה לחיי אדם, אין לכבות את השריפה בשבת אף אם ייגרם על ידי כך הפסד ממון (רמ"א סימן שלד סעיף כו ומשנה ברורה ס"ק עו). אמנם, במציאות הצבאית כמעט תמיד הפסד ממון גורר אחריו חשש פיקוח נפש, כיוון שבכל מקום מצויים אפודים המכילים בתוכם מחסניות, מידע מסווג, דלק וכיוצא בזה. בפרט ישנו חשש במאהל שהאש נאחזת בו במהירות, והשריפה עלולה להתפשט. לפיכך, ברוב המקרים הדינים שקשורים לכיבוי מחמת הפסד ממון אינם שייכים במציאות הצבאית.

מכל מקום, במידה ויש מציאות כזו שאין שום חשש לפקוח נפש או לפגיעה ביטחונית וכדו' כגון במצב שהשריפה מתרחשת במקום מבודד כך שאין חשש שהאש תתפשט, יש כמה אפשרויות במצבים שונים שעל ידן ניתן לכבות את השריפה: א. כאשר יש הפסד ממון מותר לכבות את השריפה באופן עקיף (שולחן ערוך ורמ"א סימן שלד סעיף כב). ב. מותר לרמוז לגוי בלשון כללית (שולחן ערוך סימן שלד סעיף כו). ג. אם הגוי בא לכבות מעצמו מבלי שאמרו לו לעשות כן, לא חייבים למחות בו (שולחן ערוך סימן שלד סעיף כה). ד. אם יש במקום השריפה ספרי קודש כגון גמרות, ספרי הלכה וכדו' או מזוזות

ניתן לעשות את הפעולות האסורות מן התורה בשינוי, יש לעשות כן⁴³⁹, ובלבד שלא יחול עיכוב בהצלה⁴⁴⁰.

מו. אם יש חשש להתפשטות השריפה וכתוצאה מכך עשוי להפגע ציוד משמעותי כגון רכב קרבי, רק"ם, אמל"ח וכדו', או שעשוי להיאבד מידע חשוב (כגון: מסמכים ביטחוניים), יש לחלל שבת כדין פיקוח נפש הדוחה שבת⁴⁴¹. לדעת הגר"ש גורן זצ"ל גם כאשר לא נשקפת סכנה לחיי אדם, אם מחמת השריפה נשקפת סכנה למחנה עצמו, מותר לנקוט בכל האמצעים לכיבוי האש משום שכל מחנה צבאי קשור עם בטחון צה"ל הדוחה שבת⁴⁴².

שקבועות בפתח, מותר לומר בפירוש לגוי לכבות את הדליקה, אפילו אם הגוי יצטרך לעשות איסורי תורה לשם הצלתם (על פי שולחן ערוך סימן שלד סעיף יח, משנה ברורה ס"ק מט, ומסגרת השלחן סימן פה סק"ב).

כמו כן, כאשר אין חשש פקוח נפש, אסרו חכמים להציל בשבת רכוש שנמצא במקום השריפה למקום אחר שאינו באותה בעלות אף אם יש עירוב במקום, מחשש שמא מתוך שהוא בהול על ממונו, יבוא לכבות את השריפה בשבת. אמנם מותר להציל כלים מזון ולבוש הנצרכים לו לאותה שבת, אם יש עירוב במקום. ישנם עוד פרטים רבים בדיני הצלת רכוש ממקום השריפה והם מובאים בהרחבה בשמירת שבת כהלכתה (פרק מא) ובספר הצבא כהלכה (פרק כב). כאמור, כיוון שזוהי מציאות רחוקה במציאות הצבאית, נמנענו מלהאריך בפרטי הדינים.

רמ"א (סימן שכח סעיף יב), וע"ע לעיל עמ' 85 הערה 224 על הצורך בעשיית שינוי בחשש פיקוח נפש.

רמ"א (סימן שכח סעיף יב). ועיי"ש במשנה ברורה (ס"ק לה) שאם יש חשש לפיקוח נפש, אך אין הדבר בהול כל כך, יש לעשות על ידי שינוי, אף אם ההצלה תתאחר מעט מחמת השינוי. אך ודאי שאם איכות ההצלה תיפגע מחמת השינוי גם אם לא ייגרם פיקוח נפש מחמת העיכוב, אין לעשות בשינוי (כן שמענו מהגר"א נבנצל), וע"ע שר"ת מנחת שלמה (חלק א סימן ז אות ג עמ' נב ד"ה עכ"פ), ובתורת היולדת (עמ' רסו הערה ד ובעמ' רסט הערה א).

הצבא כהלכה (פרק כב סעיף ב).

משיב מלחמה (חלק א שער ב סימן יח).

מז. אם יש חשש שהאויב הצית את האש, יש לנקוט בכל האמצעים על מנת לכבות את השריפה מחשש שהצלחת האויב תעודד אותו לגרום לפגיעה בנפש⁴⁴³.

מח. יש לדווח מיידית ובכל דרך לדרגים הממונים כאשר:

1. יש חשש לפיקוח נפש ויש צורך בתגבורת לעוסקים בכיבוי השריפה.

2. כשנפגע הכושר המבצעי של המתקן או היחידה.

3. כשיש חשש שהשריפה היא תוצאת הצתה זדונית של האויב⁴⁴⁴.

⁴⁴³ הצבא כהלכה (פרק כב סעיף יב ובהערה שם).

⁴⁴⁴ הצבא כהלכה (פרק כב סעיף ד).

פרק ה

הוצאה ועירוב במחנה

פרק ה הוצאה ועירוב במחנה

הקדמה

א. שטח שאינו מוקף בגדר או בעירוב – נקרא בשם 'כרמלית', ואסור להעביר בו חפצים מרחק של יותר מארבע אמות (1.92 מ'⁴⁴⁵); וכן אסור להעביר חפצים מהשטח הפתוח לרשות היחיד (מבנה, כלי רכב או כל מקום המוקף מחיצה) או מרשות היחיד אל השטח הפתוח⁴⁴⁶.

בפרק זה נדון תחילה באוהל הנמצא בשטח פתוח, האם מותר להוציא ממנו חפצים, להכניסם לתוכו או להעבירם בתוכו ארבע אמות.

בהמשך נציע דרכים להתקנת עירוב במחנה תוך שימוש באוהלים כמחיצות.

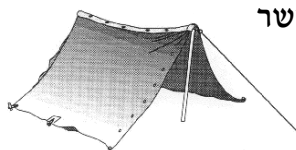
אוהל מחוץ לעירוב

ב. להלן דינם של האוהלים השונים, כאשר הם נמצאים בשטח פתוח (אבל בשטח מגודר או מוקף עירוב – הרי כל הנמצא בתוכו נחשב לרשות היחיד).

⁴⁴⁵ עיין משנה ברורה (סימן שמט סק"ט).

⁴⁴⁶ שולחן ערוך (סימן שמה סעיפים א, ב, יד, וסימן שמו סעיפים א-ב).

1. אוהל סירים – אם יריעותיו מתוחות היטב כך שאינן מתנדנדות כאשר נושבת רוח⁴⁴⁷ - נחשב האוהל לרשות היחיד, ואסור להוציא מתוכו חפצים החוצה או להכניסם⁴⁴⁸, ואם אינן מתוחות היטב, כך שרוח מצויה יכולה לנדנד אותן – אינו רשות היחיד ומותר⁴⁴⁹.

דין האוהל אינו משתנה כאשר יריעות הפתח מורמות⁴⁵⁰, אולם אם אין יריעות

⁴⁴⁷ בעניין מהי מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, נחלקו הפוסקים: לדעת הקרית ספר (סוכה פרק ד הלכה ה), הפרי מגדים (סימן שסב באשל אברהם ס"ק כא) והחזון איש (סימן עז סק"ו ועוד), הכוונה שעל ידי הרוח המחיצה נפסלת אפילו לזמן קצר, כגון שמתמעט גובהה למטה מעשרה טפחים (80 ס"מ) או שהיא מוגבהת שלושה טפחים (24 ס"מ) מהקרקע.

אמנם מפשטות לשון השולחן ערוך (סימן תרל סעיף י) משמע שעצם הנדנוד פוסל את המחיצה גם אם היא נשארת כל העת בשלמותה וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק מח). לעניין שיעור הנדנוד הפוסל לשיטה זו, ראה ערוך השולחן (סימן שסג סעיף ח) שרק נדנוד חזק כענפי האילנות פוסל, אבל נדנוד מועט אינו פוסל. אך משו"ת משכנות יעקב (אורח חיים סימן קכג), ומשו"ת יחווה דעת (חלק ג סימן מו), עולה כי אפילו תנועה כלשהי פוסלת את המחיצה, כיוון שהמחיצות נעות מעט ברוח ומחמת כן אינן כשרות למחיצה. וע"ע בכל הנ"ל בשו"ת אגרות משה (חלק ה תשובה מ) המחלק בין שיעור נדנוד המחיצות לעניין שבת, לשיעור נדנוד המחיצות לעניין סוכה. למעשה, שמענו מהגר"ד ליאור שהעיקר להלכה כדעת הגר"ע יוסף שכל נדנוד הנראה לעין פוסל את המחיצה, אך במקום שיוצא מזה חומרה, במקום צורך גדול (כגון באוהל אמריקאי מחוץ לעירוב, על מנת שיהיה ניתן לטלטל בתוכו) ניתן להקל כדעת החזון איש, ובלבד שלא יקלו באותו מקום כשתי הדיעות יחד.

⁴⁴⁸ כיוון שיש בו גובה עשרה טפחים (80 ס"מ) ורוחב ארבעה טפחים (32 ס"מ), והוא מוקף במחיצה כשרה.

⁴⁴⁹ כדן מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה (שולחן ערוך סימן שסב סעיף א).

⁴⁵⁰ ואין הפתחים נידונים כפירצה, הואיל ויש לדונם כדלתות הראויות להנעל (כמבואר לקמן הערה 456), וכן שמענו מהגר"ד ליאור.

- בפתחיו כלל⁴⁵¹ (ראה אזור) – דינו כרמלית.
2. אוהל איגלו – דינו רשות היחיד הואיל ויש לו מחיצות כשרות. אמנם אם אינן מתוחות היטב, כך שרוח מצויה יכולה לנדנד אותן, דינו כרמלית⁴⁵².
3. צילייה – בדרך כלל אין לדונה כרשות היחיד, אלא דינה כרמלית⁴⁵³.
4. אוהל 12 – דינו כרשות היחיד גם כשיריעותיו מגולגלות כלפי מעלה, ואסור להכניס חפצים אל האוהל או להוציא חפצים מתוכו החוצה, ומותר לטלטל בתוכו חפצים ללא הגבלה⁴⁵⁴.

⁴⁵¹ אוהל זה הינו פריט צבאי שלרוב אינו מצוי בשטח.

⁴⁵² כמבואר לעיל הערה 447.

⁴⁵³ שהרי בדרך כלל מחיצותיה אינן מגיעות עד לשלושה טפחים (24 ס"מ) מן הקרקע. ועוד, לרוב אין מחיצותיה מתוחות אלא מתנדנדות (ראה הערה 447 מהו שיעור הנדנוד הפוסל במחיצה), (שבת ומועד בצה"ל עמ' רכח סעיף ג). ועוד, פעמים שאין לה כלל מחיצות, ועל כל פנים מספר המחיצות הנדרש.

⁴⁵⁴ דינו של אוהל 12 הוא רשות היחיד גם אם נאמר שיריעותיו הן בגדר 'מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה' (ראה לעיל הערה 447) ואפילו בשעה שיריעותיו מגולגלות כלפי מעלה, משום שלרוב יש צורת הפתח סביב האוהל, על ידי העמודים ורצועת החיזוק שעליהם (שהרי בראשי העמודים יש פינים התחובים בנקבים לאורך רצועת החיזוק התפורה ביד האוהל סביב, וכך נחשבת רצועת החיזוק כקנה המונח על גבי העמודים). ואף כאשר ירעות האוהל מורדות, אין זו צורת הפתח חסומה, והאיל ועמודי האוהל עומדים בתוך האוהל (חזון איש סימן ע ס"ק יט). כמו כן, לדעת הרבה פוסקים (שו"ת אמרי יושר ב, קלג, שו"ת מהר"ם בריסק א, פד) אין לפסול את צורת הפתח גם כאשר הרצועה אינה מתוחה לגמרי ואף כאשר נוטה מעט לצדדים. עוד יש להעיר, שגם כאשר היריעה משתלשלת כלפי מטה פנימה מהעמודים או מבחוץ וחוסמת מעט את חלל הפתח (אלא שאינה מגיעה עד לקרקע ולכן אינה מהווה מחיצה כשרה), מכל מקום אין צורת הפתח נפסלת, כמבואר בחזון איש (סימן ע ס"ק יט). כמו כן, בצורת הפתח אין להחמיר ולהצריך לסמוך לפני שבת על עמודי האוהל כצורת הפתח,

5. אוהל אמריקאי⁴⁵⁵ - דינו כרשות היחיד גם כשיריעותיו מגולגלות כלפי מעלה⁴⁵⁶, ולפיכך אין להכניס חפצים אל האוהל או להוציא חפצים מתוכו החוצה, ומותר לטלטל בתוכו חפצים ללא הגבלה.

ואף אם לא חשב על כך מבעוד יום, צורת הפתח כשרה (ביאור הלכה סימן שסג סעיף יא ד"ה אבל). (אמנם אוהל כזה שאין בו רצועת חיזוק סביב האוהל, או שהרצועה אינה מונחת על גבי העמודים אלא מצידם, אין לדונו כרשות היחיד מטעם זה). אוהל 12 הינו רשות היחיד מטעם נוסף כמו שיבואר להלן באוהל אמריקאי.

⁴⁵⁵ עיין הגדרת אוהל אמריקאי לעיל עמ' 29.

⁴⁵⁶ כאשר יריעותיו של האוהל מורדות מתוחות וקשורות היטב, הרי דינו רשות היחיד מטעם שהוא מוקף במחיצות (עיין לעיל בהערה 447 מהו שיעור הנדנוד הפוסל במחיצה). כאשר יריעותיו של האוהל מגולגלות כלפי מעלה, אף על פי שבניגוד לאוהל 12 לאוהל זה אין צורת הפתח סביבו (הואיל ואין רצועה המונחת על גבי העמודים, אלא היריעות אחוזות על ידי לולאה הנתפסת בעמודים מחוץ לאוהל), מכל מקום דינו רשות היחיד מטעם אחר כדלהלן. מבואר בשולחן ערוך (סימן שסד סעיף ב) שרחובות הרחבים טז אמה ומפולשים משער לשער, אזי רק אם דלתותיהם ננעלות בלילה ניתן להתיר לטלטל בהם על ידי עירוב חצרות. ויש אומרים שמספיק אף אם הדלתות ראויות להנעל. וכתב בבית יוסף (סימן שמה ד"ה והא פשיטא), שגם המחמירים שמצריכים שינעלו את הדלתות בלילה, היינו דווקא ברשות הרבים ממש, אולם מה שאינו רשות הרבים ממש, גם הם יודו שמספיק שהדלתות ראויות להנעל. ומבואר בשו"ת מהרש"ם (חלק א סימן קסב ד"ה ובדין), באבני נזר (אורח חיים סימן רפ) ועוד אחרונים, שכשיש דלת הראויה להנעל אין צורך בצורת הפתח. ולפי זה, גם כשיריעות האוהל מורמות דינו רשות היחיד, הואיל ודרך החיילים להכנס ולצאת מכל צדדי האוהל, ונמצא שכל האוהל מוקף בדלתות. וכיוון שהאוהל נמצא בכרמלית, הרי שאף המחמירים יודו שכיוון שדלתות אלו ראויות להנעל, האוהל כולו רשות היחיד. וכן שמענו מהגר"ד ליאור. אמנם לדעת הגר"ע יוסף ששיעור הנדנוד הפוסל במחיצה הוא בכלשהו הנראה לעין (כמבואר לעיל בהערה 447), אם כן נראה שאוהל אמריקאי דינו כרמלית, הואיל ואין ליריעותיו דין מחיצה אף כשהן מורדות.

6. אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי - כאשר דופנותיו של האוהל אינן מחוברות אליו – דינו כרמלית⁴⁵⁷, ואם הן מחוברות ומתוחות היטב, דינו רשות היחיד⁴⁵⁸.
7. עמדת תצפית – ניתן לבנות עמדת תצפית בדרכים שונות. בדרך כלל עמדת תצפית דינה כרמלית⁴⁵⁹, אלא אם נבנתה באופן שהיא מוקפת במחיצה כשרה (כגון רשת הסוואה המתוחה היטב שאין הרוח מנדנדת אותה נדנוד הנראה לעין) מכל צדדיה וגובה המחיצה לפחות עשרה טפחים (80 ס"מ)⁴⁶⁰.
- ג. בעניין הורדת והעלאת יריעות של אוהל הנמצא מחוץ לעירוב, ראה לעיל (עמ' 65).
- ד. השטח החיצוני של דפנות אוהל סיירים ואוהל 12, עד גובה עשרה טפחים (80 ס"מ) דינו ככרמלית⁴⁶¹, ומעשרה טפחים ומעלה דינו כמקום פטור⁴⁶², גם כאשר תוך האוהל נידון כרשות היחיד⁴⁶³.

⁴⁵⁷ הואיל ואין לאוהל צורת הפתח, שהרי מוטות הגג מחוברים מצידי הרגליים של האוהל, ולא מעליהם.

⁴⁵⁸ אמנם לדעת הגר"ע יוסף ששיעור הנדנוד הפוסל במחיצה הוא בכלשהו הנראה לעין (כמבואר לעיל בהערה 447), אם כן נראה שאוהל זה דינו כרמלית, הואיל ואין ליריעותיו דין מחיצה.

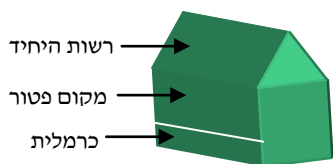
⁴⁵⁹ הואיל ולרוב היריעה מתנדנדת ברוח מצויה (עיין לעיל הערה 447).

⁴⁶⁰ אף על פי שדי בשלוש מחיצות להחשיבה רשות היחיד מן התורה, כתב בביאור הלכה (סימן שמו סעיף ג ד"ה ומותר) שלא גזרו חכמים להוציא ממקום המוקף בשלוש מחיצות לכרמלית.

⁴⁶¹ על פי משנה ברורה (סימן שנב ס"ק יד), וראה ביאור הלכה שם ד"ה בענין, ולדין שאין לנו רשות הרבים לכל השיטות דינו ככרמלית.

⁴⁶² על פי משנה ברורה (סימן שנב ס"ק יא).

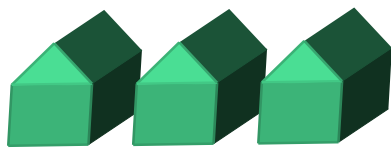
⁴⁶³ שבת ומועד בצה"ל (עמ' רכט סעיף ו, ועיין שם בהערה 15 בהרחבה).

ה. אוהל שדינו רשות היחיד, אף גגו מלמעלה נידון כרשות היחיד⁴⁶⁴.

שימוש באוהלי מחנה להקמת עירוב

ו. יריעת אוהל המורדת כלפי מטה ומתוחה כדין⁴⁶⁵ או אוהל שדינו רשות היחיד⁴⁶⁶, יכולים לשמש להקמת עירוב כדלהלן.

אין צורך להתקין צורת הפתח בין האוהלים

ז. שורת אוהלים שהמרווח בין אוהל לאוהל אינו עולה על רוחב האוהל עצמו⁴⁶⁷, או על עשר אמות (4.8 מ')⁴⁶⁸ -

מצטרפת כל שורת האוהלים להקמת העירוב, ואין צורך להניח צורת הפתח בין אוהל לאוהל⁴⁶⁹. אמנם אם אחד מן

⁴⁶⁴ שולחן ערוך (סימן שמה סעיף טו).

⁴⁶⁵ עיין לעיל הערה 447.

⁴⁶⁶ אוהל שדינו רשות היחיד גם כאשר יריעותיו מגולגלות כלפי מעלה, יכול להיות מחיצה לעירוב גם בשעה שהיריעות מגולגלות כלפי מעלה. דבר זה נלמד מדברי החזו"א (או"ח סימן סה, סק"ה ואילך) ועוד מקומות רבים), שקטע עירוב הגובל ברשות היחיד נחשב לגדור, גם אם בפועל אין שם מחיצה ממשית.

⁴⁶⁷ שולחן ערוך (סימן שסב סעיף ט). אמנם אם המרווח בין שני אוהלים קטן מרוחב האוהל, מצטרפים האוהלים והמרווח שביניהם יחד והריהם יוצרים מחיצה עם אוהל נוסף גם אם הוא מרוחק יותר מרוחב האוהל (משנה ברורה סימן שסב ס"ק מה).

⁴⁶⁸ שולחן ערוך (סימן שסג סעיף ב) ומשנה ברורה (סימן שסג ס"ק יב).

⁴⁶⁹ בעניין טלטול בשטח שבין האוהלים, עיין הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק ה סעיף יט).

האוהלים יוצא מן השורה, דינו כפירצה בקרן זווית (סעיף ט).

ת. היה המרווח בין אוהל לאוהל גדול מרוחב האוהל - ניתן לגדור את המרווחים ולהכשיר את העירוב באמצעות 'צורת הפתח' בין אוהל לאוהל.

יש לעשות זאת באמצעות חוט המתוח בין עמודי האוהלים הפינתיים⁴⁷⁰, תוך הקפדה שהחוט יהיה קשור סביב הפין שבראש העמוד ולא סביב העמוד עצמו⁴⁷¹.

ט. בחיבור שורות אוהלים המאונכות זו לזו, יש לחלק בין שני מצבים:

1. אם שורת אוהלים אחת נושקת להמשך (קו דמיוני)

⁴⁷⁰ אך לא יקשור את חוט העירוב לעמודי האוהל המרכזיים באוהל 12, הואיל ואם ירים את יריעותיו, נמצא שעמוד האוהל המשמש לצורת הפתח, עומד כולו בתוך רשות היחיד (שהרי באוהל 12 גם כשיריעותיו מורמות הריהו רשות היחיד בגלל צורות הפתח סביבו, כדלעיל הערה 454), ופסול (על פי מקור חיים קונטרס תיקון עירובין). וע"ע הלכות עירובין לרב לנגה (פרק ד הערה 100) ומשיב מלחמה (חלק ב סימנים עו-עז).

⁴⁷¹ ובזה ייחשב עמוד האוהל כעמוד צורת הפתח. ובאוהל 12 שיריעותיו מורדות ועמוד האוהל מכוסה, ייחשב האוהל כולו כעמוד צורת הפתח (על פי שו"ת ספר יהושע סימן ח ושו"ת מהרש"ם חלק א סימן רו), וכן פסק הרה"ג יהודה עמיטל (עלון שבות, שנה א, גליון א) להקל בצבא ובשעת הדחק.

שורת האוהלים השניה, אזי יש לדונה כדין פירצה⁴⁷².

2. אם שורת האוהלים נושקת להמשך (קו דמיוני) חברתה,

הרי זו 'פירצה בקרן זוית'⁴⁷³, ויש להכשירה על ידי התקנת צורת הפתח בין עמודי האוהלים הקיצוניים.

י. כאשר הקפת מתחם האוהלים נעשה על ידי צורות הפתח, יש להקפיד על הדינים המבוארים לקמן (סעיף יב ואילך) בעניין הקפת מאהל בצורת הפתח.

יא. יש לסמן מערב שבת את חוט העירוב המתוח בין האוהלים בסימון בולט בלילה (סטיקלייט, סרט סימון לבן וכדו'), על מנת למנוע גרימת נזק לעוברים בסמוך לאוהל ואת קריעת חוט העירוב.

הקפת מאהל בצורת הפתח

יב. מקום שאינו מיושב, לא מועיל להקיפו בצורת הפתח מכל צדדיו, על מנת להופכו לרשות היחיד⁴⁷⁴. לפיכך, חיילים

⁴⁷² והיינו שאם המרווח בין האוהלים הקיצוניים פחות מעשר אמות, הרי זו פירצה כשרה. ואם לאו, יש למתוח חוט בין עמודי האוהל הקיצוניים כדין צורת הפתח.

⁴⁷³ שולחן ערוך (סימן שסא סעיף ב), הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק ה סעיפים טו-יח), ועיין חזון איש (סימן עב סק"ה) שיש מצבים בהם אין הדין כפירצה בקרן זוית.

⁴⁷⁴ על פי שולחן ערוך (סימן שסב סעיף ז). וע"ע בעניין זה בהרחבה בהלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק ח הערה 9).

שנתקעו בדרכם ועליהם להקים מאהל ללינה בשבת, לא יקיפו את המתחם כולו בצורות הפתח⁴⁷⁵, אלא יתקיפו את העירוב כפי הדרכים המובאות להלן סעיף יד.

יג. חיילים שעליהם להקים מאהל למשך שלושים יום, הרי זה נחשב מקום מיושב, ומועיל להקיפו בצורת הפתח מכל צדדיו⁴⁷⁶.

יד. מאהל שמקימים בסדרת שטח ושוהים בו כמה ימים בלבד, יש אומרים שיש להחשיבו למקום מיושב, וניתן להקיפו בצורת הפתח בכל צדדיו⁴⁷⁷, ויש אומרים שיש להחשיב את המקום כמיושב רק אם שוהים שם דרך קביעות דהיינו למשך שלושים יום⁴⁷⁸. לכן, לכתחילה יש להתקין עירוב על פי סדר העדיפויות הבא⁴⁷⁹:

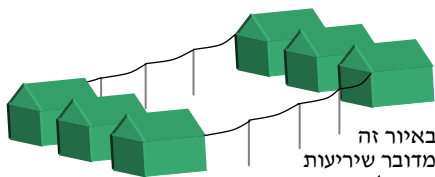
⁴⁷⁵ שבת ומועד בצה"ל (עמ' שו-שיז), הגהות אבן ישראל (לגרי"י פישר זצ"ל) על המשנה ברורה (סימן שסב ס"ק נו).

⁴⁷⁶ עיין להלן הערה 478.

⁴⁷⁷ על פי משיב מלחמה (חלק ב סימן נה), וכן מובא בהלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק ח סעיף ז ובהערה 9) להקל בשעת הדחק כשלא ניתן לעשות כשלוש האפשרויות המובאות להלן.

⁴⁷⁸ כן הובא בשבת ומועד בצה"ל (עמ' שח) בשם הגרי"ש אלישיב. והוסיף הגרי"ש אלישיב שקבוצת אנשים היוצאים לחופש, יש להחשיב את המתחם כמקום יישוב, אף אם שוהים במקום פחות משלושים יום. לעומת זאת, חיילים השוהים במקום מחמת פקודה, אין המקום נחשב למקום יישוב. וכתב בשבת ומועד בצה"ל שלפי זה, שאמנם חיילים השוהים במקום מחמת הפקודה שניתנה להם, אין המקום נחשב כמיושב ולא מועיל להקיף את המתחם כולו בצורת הפתח. אך אם החיילים אידיאליסטים ושוהים שם מתוך אידיאל, ייתכן שיש להחשיב את המקום כמיושב, ויועיל להקיף את המתחם בצורת הפתח. ומכל מקום בסיכום דבריו, כתב שבעל נפש יחמיר על עצמו שלא לטלטל במתחם, אם היחידה שוהה שם פחות משלושים יום. וע"ע במאמרו של הרה"ג אברהם שרמן בתחומין חלק ד.

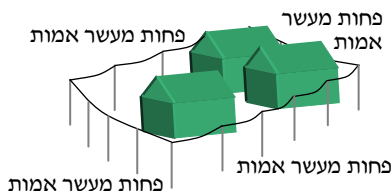
⁴⁷⁹ על פי הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק ח סעיף יא).

באיור זה מדובר שיריעות האוהל מתוחות היטב, והמרווח בין האוהלים קטן מרוחבם. באופן זה, האוהלים נחשבים למחיצה (כדלעיל עמ' 146 והלאה), וניתן להשלים את העירוב בצורת הפתח.

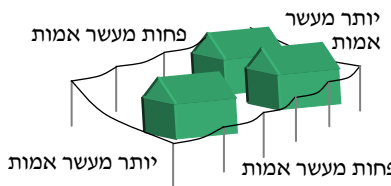
1. אם המקום מוקף מחיצה משני צדדים נגדיים או מרובם - ניתן להשלים את ההיקף בצורות

הפתח.⁴⁸⁰ ניתן ליצור לשם כך מחיצות מדין לבוד.⁴⁸¹

פחות מעשר אמות פחות מעשר אמות פחות מעשר אמות פחות מעשר אמות

2. הקפת השטח כולו בצורות הפתח, כאשר המרחק בין עמוד לעמוד הוא עד עשר אמות.⁴⁸²

יותר מעשר אמות פחות מעשר אמות יותר מעשר אמות פחות מעשר אמות

3. הקפה בצורות הפתח, כאשר לפחות בשני צדדים נגדיים המרחק בין עמוד לעמוד אינו גדול מעשר אמות.⁴⁸³

⁴⁸⁰ ביאור הלכה (סימן שסב סעיף י ד"ה כשכל הרוחות). בשעת הדחק, יש להקל אף אם שתי המחיצות סמוכות זו לזו (שבת ומועד בצה"ל עמ' שיד).

⁴⁸¹ ראה הלכה כסדרה הלכות עירובין (פרק ד סעיף לז).
⁴⁸² משנה ברורה (סימן שסב ס"ק נח), ביאור הלכה (סימן שסב סעיף י ד"ה אבל), וע"ע חז"א (סימן ע ס"ק יא) שחולק על כך.

⁴⁸³ על פי ביאור הלכה (סימן שמו סעיף ג ד"ה הבולטין), שאף לשיטת הרמב"ם שבפרוץ מרובה על העמוד צורת הפתח אינה מועילה בפירצה מעל עשר אמות (שולחן ערוך סימן שסב סעיף י), מכל מקום צורות הפתח פחות מעשר אמות יש להחשיבן כמחיצות גמורות. ואם כן, הוא הדין בצורת הפתח בבקעה, שכאשר יש צורות הפתח פחות

בהעדר אפשרויות אלו, יקיפו את המאהל בצורות הפתח אף אם העמודים מרוחקים זה מזה⁴⁸⁴, וראוי להחמיר שלא לטלטל באופן זה⁴⁸⁵.

טו. בהקפת מתחם אוהלים בצורות הפתח, יש להקפיד שסיוס הקפת המתחם יתבצע לאחר הקמת האוהלים⁴⁸⁶, וכן יש להזהר שלא יהיה בתוך המתחם שטח פנוי ללא שימוש בשיעור בית סאתיים (1,152 מ"ר)⁴⁸⁷.

מעשר אמות לפחות בשני צדדים, הריהם כמחיצה גמורה, וניתן להשלים את ההיקף בצורות הפתח אף ביותר מעשר אמות (שבת ומועד בצה"ל עמ' שטו). אולם עיין חזו"א (סימן ע ס"ק כג) שחולק וסובר שצורת הפתח אינה מועילה בפרוץ מרובה בכל עניין.

⁴⁸⁴ משום שלדעת הרב גורן והגרי"י פ"ש זצ"ל, כיוון ששוהים שם כמה ימים נחשב למקום יישוב ומועיל לערב בצורות הפתח סביב. בנוסף, כיוון שיש ראשונים הסוברים שמועיל לערב בצורות הפתח אף במקום שאינו מיושב, הרי יועיל העירוב להציל רבים מעוון לפחות לשיטת אותם ראשונים, אף על פי שלא נפסקו להלכה.

⁴⁸⁵ הואיל ולדעת הגרי"ש אלישיב כיוון ששוהים פחות משלושים יום, וגם החיילים אינם שוהים שם אלא מחמת הפקודה, נמצא שהמקום אינו נחשב מיושב, ולא מועיל להקיפו בצורת הפתח. אמנם יש להעיר שגם הגרי"ש אלישיב פסק שבכל אופן יקימו עירוב בצורות הפתח (ובבאור טעמו עיין שבת ומועד בצה"ל עמ' שח, ובמאמרו של הרה"ג אברהם שרמן בתחומין ד).

⁴⁸⁶ משיב מלחמה (חלק ב סימן נה), ועיי"ש שאינו מועיל אף על פי שמתחילה חשבו להקים שם מאהל, ואינו דומה למה שכתב המשנה ברורה (סימן שנח ס"ק יט).

⁴⁸⁷ על פי שולחן ערוך (סימן שס סעיף א), משנה ברורה (שם), משיב מלחמה (חלק ב סימן נה). ועיין שבת ומועד בצה"ל (עמ' רנב) שבמאהל קבוע יש להקל בשעת הדחק אף אם יש שיעור בית סאתיים בתוך מתחם העירוב.

מילואים

מילואים

מילואים

חיוב מזוזה באוהל

א. אוהל לסוגיו השונים אינו חייב במזוזה, אף אם האוהל משמש למגורי קבע (מעל שלושים יום) ויריעותיו אינן מתנועעות ברוח מצויה ויש בפתחו שתי מזוזות מאונכות לקרקע ומשקוף מאוזן לקרקע על גביהן⁴⁸⁸.

⁴⁸⁸ כן כתב לנו הגר"ד ליאור, שרק בית קבוע חייב במזוזה, אך דבר שהוא ארעי כאוהל אינו נקרא בית לעניין זה, וכמו שכתבו האחרונים לגבי קרוואן נייד. ואף על פי שמובא בפוסקים שאם הקרוואן הנייד נשאר במקומו זמן רב שיקבע ללא ברכה, זהו דווקא בקרוואן כי סוף כל סוף זהו מבנה שראוי להיות גם קבוע, אך אוהל שמה שמאפיין אותו זו הניידות שלו, אינו חייב במזוזה כלל אף אם לעניין איסור הקמה בשבת ייחשב כאוהל קבע. וכן דעת רמ"ח רבנות, אל"מ הרב איל קרים שאוהל פטור ממזוזה כיוון שהוא עונה על שני קריטריונים: א. החומר ממנו הוא עשוי הוא חומר ארעי. ב. אופי המגורים באוהל זה הוא ארעי. סוגיה זו תתברר אי"ה בכרך הבא של הלכה כסדרה העוסק בהלכות מזוזה.

אולם בפסקי הלכות צבא לגר"ש גורן זצ"ל (עמ' 77) כתב שיש חיוב לקבוע מזוזה באוהל המשמש למגורי קבע (וכן כתב בספר פתחי שערים עמ' קסה). אמנם למעשה לא נהגו כן בפועל, וייתכן שהוא משום חשש לביזיון המזוזה (עיין ש"ך יו"ד סימן רפו סק"ז). ובשר"ת באהלה של תורה (יו"ד סימן מו) כתב הגר"י אריאל שיש לקבוע מזוזה באוהל המשמש למגורי קבע (ואמר לנו שכוונתו דווקא לאוהל שמוקם לתקופה של כחצי שנה), אלא שחיוב זה אינו רובץ על החיילים אלא על הצבא מכיוון שהחיילים אינם נחשבים דיירי קבע אף אם יגורו באוהל זמן מרובה, הואיל וניתן להזיז אותם מן האוהל בכל רגע ורגע.

לכל השיטות, אוהל סירים אינו חייב במזוזה, מכיוון שאין בפתחו שתי מזוזות ומשקוף (שולחן ערוך יו"ד סימן רפז סעיף א), אין בשטחו ארבע על ארבע אמות (שולחן ערוך יו"ד סימן רפו סעיף ג), ואינו משמש למגורי קבע (על פי שולחן ערוך יו"ד סימן רפו סעיף כב).

ב. אוהל גג קשיח, המורכב
מגג מתכתי קשיח, שלדת
מתכת ודפנות
משמשונית, חייב במזוזה
בפתחיו⁴⁸⁹.

דיני בית כנסת באוהל

א. בשעת אימון ממושך מן הראוי להשתדל להקים בית כנסת
זמני על ידי הקמת צילייה או אוהל, ובפרט במקום
שהקימו צילייה או אוהל לשם חדר האוכל⁴⁹⁰.

ב. אוהל שנקבע מלכתחילה לשמש כבית כנסת זמני, ניתן
להתנות עליו בשעת הקמתו שלא תחול עליו קדושה כלל,
על מנת שיהיה מותר לעשות בו תשמישי חול כאכילה,
שתייה ושינה. אולם לכתחילה ראוי להתנות שקדושת בית
כנסת תחול עליו באופן זמני ותפקע ממנו עם שינוי
ייעודו. בכל אופן, אין לעשות בו תשמישי גנאי ואין לנהוג
בו קלות ראש⁴⁹¹.

⁴⁸⁹ כן שמענו מהגר"ד ליאור.

⁴⁹⁰ הלכה כסדרה (חלק ה הלכות בית כנסת עמ' 87-90), שהרי מקום
תפילה חשוב לאין ערוך ממקום האוכל, ולא תהא כהנת כפונדקית.
בפרט הדבר נכון בתנאי שטח, שאין לחיילים מקום אחר להתפלל בו
שלכתחילה ישנו חיוב להתפלל במקום סגור ולא בשטח הפתוח.

⁴⁹¹ על פי הלכה כסדרה (חלק ה הלכות בית כנסת עמ' 166-169).

- ג. אוהל המשמש כמקום קיבוץ לתפילה בימים בהם שוהים בשטח אך לא הוכרז רשמית כבית כנסת, לא חלה עליו קדושת בית כנסת ומותר לעשות שם תשמישי חול⁴⁹².
- ד. אוהל המשמש כבית כנסת בקביעות בזמן שהייה בשטח, אומרים בו ברכת 'מעין שבע' בתפילת ליל שבת הנערכת בו⁴⁹³. אמנם אם האוהל אינו משמש כבית כנסת, אלא התקבצו בו בצורה עראית אין לומר בו את ברכת 'מעין שבע', ומיד אחרי אמירת 'ויכולו' יאמר שליח הציבור קדיש שלם⁴⁹⁴.

הדלקת נר חנוכה באוהל

- א. חיילים השוהים באוהל 12, צילייה וכדו' (למעט אוהל סיירים), ידליקו נרות חנוכה בפתח האוהל בתוך אקווריום, בברכה⁴⁹⁵. אמנם חיילים הנוהגים כגר"ע יוסף, אם הם

⁴⁹² על פי שולחן ערוך (סימן קנד סעיף א), מלומדי מלחמה (עמ' 91 תשובה כ) והלכה כסדרה (חלק ה הלכות בית כנסת עמ' 163-165). כל שכן אם האוהל כבר משמש לשימוש של חול כגון לינה, אוכל וכדומה, כמבואר במשנה ברורה (שם סק"ב). בעניין קלות ראש וביזיון עיין מה שנכתב בהלכה כסדרה בהערה 2 שם, ובמה שכתב הגר"א רבינוביץ בתשובה הנ"ל ובביאור הלכה (סימן קנד ד"ה רחבה של עיר).

⁴⁹³ שו"ת קשת נחושה עמ' 24 על פי משנה ברורה (סימן רסח ס"ק כד).

⁴⁹⁴ על פי שולחן ערוך סימן רסח סעיף י וספר דיני צבא ומלחמה סעיף 154.

⁴⁹⁵ מצוות נר חנוכה היא להדליק נרות בתוך בית או בסמוך לו (מנחת שלמה תנינא סימן נח אות א על פי הרמב"ם הלכות חנוכה פרק ד הלכה א ותוספות במסכת סוכה דף מו, א ד"ה הרואה, ספר שבת ומועד בצה"ל עמ' שלג בשם הגר"ש אלישיב, וכן דעת פוסקים רבים. אמנם הציץ אליעזר (חלק טו סימן כט) נחלק על כך וסובר שאף מי שאין לו בית חייב בהדלקת נרות). עם זאת, בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן קמו) כתב שרק מי שאין לו בית כלל פטור מנר חנוכה, כגון מי

מתגוררים בחופשותיהם בבית הוריהם, הריהם יוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם⁴⁹⁶.

ב. חיילים השוהים באווהל סיירים, ידליקו נרות חנוכה בתוך אקווריום בסמוך לאווהל בלי ברכה. בנוסף, רצוי שיכוונו לצאת ידי חובה גם בהדלקת הנרות המרכזית בבסיס ובהדלקת הנרות בבית משפחתם⁴⁹⁷.

שיושב בספינה שאין לה גג. אך מי שיושב בדירת ארעי, כגון שנוסע ברכבת - ידליק באותו מקום. וכן כתבו רבים מפוסקי זמנינו שניתן להדליק בדירת ארעי נרות חנוכה (ספר מצוות נר איש וביתו חלק ב סימן ג בשם הגר"פ פראנק, הליכות שלמה מועדים פרק יג הערה 12, מקראי קודש (הררי) פרק ט הערה קח בשם הגר"ש ישראלי, ילקוט יוסף מועדים עמ' רז סעיף ג). לפיכך, חיילים השוהים בשטח באווהל מחנה, רשאים להדליק בברכה (מלבד חיילים הנוהגים לצאת בהדלקת משפחתם שלא יברכו על הדלקה זו וכמבואר לקמן הערה 496).

⁴⁹⁶ מנהג האשכנזים הוא שכל אחד מבני הבית מדליק נרות בעצמו (רמ"א סימן תרעא סעיף ב). לכן, פשוט שחייל אשכנזי ידליק בעצמו במקום שהוא נמצא, גם אם מדליקים עליו בביתו. אמנם למנהג הספרדים שכל משפחה מדליקה רק חנוכה אחת, יש להסתפק מה דינו של החייל. יש מן הפוסקים שכתבו שכיוון שהחיילים אינם מתגוררים בבית משפחתם, אין הם יוצאים בהדלקתם (הפוסקים כתבו כן לעניין בחורי ישיבה - כן מובא בשם הגר"ש אלישיב בתחומין חלק יז עמ' 45, וכן כתב בשמו בספר שבת ומועד בצה"ל עמ' שלו לגבי חיילים בשרות חובה הנוהגים כבית יוסף, וכן כתב במקראי קודש הלכות חנוכה (הררי פרק ט הערה צג) בשם הגר"ש משאש והגר"א שפירא, ובשו"ת אז נדברו (ח"ג סימן נג, ח"א סימן לד) שאין אכסנאי יוצא אלא בהדלקת אשתו ולא בהדלקת אביו). אך בילקוט יוסף (מועדים עמ' רלב סעיף ג) כתב שלדעת הגר"ע יוסף החיילים יוצאים ידי חובה בהדלקת משפחתם, כיון שהם סמוכים על שולחנם בחופשותיהם, והוסיף שיש מקום להדר ולהדליק, אך לא יברכו על הדלקה זו, על פי מה שכתב כן בשו"ת יחוה דעת חלק ו סימן מג לגבי בחורי ישיבה, וכן מובא בשם הגר"ש ישראלי במקראי קודש (הררי פרק ט הערה פט), וכן כתב בהליכות שלמה מועדים (פרק יג סעיף יב והערה 23) בפירוש לגבי חיילים בני עדות המזרח. דעת הגר"מ אליהו (במקראי קודש [הררי] הלכות חנוכה פרק ט הערה צ) היא שיש להדליק בלא ברכה.

⁴⁹⁷ נחלקו הפוסקים האם אוהל סיירים נכלל בגדר דירת ארעי משום שהוא משמש רק ללינה וכל שימוש אחר אינו נוח בו, ואף צריך להכנס

ג. חיילים השוהים תחת צילייה ללא מחיצות יכולים להדליק נר חנוכה בברכה⁴⁹⁸ (מלבד הנוהגים כגר"ע יוסף כמבואר לעיל בסעיף א). אמנם אוהלי מחנה שיריעותיהם מגולגלות כלפי מעלה, ראוי להחמיר ולהוריד אותן לפני ההדלקה⁴⁹⁹.

ד. כאשר מדליקים נר חנוכה סמוך לאוהל יש להדליק את החנוכה בצד ימין של פתח האוהל⁵⁰⁰.

ה. הוראות הבטיחות של צה"ל אוסרות להדליק נרות בתוך האוהלים⁵⁰¹. לכן, יש להדליק נרות חנוכה ב'אקווריום'

אליו בזחילה. לדעת הגר"ז אויערבאך (הליכות שלמה פרק יג הערה 8) ניתן להדליק בו בברכה, וכן כתב בספר מקראי קודש (הררי) הלכות חנוכה (פרק ט הערה קח) בשם הגר"ש ישראלי. אמנם מאידך גיסא, הובא בספר מקראי קודש (הררי) הלכות חנוכה (פרק ט הערה קז) בשם הגר"מ אליהו, וכן בספר המורים בקשת בשם הגר"ד ליאור, הגר"א נבנצל והגר"מ אליהו שמעיקר הדין החיילים פטורים מלהדליק נר חנוכה באוהלי סיירים. מעין זה כתב גם בספר שבת ומועד בצה"ל (עמ' שלג) בשם הגר"ש אלישיב שאין לברך על הדלקה באוהל סיירים. מכיוון שהדבר נתון במחלוקת הפוסקים כתבנו שאין לברך באוהל סיירים על ההדלקה, ומהיות טוב יכוון במקביל לצאת ידי חובה בהדלקה שנערכת בבסיס או בהדלקת הוריו.

⁴⁹⁸ הלכות שלמה פרק יג הערה 8, וע"ע שבת ומועד בצה"ל (עמ' שלג) שהביא שהגר"ש אלישיב הסתפק האם ניתן להדליק כשאין מחיצות.

⁴⁹⁹ כדי לחוש לכתחילה לספקו של הגר"ש אלישיב המובא בהערה 498.

⁵⁰⁰ מבואר בבית יוסף (סימן תרעא), שדווקא אם יש מזוזה בפתח אז יש להניח את נרות חנוכה בצד שמאל כדי שיהיה מסובב במצוות. אולם אם אין מזוזה בפתח יש להדליק את החנוכה בצד ימין של הפתח. המשנה ברורה (סימן תרעא ס"ק לד) מבאר שהטעם הוא משום שראוי לעשות את המצוה בצד ימין שהוא הצד החשוב יותר, ועיין בהליכות שלמה מועדים (פרק יד סעיף ג) שכתב שיש להדליק בצד ימין אפילו אם משהו כבר הדליק לפניו בצד ימין, ואין אומרים שהשני ידליק משמאל כדי שיהיה מוקף במצוות.

⁵⁰¹ בפקודת מטכ"ל 59.0303 נכתב: "אין להדליק נרות במבנים יבילים בצריף או באוהל, וכן במבנים, מכל סוג שהוא, המשמשים למגורים;

וכדו' מחוץ לאוהל. כמו כן, על פי פקודות מטכ"ל, חובה לקיים פיקוח מתמיד על הנרות ולהשאיר תורן קבוע לידם שיקפיד שהאש לא תגרום לשריפה⁵⁰². מבחינה הלכתית, לאחר חצי שעה מותר לכבות את הנרות, ולכתחילה ראוי להתנות על כך מראש⁵⁰³.

ו. אם אין ברשות החיילים 'אקווריום' כך שלא ניתן להציב את הנרות באופן שלא יכבו, לא ידליקו נרות⁵⁰⁴, אלא יכוונו לצאת ידי חובה בהדלקת הנרות המרכזית בבסיס ובהדלקת הנרות בבית משפחתם⁵⁰⁵.

ז. חייל נשוי יוצא ידי חובה בהדלקת אשתו בביתו⁵⁰⁶. אמנם מנהג האשכנזים הוא שבכל זאת ידליק בעצמו (אם אינו

נרות שבת וחג יודלקו אך ורק במקום שיקבע לכך על ידי מפקד היחידה, בתאום עם הרב הצבאי [כגון: חדרי אוכל, מועדון, שק"לית וכדומה]. הנרות יהיו קבועים בפמוטים מתאימים ויושארו דולקים בהשגחתו של חייל עד שיכבו מאליהם".

⁵⁰² פ"מ 59.0302 סעיף 10 וסעיף 16.

⁵⁰³ שולחן ערוך (סימן תרעב סעיף ב) ומשנה ברורה (שם סק"ז).

⁵⁰⁴ על פי משנה ברורה (סימן תרעג ס"ק כה) וילקוט יוסף מועדים (עמ' ריט).

⁵⁰⁵ במקרה שיוצא ידי חובה בהדלקת משפחתו בביתו או בהדלקה המרכזית בבסיס, אין לברך את 'ברכות הראיה' (שעשה ניסים ו'שהחיינו') גם אם רואה נרות חנוכה דולקים כמבואר בשולחן ערוך (סימן תרעו סעיף ג) ובמשנה ברורה (שם סק"ו). כל שכן שלא יברך אם לא ראה נרות (עיי' בשער הציון (סימן תרעו סק"ג), ובפסקי תשובות (סימן תרעו אות ג)).

⁵⁰⁶ לדעת הגר"א נבנצל בהערותיו על המשנה ברורה (ביצחק יקרא סימן תרעז סק"ב) אדם נשוי יוצא בהדלקת אשתו רק כשהיא מצויה בביתו ולא כאשר היא מתארחת במקום אחר.

חוזר בלילה לביתו). אם אשתו כבר הדליקה בביתו, טוב שישמע את הברכות מחייל אחר⁵⁰⁷.

נטילת ידיים שחרית במאהל

- א. יש להכין לפני השינה מים לנטילת ידיים סמוך למיטה⁵⁰⁸ וכלי ריק שיטלם לתוכו, על מנת שלא יצטרך ללכת בבוקר מחוץ לאוהל יותר מד' אמות ללא נטילת ידיים⁵⁰⁹.
- ב. יש להקפיד לשפוך את מי הנטילה במקום צדדי שלא עוברים שם אנשים, כגון בסמוך ליתדות האוהל, או לשפכם על חול מפורר (שאינו גושי)⁵¹⁰.

⁵⁰⁷ שולחן ערוך ורמ"א (סימן תרעז סעיף ג) ומשנה ברורה (שם ס"ק טז), ילקוט יוסף מועדים (עמ' רלב סעיף ג).

⁵⁰⁸ אך לכתחילה לא יניח את המים תחת המיטה אלא בסמוך לה (על פי שו"ת שבט הלוי חלק ח תשובה כב אות ב, הליכות שלמה פרק כ הערה 49 וילקוט יוסף הלכות השכמת הבוקר עמוד שפח).

⁵⁰⁹ על פי משנה ברורה (סימן א סק"ב וסימן ד ס"ק יט). במידה ולא הוכנו מים מראש, כתב בספר כחיצים ביד גיבור (חלק ב עמוד 13) על פי שערי תשובה (סימן א סק"ב) שילך בזריזות למקום המים. אמנם בספר הלכה ברורה כתב הרה"ג דוד יוסף (סימן ד סעיף ג) שיש ללכת פחות פחות מד' אמות, ושכן היא דעת רוב האחרונים.

כאשר תנאי השטח לא מאפשרים להכין מים מראש, כתב בספר המורים בקשת (עמ' 244 בשם הגר"ד ליאור והגר"א נבנצל) שניתן להקל ללכת יותר מד' אמות, וציין שלדעת הגר"מ אליהו זצ"ל יש ללכת פחות פחות מד' אמות. עוד הובא שם בשם הגר"ד ליאור (על פי המהרש"ם בדעת תורה סימן א סעיף א) שאם המחנה מוקף בצורת הפתח המועילה לעניין שבת, ניתן לצרף להקל שכל המחנה דינו כבית שיש אומרים שכולו נחשב לד' אמות (עיין משנה ברורה סימן א סק"ב וע"ע בפסקי תשובות סימן א אות ז ובהערה 43 שם). עוד יש לציין שבילקוט יוסף (הלכות השכמת הבוקר עמוד שפח) כתב שמעיקר הדין ניתן להקל בכל הנ"ל ושאיסור הליכת ד' אמות ללא נטילת ידיים הוא מנהג חסידות בלבד, וע"ע הליכות שלמה (פרק כ הערה 49) והלכה ברורה (לרה"ג דוד יוסף שליט"א סימן ד סעיף ג).

⁵¹⁰ שולחן ערוך (סימן ד סעיף ט) ומשנה ברורה (ס"ק כא).

ג. בשבת רצוי לשמור את מי הנטילה בכלי עד צאת השבת⁵¹¹. אמנם אם יש בכך קושי, ישפכם על אבן גדולה במקום שלא עוברים שם אנשים, על מנת שהם לא יפלו בצורה ישירה על הקרקע⁵¹².

כיסויי כלים

- א. גזרו חכמים שאסור לכסות כלים, משום שנראה כעושה אוהל בשבת. ומכל מקום כיוון שאינו דומה כל כך לאווהל, הקלו באיסור זה יותר מעשיית אוהל רגיל⁵¹³, וכדלהלן.
- ב. מותר לכסות כלי שאינו רחב הרבה בכיסוי כלשהו, גם אם יש חלל טפח (8 ס"מ) בין הכיסוי למאכל שבכלי⁵¹⁴, בתנאי שהכלי לא הוזז ממקומו מערב שבת⁵¹⁵. אמנם אם ניכר

⁵¹¹ על פי קשרי מלחמה א (עמ' 46-48).

⁵¹² מבואר לעיל עמ' 124 סעיף יא.

⁵¹³ תוספות (שבת דף לו, ב ד"ה וב"ה אומרים אף מחזירין).

⁵¹⁴ והיינו מטעם שמחיצותיו כבר עשויות מערב שבת, שהתבאר לעיל

(עמ' 42 סעיף טז) שאוהל שלא נעשה על מנת להשתמש באויר

שתחתיו, אם מחיצותיו עשויות מערב שבת, מותר להניח עליו גג.

ממילא, כאשר גג הכלי לא נעשה על מנת להצל על אדם או בהמה,

אלא על אוכלים, ובאופן זה אינו נחשב שנעשה על מנת להשתמש

במה שתחתיו, מותר לכסותו הואיל ומחיצותיו כבר עשויות מערב

שבת (מנוחת אהבה פרק כג הערה 36, על פי החזון איש סימן נב אות

ט). כמו כן, אף על פי שסיר ריק ומכסהו נחשב כלי שמלאכתו לאיסור,

מותר לטלטלו לצורך גופו, ובפרט אם יש מאכל בסיר שאז מותר

לטלטלו אף מחמה לצל (שמירת שבת כהלכתה פרק כ סעיף טו).

⁵¹⁵ שהרי כל יסוד ההיתר הוא משום שמחיצות הכלי עשויות מערב שבת,

אולם כאשר היזז את הכלי ממקומו, מבואר במשנה ברורה (סימן שטו

סוף ס"ק כב וס"ק מח) שנחשב שעשה את המחיצות בשבת, וממילא

יהיה אסור לכסות את הכלי, וכן שמענו מהגר"א נבנצל. וע"ע לעיל

עמ' 43 הערה 70 שהחזון איש חלק על דברי המשנה ברורה בזה. ומכל

מקום מבואר בשמירת שבת כהלכתה (פרק כד הערה עד) בשם הגרש"ז

בצורת המכסה שהוא מכסה של הכלי, מותר לכסות את הכלי במכסה זה, אף אם הזיז את הכלי ממקומו⁵¹⁶.

ג. כלי שהוא רחב הרבה⁵¹⁷, אסור לכסותו אם יש חלל טפח בין המכסה למאכל שבכלי, אלא אם כן המכסה מחובר בצירים אל הכלי⁵¹⁸, או אם ניכר בצורת

אויערבאך זצ"ל שאף אם הזיז את הכלי ממקומו שהונח בערב שבת, אך לא הזיזו על דעת לכסותו, גם בזה מותר לכסות את הכלי.
⁵¹⁶ שהרי לפי המבואר לקמן בסוף הערה 519 בשם הילקוט יוסף, המנוחת אהבה והגר"א נבנצל, יוצא שגם באופן שלא שייך היתר זה שמחיצותיו עשויות מערב שבת (כגון בכלי רחב הרבה), מכל מקום מותר לכסות את הכלי במכסה שצורתו מוכיחה עליו ואין בכך איסור אוהל בכלים. ממילא הוא הדין בנידוננו, שאף שהזיזו ממקומו ונמצא שאין מחיצותיו עשויות מערב שבת, מכל מקום מותר לכסותו במכסה שצורתו מוכיחה עליו. וכן שמענו מהגר"א נבנצל שדין כלי רחב הרבה, שווה לדין כלי שאינו רחב הרבה שאין מחיצותיו עשויות מערב שבת.
⁵¹⁷ נחלקו האחרונים מה נחשב רחב הרבה. יש אומרים כלי בנפח ארבעים סאה (331.8 ליטר לגר"ח נאה), וגובהו כחצי רוחבו (שלחן עצי שטים (הובא במנוחת אהבה פרק כג סוף הערה 36), נזר ישראל (הובא בשמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה עא)). והיינו כגון כלי עגול שקוטרו שתי אמות וגובהו אמה. אולם עיין בשמירת שבת כהלכתה (שם) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאין כוונתם שצריך ארבעים סאה ממש, אלא זו רק דוגמה לכלי רחב הרבה, ובודאי גם בפחות מארבעים סאה אסור אם רחב הרבה. ובחוט שני (שבת חלק ב עמ' רסז) כתב שמסתבר שכלי שמכיל כחמישים ליטר, נחשב רחב הרבה. ובקצות השלחן (סימן קכ בבדי השלחן סק"כ) כתב שאיננו יודעים מהו השיעור המדוייק, ובלבד שהכלי יהיה רחב יותר מכירה שיש לה מקום לשפיתת שתי קדרות. שמענו מהגר"א נבנצל שסיר צבאי גדול, בודאי נחשב כלי רחב הרבה.
⁵¹⁸ על פי משנה ברורה (סימן שטו ס"ק מח).

המכסה, שהוא מכסה של הכלי⁵¹⁹. לפיכך, אסור לכסות סיר צבאי גדול בנייר כסף או ניילון נצמד, אם יש חלל טפח בין הכיסוי למאכל שבסיר⁵²⁰.

ד. אם אינו מכסה את כל הכלי, לכל השיטות אין בכך איסור⁵²¹.

⁵¹⁹ נחלקו האחרונים באיזה אופן נאמר איסור אוהל בכלים: לדעת המגן אברהם (סימן שטו ס"ק כא, בשם התוס'), כלי שאינו רחב הרבה, יש בו איסור אוהל ואסור לכסותו, אלא אם כן הכלי מונח שם מערב שבת ונמצא שמחיצותיו כבר עשויות מערב שבת ומותר לכסותו (כנ"ל עמ' 42 סעיף טז). אמנם כלי שהוא רחב הרבה, יש בו איסור אוהל אף אם מחיצותיו כבר עשויות מערב שבת, ואסור לכסותו, (אלא אם כן יש למכסהו ידית אחיזה (שמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה עא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל)). לדעת ה"ט"ז (סימן שטו סוף ס"ק יא) בדעת הטור, והסכימו לדבריו האליה רבה (סימן שטו סעיף יד) והפרי מגדים (אשל אברהם סימן שטו סק"ו, ומשבצות זהב סק"ד וס"ק יא), אין הדבר תלוי ברוחב הכלי, אלא כל עוד שזהו כיסווי המיוחד לו כגון מגבת שייחד אותה לכסות בה את הכלי, מותר לכסותו אפילו רחב הרבה, ואם אין זה כיסווי המיוחד לו, אסור לכסותו אפילו בכלי קטן. לדעת שלחן ערוך הרב (סימן שטו סעיף יט), לא די שהכיסוי יהיה מיוחד לכלי, אלא צריך שיהיה ניכר בכיסוי שהוא מתוקן ומוכן לכסות את הכלי, ורק באופן זה אינו נראה כעושה אוהל. להלכה, המשנה ברורה (סימן שטו ס"ק מח) פסק להלכה כדברי המגן אברהם, והוסיף שכיוון שיש ראשונים שסוברים שאין כלל איסור אוהל בכלים, אין למחות במקילים בכל זה. ואילו הבן איש חי (שנה שניה פרשת שמות אות י) וכף החיים (סימן שטו אות עד) פסקו כדברי שלחן ערוך הרב. אמנם המנוחת אהבה (פרק כג סעיף יז) תפס להקל כשתי השיטות (המגן אברהם ושולחן ערוך הרב), שאין להחמיר אלא בכלי שהוא רחב הרבה ובמכסה שאין צורתו מוכיחה עליו שהוא מכסה, וכן שמענו מהגר"א ונבצל, וסתמנו כדבריהם בגוף הדברים. אמנם הילקוט יוסף (סימן שטו סעיף יט, ובהוספות לסימן שטו משארית יוסף) פסק להקל כשתי השיטות (המגן אברהם וה"ט"ז) שאין להחמיר אלא בכלי שהוא רחב הרבה ובמכסה המיוחד לו שדרכו לכסות את הכלי בו תמיד, ולפי זה יהיה מותר לכסות אף במגבת המיוחדת לכסות את הכלי אם דרכו תמיד לכסות בה, ואף על פי שלא ניכר בצורתה שהיא מכסה.

⁵²⁰ ארחות שבת (סוף פרק תשיעי).

⁵²¹ ושולחן ערוך (סימן שטו סעיף יג).

- ה. כלי שאסור לכסותו, אסור להסיר לגמרי את כיסויו כשהוא מכוסה⁵²², אך מותר להסיר את המכסה באופן שחלק ממנו עדיין מכסה את הכלי⁵²³.
- ו. ארגז קרח, תרמוקן ופח אשפה, מותר לפתחם ולסוגרם בשבת אף על פי שהם רחבים במידותיהם⁵²⁴.

כובע בשבת

- א. אין איסור (משום 'אוהל') לחבוש בשבת כובע ב' צבאי בעל שוליים, מכיוון שאין בשוליו שיעור טפח (8 ס"מ⁵²⁵).

- ב. כובע בעל מצחייה קשיחה, שיש במצחייתו שיעור טפח (8 ס"מ) על טפח, אם אין לו עניין במצחייה, אלא לובשו כחלק ממראה החייל, לשם כבוד, אופנה וכדו', מותר ללבושו בשבת. אולם אם כוונתו ללבושו על מנת שהמצחייה תצל על פניו מפני השמש וכדו', אסור ללבושו

⁵²² שולחן ערוך הרב (סימן שטו סוף סעיף יט).

⁵²³ חוט שני (שבת חלק ב עמ' רסו-רסז).

⁵²⁴ משום שבדרך כלל המכסה מחובר בצירים אל הכלי, וגם אם אין בהם צירים או אם נשברו הצירים, מכל מקום מבואר לעיל בסוף הערה 519, שבכיסוי שצורתו מוכיחה עליו שהוא מכסה, מותר לכסות אף כלי רחב הרבה.

⁵²⁵ ועיין בחוט שני לגר"נ קרליץ (שבת חלק ב עמ' רסג) שהיקל (בצירוף הספקות שבדבר) עד טפח בשיעור חזון איש (9.6 ס"מ) וכן כתב בספר ארחות רבנו (הקהלות יעקב) עמ' קלה.

בשבת⁵²⁶ כאשר אין בכך צורך מבצעי. ומכל מקום אם לבשו מערב שבת, מותר לילך בו בשבת⁵²⁷, ומותר אף לפשטו בשבת⁵²⁸.

ג. מותר ללבוש מצנפת הסוואה בשבת, אף על פי שיש במצנפת שיעור טפח (8 ס"מ⁵²⁵) שמאהיל על ראשו⁵²⁹.

⁵²⁶ על פי שולחן ערוך (סימן שא סעיף מ). ועיין במשנה ברורה שם (סימן שא ס"ק קנב) שהביא שלושה היתרים בכובע: א. אם אינו קשה. ב. אף אם הוא קשה, אם אינו מתכוון בלבישתו לצל. ג. אם שפת הכובע משופעת (ושמענו מהגר"א נבנצל שטעם הדבר הוא משום שעל ידי השיפוע אין יותר שיעור טפח). ולפי זה, כשלובשו לשם צל, שלושת היתרים אלו אינם שייכים בכובע מצחיה שהרי לובשו לצל והמצחייתו קשיחה, ואין שפתו משופעת. וכן שמענו מהגר"א נבנצל שכובע מצחיה שיש בו שיעור טפח אסור ללבושו בשבת לשם צל. ועיין בשולחן ערוך הרב (סימן שא סעיף מח) שהאיסור הוא דווקא אם מכוון שהמצחיה תצל על פניו, אך אם מתכוון לכסות את ראשו בלבד ואין לו עניין במצחיה עצמה, אין בזה איסור. עוד שמענו מהגר"א אריאל שאין איסור ללבוש כובע מצחיה לשם כבוד או אופנה. אמנם ישנם כובעי ב שהמצחייה שבהם רכה ואין בהם שיעור טפח, ואותם מותר ללבוש בשבת.

⁵²⁷ חוט שני לגר"נ קרליץ (שבת חלק ב עמ' רסג).

⁵²⁸ חוט שני לגר"נ קרליץ (שבת חלק ב עמ' רסא).

⁵²⁹ יש בזה מספר טעמים להיתר: 1. כיוון ששפת המצנפת רכה וכפופה, כלפי מטה. 2. מפני שאינה נעשית לצל (אמנם גם אם לובשה לשם צל, מותר ללבושה בשבת מפני שאר הטעמים (כן משמע מדברי המשנה ברורה סימן שא ס"ק קנב). 3. כיוון ששפת המצנפת משופעת.

שאלות ותשובות

שאלות ותשובות

שאלות ותשובות

שאלה 1. הורדת והעלאת יריעות

האם מותר להעלות ולהוריד יריעות אוהל 12 בשבת?

תשובה:

מותר להעלות ולהוריד יריעות אוהל 12 ואוהל אמריקאי ולקושרן בקשר שמותר לעשותו בשבת אף אם האוהל נמצא מחוץ לעירוב, ואין בזה לא משום בניית אוהל בשבת, לא משום איסור מוקצה, ולא משום עשיית מחיצה מתרת¹.

שאלה 2. קשירת יריעות האוהל

האם מותר לקשור יריעות אוהל 12 בתחתיתן על מנת למנוע חדירת רוח,

חול ואבק לאוהל?

תשובה:

מותר להוריד את יריעות האוהל ולקושרן בתחתיתן. כמו כן, כשחם באוהל, מותר להעלות את יריעות האוהל ולקושרן למעלה. לכתחילה יש לקשור בקשר עניבה ולא בקשר כפול או קשר קצה. במידה וקשירה זו אינה מונעת חדירת רוח, חול וכדו', יש מתירים במקום צער לקשור את היריעות בקשר כפול על דעת שיתיר את הקשר תוך שבוע. במקום מצווה, אם אינו יכול לקשור בקשר המותר לכתחילה, מותר לקשור קשר כפול אם אין דעתו ודרך העולם לעשותו לעולם. מנהג הספרדים שמותר לכתחילה לקשור קשר כפול אם דעתו ודרך העולם להתירו תוך שבוע, אלא שהמחמיר תבוא עליו ברכה, אם לא במקום צורך².

¹ לעיל עמ' 65 סעיפים א-ב.

² לעיל עמ' 46 סעיף כא.

שאלה 3. מתיחת אוהלים**האם מותר למתוח את יריעותיו של אוהל 12 בשבת?**

תשובה:

יש אוסרים למתוח את יריעותיו של אוהל 12 המוקם בבסיס הואיל ובזה מוסיף יציבות לאוהל והרי זה כמוסיף על אוהל קבע, ויש מתירים אף אם אילולא המתיחה האוהל עלול ליפול, הואיל ובזה רק מחזק את הקיים³. אמנם אוהל 12 המוקם בשטח למשך פחות משבוע, הינו אוהל ארעי ולכל השיטות מותר למתוח את יריעותיו.

שאלה 4. פריסת סוכך נגד גשם על גבי אוהל קיים**האם מותר לפרוס ניילון, פוליטילן או שמשונית על גבי רשת הסוואה/עלים הפרוסה מערב שבת, על מנת למנוע חזירת גשם?**

תשובה:

מותר לפרוס סוכך מחומר ארעי על גבי סוכך קיים, ואין בזה משום עשיית אוהל. לפיכך, מותר לפרוס ניילון או שמשונית על גבי רשת הסוואה/עלים בשבת⁴.

שאלה 5. כיסוי סיר צבאי בנייר כסף**האם מותר לכסות סיר צבאי גדול בנייר כסף או ניילון נצמד? אם עשו כן מערב שבת, האם מותר להוריד את הכיסוי בשבת?**

תשובה:

סיר צבאי גדול נחשב לכלי מאד רחב, ולפיכך אם יש חלל טפח בין האוכל לכיסוי, אסור לכסותו בנייר כסף או ניילון נצמד משום איסור עשיית אוהל. לכן יש להקפיד לכסותו במכסה המיועד לו. אמנם, אם אינו מכסה את כל הסיר, מותר לכסותו אף בנייר כסף. כמו כן, אם כיסו את הסיר

³ לעיל עמ' 67 סעיף ו.⁴ לעיל עמ' 70 סעיף יא.

מערב שבת בנייר כסף, אסור להוריד את הכיסוי בשבת אם יש חלל טפח בין הכיסוי לאוכל שבכלי, אלא יקפידו להסיר את הכיסוי באופן שחלק ממנו ימשיך לכסות את הכלי⁵.

שאלה 6. הנאה ממעשה שבת

אוהל מאולתר שהוקם בשבת בשטח על ידי חיילים שאינם שומרי תורה ומצוות באיסור כדי להנעים (בלבד את השהייה בשבת בשטח), האם מותר להסתופף באוהל זה?

תשובה:

אם האוהל הוקם לזמן קצר (פחות משבוע), דינו כאוהל ארעי שאסור להקימו מדרבנן. נחלקו הפוסקים האם אדם שאינו שומר תורה ומצוות בימינו דינו כשווג או כמזיד. יש אומרים שדינו כמזיד (אף אם אינו מודע לאיסור אך גם אם היה יודע לא היה אכפת לו מן ההלכה) ולפיכך אסור ליהנות מן האוהל עד מוצאי שבת (ואף יש להמתין שיעור זמן 'בכדי שיעשו'), ויש אומרים שדינו כשווג ולפיכך מותר ליהנות מן האוהל מייד. אמנם אם לשם הקמת האוהל תקעו יתדות באדמה, הרי בכל אופן יש בזה איסור תורה, ולפיכך לפוסקים שדינו כמזיד אסור למקימים ליהנות מן האוהל עולמית, ולשאר מותר ליהנות מן האוהל במוצאי שבת (לאחר המתנת זמן 'בכדי שיעשו'), ואילו לפוסקים שדינו כשווג, מותר גם למקימים ליהנות מן האוהל במוצאי שבת (לאחר המתנת זמן 'בכדי שיעשו')⁶.

שאלה 7. הקמת אוהלים לצורך פיקוח נפש, חולי או צער

מהם האיסורים הכרוכים בהקמת אוהל, ומה מהם התירו לעשות לצורך פיקוח נפש, ולמניעת חולי או צער?

⁵ לעיל עמ' 163 סעיף ג.

⁶ לעיל עמ' 79 והלאה.

תשובה:

להלן פירוט האיסורים המרכזיים הכרוכים בהקמת אוהל, ורמת חומרתם:
א. איסור אוהל: פריסת יריעת אוהל קבע אסורה מן תורה, ואילו פריסת יריעת אוהל ארעי אסורה מדרבנן. פריסת יריעת אוהל ארעי בשינוי הסדר (מלמעלה למטה), מותרת.

ב. קושר (לפי רוב השיטות): קשר מהודק שנעשה לעולם או שהדרך לעשותו לעולם (כגון באוהל 12 המוקם בבסיס), אסור לעשותו מן התורה. קשר שנעשה ליותר משבוע (או שהדרך לעשותו ליותר משבוע), אסור לעשותו מדרבנן. קשר מהודק שנעשה לפחות משבוע, מותר לעשותו במקום צער. קשר שאינו מהודק לפחות משבוע, מותר לעשותו. קשר עניבה מותר לעשותו אף לעולם.

ג. בונה: בתקיעת יתדות יש איסור תורה. בחיבור חלקי עמוד צילייה זה לזה בחוזק (ויש אומרים שגם בהברגת ראש ה'מרצדס'), יש איסור תוקע או עשיית כלי.

ד. מוקצה: חלקי האוהל הינם מוקצה ואסור לטלטלם מדרבנן.

להלן עקרונות ההיתרים במצב פיקוח נפש, חולי או צער:

א. פיקוח נפש: מותר לעשות אף איסורי תורה, אך יש למעט ככל האפשר בכמות האיסורים וברמת חומרתם.⁷

ב. חולי: לחולה שאין בו סכנה (ובכלל זה כאשר יש עומס חום גדול, משום שהכל חולים אצל החום) מותר לומר לגוי לעשות איסורי תורה. כמו כן, מותר אף ליהודי לעשות איסורי דרבנן בשינוי. יש אומרים שאם לא ניתן, מותר לעשות אף איסורי תורה בשינוי. ויש אומרים שאם לא ניתן, מותר לעשות איסורי דרבנן בלי שינוי, ויש חולקים.⁸

ג. צער: במקום צער מותר לומר לגוי לעבור על איסור דרבנן, ולכן מותר לומר לחייל גוי להקים אוהל ארעי באופן שבלעדיו יש ביטול עונג שבת

⁷ לעיל עמ' 85 והלאה.

⁸ לעיל עמ' 102 והלאה.

לחיילים. אמנם אם הם חיילים רבים, מותר לומר לגוי להקים אוהל גם אם יצטרך לשם כך לעשות איסורי תורה.⁹

שאלה 8. הקמת אוהל או צילייה שהתמוטטו

האם מותר להעמיד אוהל או צילייה שהתמוטטו בשבת?

תשובה:

אוהל 12 המוקם בבסיס שהתמוטט בשבת, אסור להרים את עמודיו, אך מותר **למנוע** את המשך קריסתו בתנאי שלא יוסיף לו יציבות (כגון על ידי הנחת מיטה המונעת את המשך קריסת האוהל). אולם אוהל 12 המוקם בשטח למשך פחות משבוע, מותר להרים את עמודיו שנפלו אם נשאר חלל טפח המאהיל.

עמוד המרכזי של צילייה או אחד מעמודי אוהל סיירים שהתמוטט בשבת, אם נשאר חלל טפח המאהיל, מותר להרימו ולהעמידו בלחץ הנוצר מן היריעה, ובלבד שלא יתקע יתדות, יזהר שלא לעשות חריץ בגרירת העמוד, ותהיה דעתו לפרק את האוהל או הצילייה תוך שבוע ימים¹⁰.

שאלה 9. כיסוי ציוד מפני הגשם

האם מותר לכסות ציוד שלא הספיקו להכניסו למחסן, בשמשונית נגד

גשם?

תשובה:

אסור להקים אוהל על מנת להגן על ציוד מפני הגשמים, אף אם הציוד יתקלקל, כל עוד אין בכך חשש פיקוח נפש. אולם מותר לפרוס שמשונית על גבי הציוד אף אם נוצר שם חלל טפח (8 ס"מ), הואיל ואינו צריך לחלל שנוצר, אך אין לקשור את היריעה בקשרים שאסור לקושרם בשבת, ואין

⁹ לעיל עמ' 113.

¹⁰ לעיל עמ' 75.

לתקוע עמודים או יתדות באדמה. כמו כן, מותר לכפות כלי על מנת לכסות ציוד מפני הגשם וכדו' ואין לחוש בזה לאיסור אוהל¹¹.

שאלה 10. רשויות באוהלים

מה דינם של אוהל 12, אוהל סיירים וצילייה לעניין רשויות שבת?

תשובה:

אוהל 12 ואוהל אמריקאי דינם רשות היחיד אף כאשר יריעותיהם מורמות¹². אוהל סיירים אם יריעותיו מורדות ומתוחות היטב, דינו רשות היחיד אף כאשר יריעות הפתח מורמות. אולם אם יריעותיו מתנדנדות ברוח אפילו נדנוד מועט, דינו כרמלית. צילייה לרוב דינה כרמלית. אוהל שתוכו רשות היחיד, אף גגו (שאינו דופן האוהל כבאוהל סיירים) מלמעלה נחשב רשות היחיד, אולם דפנותיו מבחוץ עד עשרה טפחים דינם כרמלית ומעל עשרה טפחים דינם מקום פטור¹³.

¹¹ לעיל עמ' 123.

¹² אמנם לפוסקים כגר"ע יוסף נראה שאוהל אמריקאי דינו כרמלית.

¹³ לעיל עמ' 141.

מפתחות

מפתחות

מפתחות

מקרא:

- המספר מסמן את העמוד, והאות מסמנת את הסעיף.
- מספר המופיע בסוגריים מרובעות, מסמן את מספר ההערה.
- לדוגמה: 23 ו, [3] 45. פירושו: עמ' 23 סעיף ו, ועמ' 45 הערה 3.
- 23 ו [3]. פירושו: עמ' 23 סעיף ו, ושם בהערה 3.
- 23 ו 21. פירושו: עמ' 23 סעיף ו, תת סעיף 2.

אבנים

סילוקן מן האוהל 35 א-ב

אוהל

אוהל בכלים 157
 הקמת אוהל לכיסוי ציוד צבאי 123 ח
 הקמת אוהל צד לנגמ"ש ראה נגמ"ש
 הקמתו בעת חולי ראה חולה שאין בו סכנה
 הקמתו בעת פיקוח נפש ראה פיקוח נפש
 הקמתו בעת צער ראה צער
 התזת מים ע"ג קרקע 72 טו
 חיובו במזוזה 155 א
 יישור קרקע האוהל 35 א
 סתירתו במקום פיקוח נפש 114 כד
 סתירתו 60 מב
 שהקימו בשבת ראה הנאה ממעשה שבת
 שהקימו חילוני 82 לה
 שטיפת ריצפת אוהל חדר אוכל 74 כא
 שטיפת ריצפת אוהל מרפאה 74 כ
 שיעור החלל 39 ט
 שמחזיקו בידו 41 יד
 שנפל בשבת ראה אוהל שנפל

אוהל 12

גריפת מי גשמים במגב 71 יג, 73 יט
 דינו לעניין רשויות שבת 143 ב
 הגדרתו 40 יא
 טאטוא ריצפת האוהל 73 טז-זז
 ייצובו 68 ז
 מתיחת חבליו 67 ו
 ניגוב מי גשמים בסמרטוט 71 יג
 פריסת שמשונית על חור 71 יב
 פתרונות לאחידת מי גשמים 71 יב
 קשירת קשר למניעת קריסתו 68 ח
 שטיפת ריצפתו 73 יח
 שימוש באוהל 12 להקמת עירוב 146

אוהל איגלו

דינו לעניין רשויות שבת 143 ב
 טלטולו בשלמותו 38 ח

אוהל אמריקאי

דינו לעניין רשויות שבת 144 ב

אוהל בכלים

אוהל בכלים ראה כיסוי כלים

שהוסיף עליו, סתירת הטפח האחרון 61 מד
 שהוקם בשבת 80 לא-לב
 שינוי סדר הקמתו 41 טז-ז
 שמשמש באיורו 42 טז
 שנעשה לשימוש באווירו 41 טז
 תוספת על גג רכב 58 לח, 100 יב
 תוספת עליו 56 לו

אוהל קבע

איסורו 39 ט
 הגדרתו 39 ט
 משך הזמן שנחשב קבע 38 [56]
 משך הזמן 39 י
 קשירתו לעץ 389126 []
 שהוקם בשבת 79 כט-ל
 תוספת עליו 56 לו

אוהל שנפל

הקמת עמוד צילייה 76 כד
 הקמת עמודי אוהל 12 75 כג
 חיוב מניעה מבעוד יום 67 ו
 טלטול יריעותיו 78 כח
 ייצובו במקום חשש נפילה 68 ז

אוהל תצפית

דינו לעניין רשויות שבת 145 ב7
 פריסת יריעה נגד גשם 70 יא

אוהלי צד לנגמ"ש

אוהלי צד לנגמ"ש ראה נגמ"ש

אמירה לגוי

לטאטא ריצפת אוהל 73 ז
 לקשור לאילן 127 כב

ארגז קרח

פתיחתו וסגירתו 165 ו

בונה

חפירת תעלת ניקוז 35 ב

אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי

דינו לעניין רשויות שבת 145 ב
 חיבור דפנותיו בסקוטשים 85 א
 לטטולו בשלמותו 38 ח
 פתיחתו בשבת 85 א

אוהל מחנה

אוהל מחנה ראה אוהל 12

אוהל סיירים

דינו לעניין רשויות שבת 142 ב
 הגדרתו 40 יא
 הקמת עמוד שנפל 77 כה
 חפירת תעלת ניקוז 35 ב
 ייצובו 68 ז
 כסויי בשמשונית 70 יא
 סתימת הרווח בחול 69 י

אוהל ארעי

אופן ההוספה עליו 56 לו
 איסורו 39 י
 בנייתו מלמעלה למטה בנעשה לצל 41 [64]
 בנייתו מלמעלה למטה כאשר דרך העולם
 לבנותו כך 41 [64]
 הגדרתו 39 י
 החזרת מגירה שיצאה ממקומה 41 [64]
 הקמתו באופן שהיה מחובר בצידו האחד
 מבעוד יום 100 יג, 77 כו
 חוט ומשיחה 100 יג, 77 כו
 משך הזמן 39 י
 סתירת גגו כשהיה מותר לבנותו בשבת 61 מג
 סתירת התוספת 61 מד
 סתירתו בשינוי הסדר 62 מו
 סתירתו חוץ מטפח אחרון 61 מה
 סתירתו כשכבר אינו משמש לצל 62 מז
 על מה ניתן להוסיף 59 מ-מא
 קשירתו לעץ 125 יד
 קשירתו לצמחיה 126 כ
 שאין טפח בג' טפחים מגנו 41 יג
 שאינו צריך לאוירו 43 יז

בז"ט

טלטולו 36 ד

בית כנסת באוהל

אמירת ברכת מעין שבע 157 ד

הקמתו על תנאי 156 ב

חיוב הקמתו 156 א

שימוש גנאי בו 156 ב

שימוש חולין בו 156 ב-ג

בעלי חיים מזיקים

הנחת מלכודת 136 מד

הריגתם 134 מ-מא

מריחת אלתוש 135 מב

צידתם 135 מא, מג

גנרטור

הגברת ההספק 128 כד

היערכות מערב שבת 127 כג

ניתוק מכשירים לפני הפעלה חוזרת... 128 כה-כו

שהופעל באיסור 129 כז-כח

שכבה, הפעלתו בשבת 128 כד

הלמניה

טלטולה 36 ה

הנאה ממעשה שבת

איסור דרבנן במזיד 80 לב

איסור דרבנן בשוגג 80 לא

איסור תורה במזיד 79 ל

איסור תורה בשוגג 79 כט

באוהל ארעי 80 לא-לב

באוהל קבע 79 כט-ל

במחיצה מתרת 81 לג-לד

גנרטור שהופעל בשבת 129 כז-כח

הורדת בגדים שניתלו באיסור 133 לד

על ידי חילוני 82 לה

חבל כביסה

חבל כביסה ראה כביסה

חבלי אוהל

טלטולם 36 ה

חולי שאין בו סכנה

הגדרת ההיתרים לצורך חולה 102 יז-כ

יריעות אוהל, פריסתן 108 כא

יתדות, תקיעתן 109 כא

מוקצה, טלטולו 105 כא

ניוד אוהלים 104 כא

סימון בסטיקלייט 112 כא

סתימת הרווח באוהל סירים בחול 112 כא

עמודי אוהל, הקמתם 107 כא

עמודי אוהל, הרכבתם 107 כא

צירוף לנטיעת היתר 104 [304]

קרקע האוהל, הכשרתה 106 כא

קשירת חבלים 111 כא

תדריך הקמת אוהל 104 כא

חום

הקמת אוהל בחום גדול 102 יח

הקמת אוהל בחום קל 113 כב

הקמת אוהל בעומס חום כבד 102 יז

חנוכה

אופן ההדלקה 159 ה-ו

חיוב הדלקה באוהל מחנה ובצילייה 157 א

חיוב הדלקה באוהל סירים 158 ב

חיוב הדלקה במקום ללא מחיצות 159 ג

חיוב חיילים בהדלקה 157 א

חייל נשוי, חיוב הדלקתו 160 ז

מקום ההדלקה 159 ד

טנק

פריסת רשת הסוואה 98 ט, 99 יא

פתיחת וסגירת מדפיו 101 טז

צידוד ידני לשם צל 99 י

יריעות אוהל

הזזתן בכניסתו ויציאתו 66 ג

הסרתן בפקוח נפש 115 כה

העלאתן והורדתן 65 א-ב

כיסוי כלים

גדרי האיסור	164 [519]
הסרת המכסה	165 ה
יסוד האיסור	162 א
כיסוי סיר בנייר כסף	163 ג-ד
כיסוי סיר צבאי גדול	163 ג
כיסוי סיר קטן	162 ב
כסוי במכסה הניכר	162 ב, 163 ג

מגב

השימוש בו באווהל 12	71 יג, 73 יח, 73 יט
---------------------------	---------------------

מוקצה

אטב כביסה	132 לב, 134 לח
טלטול אבן מן הצד	35 ב
טלטול אוהל איגלו בשלמותו	38 ח
טלטול הלמניה	36 ה
טלטול חלקי האווהל	36
טלטול יריעות אוהל שהתמוטט	78 כח
טלטול יריעות אוהל	36 ה, 66 ג, 67 ד
טלטול יתדות ובזנט"ם	36 ד
טלטול מוקצה במקום חולי	105 כא
טלטול מוקצה בפיקוח נפש	87 ה, 117 כה
טלטול פטיש והלמניה	36 ה
טלטול שמשונית	70 [171]
טלטולו בגופו	37 ו
טלטולו מן הצד	38 ז
נגיעה ביריעות אוהל	66 ג, 67 ד
פינוי פסולת מהאווהל	74 כב

מזוזה

חיוב מזוזה באווהל	155 א
חיובה באווהל עם גג קשיח	156 ב

מחיצה

אופן תלייתה	123 ז
איסור עשייתה	121 א-ב
המתרת איסור שהוקמה בשבת	81 לג-לד
המתרת איסור	122 ה
חיבורה מלמעלה בלבד	122 ג
סתירת מחיצה מתרת	123 ו, 62 מח

טלטול יריעת הפתח	67 ד
טלטול באווהל שהתמוטט	78 כח
טלטול בהעלאתן והורדתן	67 ד
טלטולן	36 ה
נגיעה	66 ג
פריסתן במקום חולי	108 כא
פריסתן בפיקוח נפש	90 ה
קיפולן בפיקוח נפש	115 כה

יתדות

הוצאת יתד שעלולים להכשל בה	55 ג
הוצאתם מן הקרקע	55 ג
הוצאתן בפיקוח נפש	117 כה
טלטולן	36 ד
תקיעתם באדמה	52 ל
תקיעתן במקום חולי	109 כא
תקיעתן בפיקוח נפש	91 ה

כביסה

הורדת בגדים מהחבל לפני שבת	133 לה
הורדת בגדים מחבל הכביסה	133 לו-לח
הורדת בגדים שניתלו באיסור	133 לד
הנחתה ליד תנור חימום	132 לג
שימוש באטב כביסה	132 לב, 134 לח
תליית בגדים יבשים	131 ל
תליית בגדים מלוכלכים	132 לג
תליית בגדים רטובים	130 כט

כובע

כובע ב' צבאי	165 א
כובע מצחיה	165 ב
מצנפת הסוואה	166 ג

כיסא מתקפל

פתיחתו	97 ח
--------------	------

כיסוי ציוד

במקום פיקוח נפש	124 י
כיסוי ציוד מפני הגשם	123 ח
על ידי כפיית כלי	124 ט

- עשייתה דרך ארעי**..... 122 ד
- מטאטא**
- טאטוא ריצפת אוהל..... 73 טז-יז
- מיטה מתקפלת**
- פתיחתה..... 97 ח
- מכסה**
- כיסוי סיר צבאי..... ראה כיסויי כלים
- מעשה שבת**
- מעשה שבת..... ראה הנאה ממעשה שבת
- מצנפת הסוואה**
- לבישתה בשבת..... 166 ג
- 'מרצדס'**
- הברגת 'מרצדס' בשבת.. 54 לב, 89 ה, 107 כא, 4
חיבור 'מרצדס' לעמוד צילייה..... 54 לב
פתיחת 'מרצדס' בשבת ללא הברגה..... 54 לב
- משאית**
- העלאת והורדת היריעה האחורית. 66 ג, 101 טו
פריסת והסרת יריעת הגג..... 101 יד
- נגמ"ש**
- הקמת אוהל צד..... 99 יא
פריסת אוהל בין שני נגמ"ש..... 99 יא, 100 יג
פריסת רשת הסוואה..... 98 ט, 99 יא
פתיחת וסגירת מדפיו..... 101 טז
- נטילת ידיים שחרית**
- חיוב הכנת מים לפני השינה..... 161 א
מקום שפיכתם..... 161 ב
שפיכתם בשבת..... 162 ג
- נרות חנוכה**
- חיוב ואופן הדלקתם..... ראה חנוכה
- סוכך**
- פריסתו על גבי סוכך קיים..... 43 ט, 70 יא
פריסתו על סוכך בהפרש טפח..... 70 יא [170]
שהפרוץ מרובה על העומד..... 41 טו
- סותר**
- סותר..... ראה סתירת אוהל
- סיר צבאי**
- כיסויו..... ראה כיסויי כלים
- סתירת אוהל**
- במקום פיקוח נפש..... 114 כד
גדרי מלאכת סותר..... 55 [119]
הגדרת המלאכה..... 55 [119]
הוצאת יתדות בפיקוח נפש..... 117 כה
התרת קשרים בפיקוח נפש..... 116 כה
חפירת גומה לתקיעת עמוד..... 52 כט
טלטול מוקצה בפיקוח נפש..... 117 כה
טלטול מחוץ לעירוב בפיקוח נפש..... 117 כה
ניוד חלקי האוהל בפיקוח נפש..... 117 כה
סתירת עמודים ויריעות בפיקוח נפש.. 115 כה
קיפול היריעות בפיקוח נפש..... 115 כה
- עירובין**
- אופן הקפת מקום שאינו מיושב..... 149 יד-טו
גדר מקום שאינו מיושב..... 148 יב-יד
דיני טלטול ברשויות השונות..... 141 א
הגדרת רשויות באוהל..... ראה רשויות באוהל
היקף צורות הפתח במקום לא מיושב..... 148 יב
הקמת עירוב בשורת אוהלים..... 146 ז-ח
טלטול מחוץ לעירוב במקום חולי..... 105 כא
טלטול מחוץ לעירוב בפיקוח נפש..... 87 ה
סימון חוט העירוב בסטיקלייט..... 148 יא
עירוב באוהלים המאונכים זה לזה..... 147 ט
פירצה בקרן זזית..... 148 טו
שימוש באוהל 12 להיקף..... 146
- עמדת תצפית**
- עמדת תצפית..... ראה אוהל תצפית
- עמודי אוהל**
- גרידתם באופן היוצר חריץ..... 53 ל
הוצאתם מן הקרקע..... 55 לג
הקמת עמוד אוהל סיירים שנפל..... 77 כה
הקמת עמוד צילייה שנפלה..... 76 כד

פירוק אוהל

פירוק אוהל.....ראה סתירת אוהל

ציוד צבאי

כיסויו מפני הגשם.....123 ח

צילייה

דינה לעניין רשויות שבת.....143 ב

הגדרתה.....40 יא

הקמת עמוד צילייה שנפלה.....76 כד

הקמתה כשנפלה.....58 לט

חיבור חלקי עמוד צילייה זה לזה.....54 לב

חיבור 'מרצדס' לעמוד צילייה.....54 לב

ייצובה על ידי קשירתה לאבנים.....69 ט

פתיחת 'מרצדס'.....54 לב

צער

הגדרת ההיתרים במקום צער.....113 כב-כג

חום שהוא בגדר חולי.....102 יח

חום שהוא בגדר צער.....113 כב

קסדה

עם מצנפת הסוואה, חבישתה.....166 ג

קרקע

הכשרתה במקום חולי.....106 כא

הכשרתה בפיקוח נפש.....88 ה3

התזת מים על גבה למניעת אבק.....72 טו

סילוק אבנים מקרקע האוהל.....35 א-ב

קשר

אזיקון.....50 כא

בחוט ברזל.....45 כא

במקום מצווה.....46 כא, 49 כא

במקום צער.....46 כא, 49 כא

גדרי מלאכת קושר.....44 [72]

הגדרת המלאכה.....44 [72]

הוספת קשר על קשר קיים.....51 כו

הידוקו כשהתרופף.....51 כה

התרת עניבה שנהפכה לקשר.....52 כז

התרת קשרים בפיקוח נפש.....116 כה3

התרתו.....51 כג

הקמת עמודי אוהל 12.....75 כג

הקמתם במקום חולי.....107 כא4

הקמתם בפיקוח נפש.....89 ה4

הרכבתם במקום חולי.....107 כא4

הרכבתם בפיקוח נפש.....89 ה4

חיבור חלקי עמוד צילייה זה לזה.....54 לב

חיבור חלקי עמודי אוהל סירים.....53 ל

חיבור 'מרצדס' לעמוד צילייה.....54 לב

חפירת גומה לתקיעת עמוד.....52 כט

טלטולם.....36 ד

סתירתם בפיקוח נפש.....115 כה1

פתיחת 'מרצדס'.....54 לב

תקיעתם באדמה.....52 ל

פולטיילן

פריסתו על אוהל קיים.....70 יא

פח אשפה

פתיחתו וסגירתו.....165 ו

פטיש

טלטולו.....36 ה

פיקוח נפש

בפעילות מבצעית.....85 ב

דוגמאות לפיקוח נפש.....102 יז, 85 ב

היערכות מראש.....85 א

טלטול מחוץ לעירוב.....87 ה2

יריעות אוהל, פריסתן.....90 ה5

יתדות, תקיעתן.....91 ה6

מוקצה, טלטולו.....87 ה2

ניוד אוהלים.....87 ה1

סימון בסטיקלייט.....95 ה9

סתירת הרווח באוהל סירים בחול.....95 ה8

סתירת אוהל.....114 כד

עדיפויות בין אוהלים.....86 ד

עמודי אוהל, הקמתם.....89 ה4

עמודי אוהל, הרכבתם.....89 ה4

קרקע האוהל, הכשרתה.....88 ה3

קשירת חבלים.....93 ה7

תדריך הקמת אוהל.....87 ה

- רשת לולים**
פריסתה 41 טו
- שולחן מתקפל**
פתיחתו 97 ח
- שמשונית**
פריסתה לכיסוי חור 71 יב
פריסתה על אוהל קיים 70 יא
כיסוי ציוד על ידה 123 ח
טטולה 70 [171]
- שמייה**
פתיחתה בשבת 97 ז
- שריפה**
דיווח לדרגים הממונים 138 מח
הצלת רכוש ממקום השריפה 136 [438]
כיבויה בזמן שאויב הציתה 138 מז
כיבויה במקום הפסד ממון 136 [438]
כיבויה במקום פיקוח נפש 136 מה-מו
- תוספת**
סתירתה 61 מד
על אוהל ארעי 56 לו
על אוהל קבע 56 לו
על מחיצה מתרת 122 ה
- תותח**
ציודו לשם יצירת צל 99 י
- תעלת ניקוז**
חפירתה 35 ב
- תרמוקן**
פתיחתו וסגירתו 165 ו
- כשדעתו להתירו ביומו 51 כב
לאילן או צמחיה 125 יד
לאילן במקום מצווה 127 כב
לאילן על ידי גוי 127 כב
למניעת קריסת האוהל 68 ח
ניתוקו 52 כח
עניבה על גבי עניבה 49 כא4
עניבה על גבי קשר בודד 49 כא5
קשירת חבלים במקום חולי 111 כא7
קשירת חבלים בפיקוח נפש 93 כא7
קשירתו באופן רפוי 51 כד
קשר בודד בשני חוטים 45 כא1
קשר כפול 46 כא2
קשר עניבה 49 כא4
קשר קצה 48 כא3
- רכב**
פריסת והסרת יריעת הגג 101 יד
- רשויות באוהל**
אוהל 12 143 ב
אוהל איגלו 143 ב
אוהל אמריקאי 144 ב
אוהל חפ"ק מהיר פתיחה מודולארי 145 ב
אוהל סיירים 142 ב
גדר מחיצה שלא עומדת ברוח מצויה 142 [447]
דין גג האוהל מבחוץ 146 ה
דין דפנות האוהל מבחוץ 145 ד
עמדת תצפית 145 ב7
צילייה 143 ב
- רשת הסוואה**
פריסתה על רק"מ 98 ט, 99 יא